

E n t f e r n u n g

Österreich und Auschwitz

T a k d a l e k o ,

t a k b l i s k o

Austria a Auschwitz

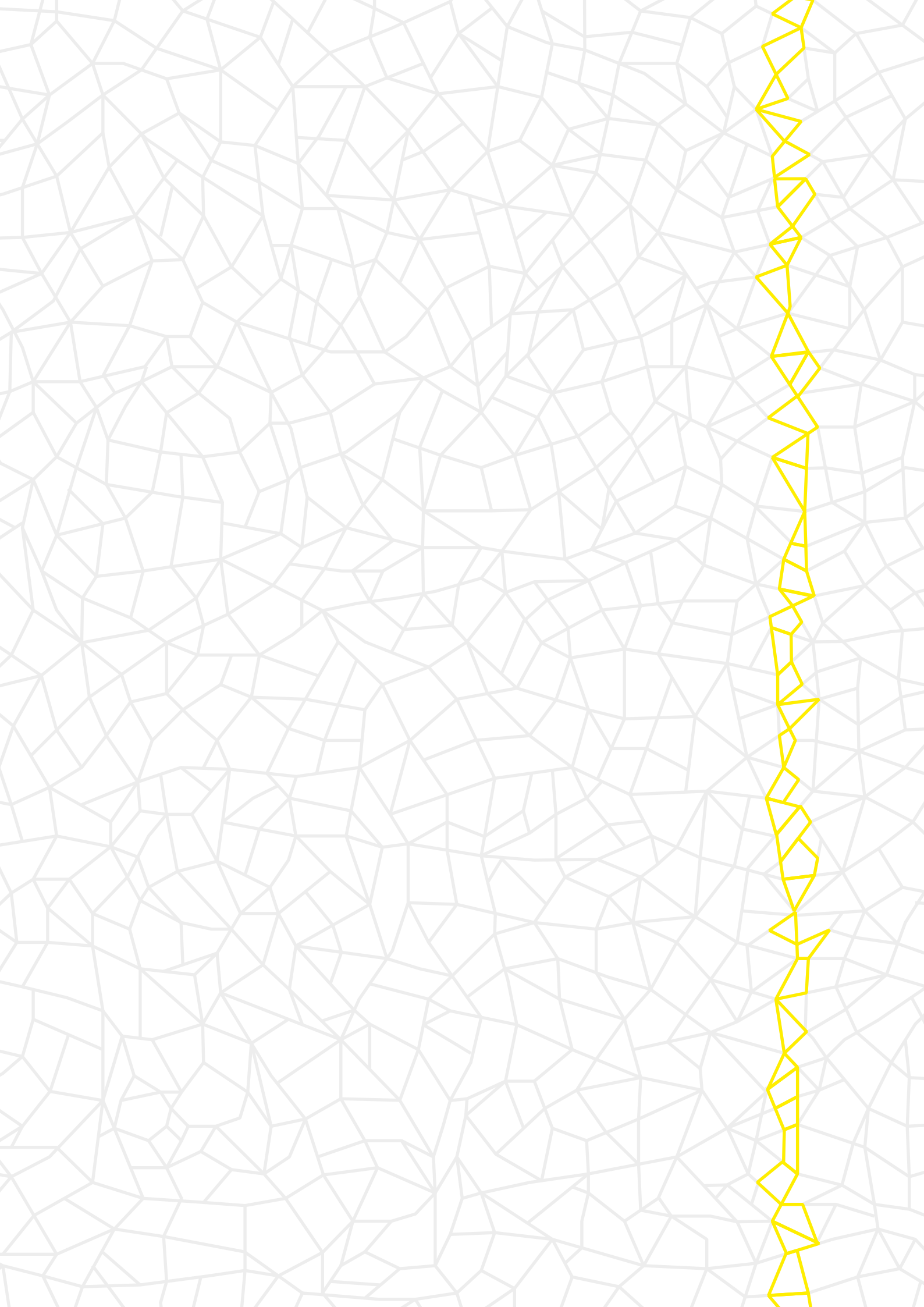
F a r r e m o v e d

Austria and Auschwitz

Heinrich Sussmann war zwischen 1944 und 1945 im Konzentrationslager Auschwitz interniert. Seine Frau und er selbst überlebten, ihr gerade neugeborener Sohn wurde sofort nach seiner Geburt von SS-Lagerarzt Josef Mengele ermordet. Sussmann war nach dem Krieg ein bekannter österreichischer Künstler und schuf für die erste Österreich-Ausstellung in Auschwitz im Jahr 1978 Glasmosaiken, die die Spuren der in Auschwitz ermordeten Menschen zeigen. Die Mosaiken setzen aus vielen Einzelteilen die Menschen in ihrer Individualität zusammen. Mosaikteile zeigen auch das für die Wiedereröffnung der österreichischen Länderausstellung im ehemaligen deutschen Konzentrations- und Vernichtungslager Auschwitz-Birkenau und heutigen Staatlichen Museum entwickelte Leitmotiv, das in stilisierter Form die Kunstwerke von Heinrich Sussmann übernimmt. Um den Gedanken des Künstlers, die Lebensspuren sichtbar zu machen, aufzunehmen, wird eine solche Lebensspur im Mosaik in einem Goldton, der für die Besonderheit und Wichtigkeit jedes einzelnen Menschen steht, hervorgehoben. Assoziationen wie Zerbrechlichkeit, Vergänglichkeit, Brüche und Scherben sind bewusst in Kauf genommen und ergänzen die Gestaltung. Im Sinne eines Niemals-Vergessen ist das Mosaik auch nicht abgeschlossen, da die Lebensspuren der Menschen und die Geschehnisse der damaligen Zeit bis in unsere Gegenwart reichen und auch unsere Zukunft prägen werden. Der graue Farbton wurde bewusst gewählt und ist eine Referenz an Sussmanns Schwarz-Weiß-Zeichnungen, die er über sein Erleben in Auschwitz angefertigt hat und die aus den beiden berühmten Mappen „Ich erinnere mich wieder an Auschwitz“ und „Ecce Homo“ aus den 1960er-Jahren stammen. Das österreichische Parlament verneigt sich mit dieser Gestaltung vor dem Künstler Heinrich Sussmann, seiner Geschichte und seinem Werk.

Heinrich Sussmann był internowany w obozie koncentracyjnym Auschwitz w latach 1944-1945. Jego żona i on sam przeżyli, ale jego syn został zamordowany zaraz po urodzeniu przez lekarza obozowego SS Josefa Mengele. Sussmann był po wojnie znanym artystą w Austrii, który na pierwszą austriacką wystawę w Auschwitz w 1978 r. stworzył szklane mozaiki, przedstawiające ślady po zamordowanych w obozie ludziach. Składając wiele części w całość, mozaika ukazuje indywidualność człowieka. Motyw przewodni, który został opracowany na potrzeby nowej wystawy narodowej Austrii w dawnym niemieckim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau, również zawiera fragmenty mozaiki, nawiązując w stylizowanej formie do dzieł Heinricha Sussmanna. Podejmując pomysł artysty o uwidocznieniu śladów życia, jeden z takich śladów został w mozaice wyróżniony złotym odcieniem, który oznacza wyjątkowość i znaczenie każdego człowieka. Skojarzenia o kruchości i przemijaniu, pęknięcia i odłamki nie są przypadkowe i uzupełniają projekt. Ślady po ludziach i wydarzeniach tamtych czasów przetrwały do dzisiaj i kształtują naszą przyszłość, dlatego też mozaika nie jest skończona, abyśmy nigdy nie zapomnieli. Szary kolor został wybrany celowo i stanowi odniesienie do czarno-białych rysunków Sussmanna, w których powraca do swoich przeżyć z Auschwitz, a które pochodzą z dwóch słynnych portfolio z lat 60: „Ich erinnere mich wieder an Auschwitz” [Znowu przypominam sobie o Auschwitz] i „Ecce Homo”. Za sprawą niniejszego projektu Parlament Austrii oddaje hołd artyście Heinrichowi Sussmannowi, jego historii i twórczości.

Heinrich Sussmann was interned in the concentration camp Auschwitz between 1944 and 1945. He and his wife survived, but his newborn son was murdered immediately after his birth by SS camp doctor Josef Mengele. Sussmann was a well-known Austrian artist after the war and created glass mosaics for the first Austrian exhibition at Auschwitz in 1978, showing traces of the people murdered at Auschwitz. The mosaic is composed of many individual parts depicting people in their individuality. Mosaic components also illustrate the leitmotif developed for the reopening of the Austrian exhibition at the former German Nazi concentration and extermination camp, now Auschwitz-Birkenau State Museum, which adopts the artwork of Heinrich Sussmann in a stylised form. To take up the artist's idea of making traces of life visible, one such trace of life is highlighted in the mosaic in a shade of gold that stands for the distinctiveness and importance of each individual person. Associations such as fragility, transience, fractures and broken pieces are consciously accepted and complement the design. In the sense of never forgetting, the mosaic is also not finished, as the traces of people's lives and the events of that time reach into our present and will also shape our future. The grey colour was chosen deliberately and serves as a reference to Sussmann's black and white drawings which he made about his experience at Auschwitz and which originate from the two famous portfolios "Ich erinnere mich wieder an Auschwitz" ("I remember Auschwitz again") and "Ecce Homo" from the 1960s. With this design, the Austrian Parliament is paying tribute to the artist Heinrich Sussmann, his history and his work.

**Eröffnung der neuen österreichischen Länderausstellung
„ENTFERNUNG – ÖSTERREICH UND AUSCHWITZ“
im Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau**

**Otwarcie nowej wystawy narodowej Austrii
„TAK DALEKO, TAK BLISKO – AUSTRIA a AUSCHWITZ”
w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau**

**Opening of the new Austrian national exhibition
“FAR REMOVED – AUSTRIA AND AUSCHWITZ”
at the State Museum Auschwitz-Birkenau**

HITTFREI

Helga Pollak-Kinsky (1930–2020)

inhaftiert in Auschwitz-Birkenau 1944

wieziona w Auschwitz-Birkenau w 1944 r.

inmate of Auschwitz-Birkenau 1944

„Es war Nacht, als der Zug stehenblieb – und da war diese unheimliche Stille.
Ich spüre sie heute noch; keine normale Stille mit natürlichen Geräuschen oder
Lauten – gespenstische Stille.“

„Była noc, gdy pociąg stanął – i panowała ta straszna cisza.
Jeszcze dziś ją czuję; to nie była zwykła cisza z naturalnymi
dźwiękami i odgłosami – lecz cisza upiorna.”

“It was night when the train stopped – and there was this eerie silence.
I can still feel it today; not a normal silence with natural sounds
or noises – a chilling silence.”

Inhaltsverzeichnis

Spis treści

Table of Contents

Vorworte Przedmowa Foreword	16
Präsident des Nationalrates Wolfgang Sobotka	19
Przewodniczący Austriackiej Rady Narodowej Wolfgang Sobotka	21
President of the National Council Wolfgang Sobotka	23
 Direktor des Staatlichen Museums Auschwitz-Birkenau Piotr Cywiński	27
Dyrektor Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau Piotr Cywiński	28
Director of the State Museum Auschwitz-Birkenau Piotr Cywiński	29
 Begleitende Worte	
Kilka słów z okazji otwarcia wystawy	
Accompanying words	34
Bundespräsident Alexander Van der Bellen	35
Prezydent Federalny Alexander Van der Bellen	36
Federal President Alexander Van der Bellen	37
 Worte zur Eröffnung	
Przemowa na otwarcie wystawy	
Opening words	42
Bundesministerin für EU und Verfassung Karoline Edtstadler	45
Federalna minister ds. UE i kwestii konstytucyjnych Karoline Edtstadler	46
Federal Minister for the EU and Constitution Karoline Edtstadler	47
 Bundesminister für europäische und internationale Angelegenheiten	
Alexander Schallenberg	49
Federalny minister ds. europejskich i międzynarodowych Alexander Schallenberg	50
Federal Minister for European and International Affairs Alexander Schallenberg	51
 Staatssekretärin im Bundesministerium für	
Kunst, Kultur, öffentlicher Dienst und Sport Andrea Mayer	53
Sekretarz stanu w Federalnym Ministerstwie	
Sztuki, Kultury, Służby Cywilnej i Sportu Andrea Mayer	54
State Secretary in the Federal Ministry for	
Arts, Culture, the Civil Service and Sport Andrea Mayer	55
 Präsident des Internationalen Auschwitz-Komitee Marian Turski	
Przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Oświęcimskiego Marian Turski	
President of the International Auschwitz-Komitee Marian Turski	65
 Präsident der israelitischen Kultusgemeinde Wien Oskar Deutsch	
Przewodniczący Gminy Żydowskiej w Wiedniu Oskar Deutsch	
President of the Jewish Community Vienna Oskar Deutsch.....	67

Die neue österreichische Länderausstellung	
Nowa wystawa narodowa Austrii	
The new Austrian national exhibition	68
Generalsekretärin des Nationalfonds der Republik Österreich	
für Opfer des Nationalsozialismus Hannah M. Lessing	71
Sekretarz generalny Narodowego Funduszu Republiki	
Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu Hannah M. Lessing	74
Secretary General of the National Fund of the Republic	
of Austria for Victims of National Socialism Hannah M. Lessing.....	76
 Kuratorinnen und Kuratoren	86
Kuratorzy	87
Curators	88
Architekt Architekt Architect	90
 Heinrich Sussmann	94
Biographie	97
Biografia	98
Biography	99
Zur Ausstellung O wystawie About the exhibition	103
 Österreichische Opfer Austriackie ofiary Austrian victims	108
Information Informacja Information	111 112 113
 Institutionen Institutionen Institutions	118
Beteiligte Institutionen	120
Zaangażowane instytucje	122
Institutions involved	124
 Musik Muzyka Music	142
Komponist Gideon Klein	144
Kompozytor Gideon Klein	145
Composer Gideon Klein	146
 Musik Muzyka Music	148
 Impressum Impressum Imprint	156

Jean Améry (Hans Mayer) (1912–1978)

inhaftiert in Auschwitz III-Monowitz 1944–1945

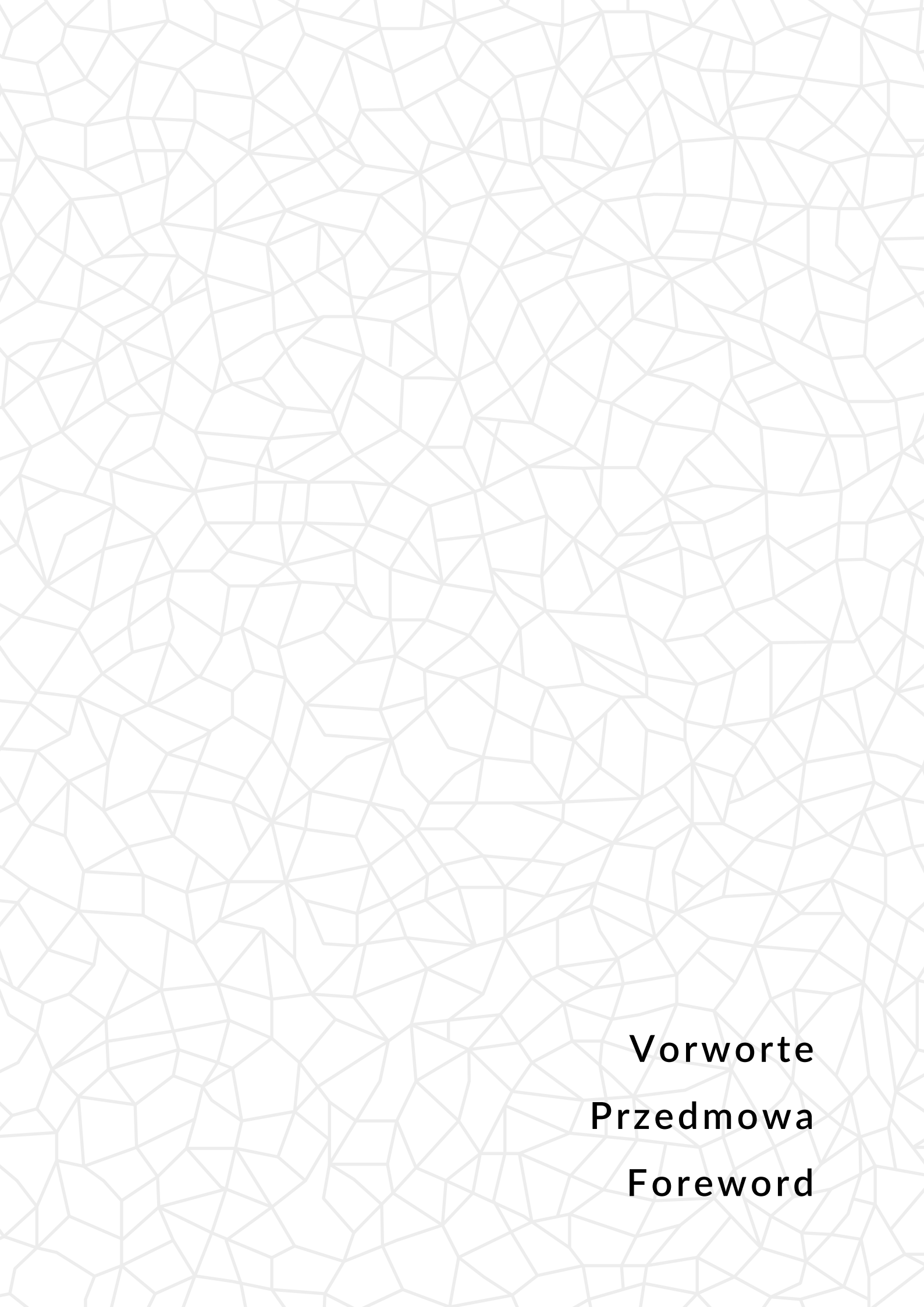
wieczony w Auschwitz III-Monowitz od 1944 do 1945 r.

inmate of Auschwitz III-Monowitz 1944–1945

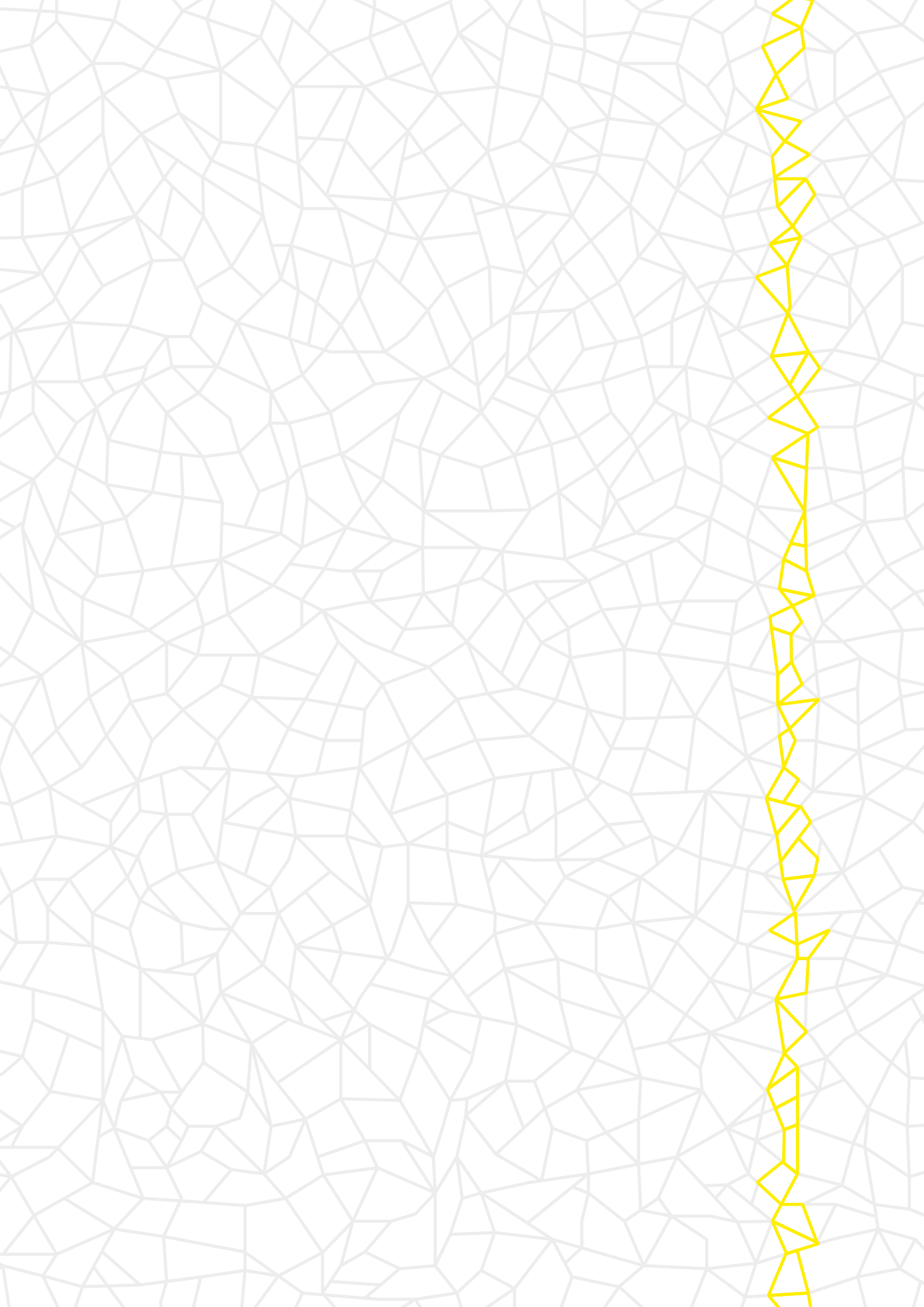
„Ich trage auf meinem linken Unterarm die Auschwitz-Nummer; die liest sich kürzer als der Pentateuch oder der Talmud und gibt doch gründlicher Auskunft.“

„Na moim lewym przedramieniu widnieje numer więzienny z Auschwitz; czyta się go szybciej niż Pięcioksiąg czy Talmud, a przecież dostarcza rzetelniejszych informacji.”

“I bear the Auschwitz number on my forearm; it's shorter than the Pentateuch or the Talmud but provides much more thorough information.”

Vorworte
Przedmowa
Foreword

Wolfgang Sobotka

Präsident des österreichischen Nationalrates
Przewodniczący Austriackiej Rady Narodowej
President of the Austrian National Council

Entfernung. Der Titel der neuen Ausstellung Österreichs im Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau regt in vielerlei Weise zum Nachdenken an. Es ist nicht weit von Wien nach Auschwitz. Ein einziger großer Transport ging direkt von hier nach dort, am 17. Juli 1942. Es folgten viele kleinere. Die Zehntausenden Österreicherinnen und Österreicher, die in Auschwitz ermordet wurden, sind vielfach über Zwischenstationen wie Theresienstadt in das Vernichtungslager deportiert worden. Andere kamen, obwohl sie sich vielleicht dort schon in Sicherheit wähnten, aus Frankreich oder Belgien. Österreicherinnen und Österreicher, die aus unserer Mitte gerissen, „entfernt“ wurden.

Zuallererst gilt als Vorsitzender des Nationalfonds mein großer Dank allen Beteiligten, die mit unermüdlichem Einsatz und großem Engagement zum Gelingen dieser außergewöhnlichen und so wichtigen Ausstellung beigetragen haben. Sie haben das Andenken an jeden einzelnen Menschen, der dort unvorstellbar gelitten hat, sichtbar gemacht, sie haben Österreich auch einen Platz an diesem Ort der Gräueltaten und des Schreckens gegeben. Dieser Ort, dieser Platz für Österreich ist so wichtig, weil er all die Brüche unseres Landes nach 1945 offenbart, die bis ins Heute hineinwirken und uns immer noch tief berühren, wütend und traurig machen, und uns Handlungsanleitungen und Aufträge für Gegenwart und Zukunft mitgibt.

In Österreich lebende Menschen wurden damals verfolgt, gequält und ermordet, wurden Opfer der NS-Verbrechen. In Österreich lebende Menschen waren damals aber auch aktiv an den genozidalen Verbrechen des NS-Regimes beteiligt. Die Darstellung der Täterschaft und Mittäterschaft blieb in der vorangegangenen Ausstellung weitgehend unbehandelt. In der neuen Ausstellung werden die Täter und Täterinnen und ihr Handeln eingehend dargestellt. Damit soll sie auch Anstoß geben, die Begegnung mit unserer Geschichte nach 1945 zu vertiefen.

Als Gesellschaft im Gesamten tragen wir eine Verantwortung, vor allem jungen Menschen gegenüber. Um neuerlich aufkeimendem Antisemitismus und Antiziganismus in jeglicher Form entgegenzuwirken, ist es unsere gemeinsame Aufgabe, unsere gemeinsame Pflicht, der jungen Generation Bewusstsein und Sensibilität für diese Thematik zu vermitteln. „Wer sich nicht seiner eigenen Geschichte stellt, den stellt die Geschichte“, so mein oft zitierter Satz. Junge gebildete Menschen sind weniger anfällig, antisemi-

tischen und antiziganistischen Einstellungen zu folgen. Deshalb trägt das österreichische Parlament und der ihm anvertraute Nationalfonds neben den verschiedensten Institutionen wie der Gedenkstätte Mauthausen, dem Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes und anderen Einrichtungen durch seine Workshops für Demokratiebildung dazu bei, junge Menschen in Österreich widerstandsfähiger gegen Antisemitismus und Antiziganismus zu machen, die auch Gift für unsere Demokratie sind. Der 2021 erstmals ausgelobte Simon-Wiesenthal-Preis möchte Sie als Leserinnen und Leser und Besucherinnen und Besucher der Ausstellung, als Teil der zivilen Gesellschaft ermuntern, Ihren Beitrag im Kampf gegen den in Europa und weltweit ansteigenden Antisemitismus zu leisten.

Ich wünsche mir, dass alle Menschen, die diese Ausstellung besuchen, sich an die Tausenden Österreicherinnen und Österreicher, die in Auschwitz erniedrigt, gequält, ermordet und mit der Auslöschung ihres Namens ihres Menschseins beraubt wurden, erinnern, ihrer gedenken und dass sie, wenn sie hinausgehen, sich als Botschafterinnen und Botschafter für Demokratie und ein menschliches Miteinander animiert fühlen.

Präsident des Nationalrates Wolfgang Sobotka

Tak daleko, tak blisko. Tytuł nowej wystawy austriackiej w Muzeum Auschwitz-Birkenau inspirowało do myślenia na wiele sposobów. Z Wiednia do Auschwitz nie jest daleko. 17 lipca 1942 r. wyruszył do obozu duży, bezpośredni transport, a potem wiele mniejszych. Dziesiątki tysięcy Austriaków, którzy zostali zamordowani w Auschwitz, byli często deportowani do obozu zagłady przez stacje pośrednie, takie jak Theresienstadt. Inni przyjechali z daleka, z Francji lub Belgii, choć mieli nadzieję, że tam są już bezpieczni. To byli Austriacy, którzy zostali wyrwani, „usunięci” z grona naszych bliskich.

Jako Przewodniczący Narodowego Funduszu chciałbym przede wszystkim serdecznie podziękować wszystkim uczestnikom projektu, którzy swoim nieustraszoną odwagą i wielkim zaangażowaniem przyczynili się do realizacji tej niezwykle i ważnej wystawy. Zachowana w niej została pamięć o wszystkich, którzy doświadczyli w obozie niewyobrażalnych cierpień, a Austrii oddano należne jej miejsce pośród tego okrucieństwa i grozy. To miejsce dla Austrii jest tak ważne, ponieważ ujawnia wszystkie pęknięcia naszego kraju po 1945 r., które oddziałują do dziś i wciąż głęboko nas dotykają, wywołując gniew i smutek; dają także wskazówki do działania i stawiają przed nami zadania na przyszłość i teraźniejszość. Mieszkający wówczas w Austrii ludzie byli prześladowani, torturowani i mordowani, stali się ofiarami zbrodni nazistowskich.

Jednakże mieszkańcy Austrii byli wtedy również aktywnie zaangażowani w ludobójcze zbrodnie reżimu nazistowskiego. Ukazanie sprawstwa i współudziału pozostało na poprzedniej wystawie w dużej mierze pominięte. Na nowej wystawie szczegółowo przedstawiono sprawców i ich czyny. Daje nam to bodziec do pogłębienia wiedzy na temat naszej historii po 1945 r.

Spoczywa na nas, na społeczeństwie jako całości, wielka odpowiedzialność, zwłaszcza wobec młodych ludzi. Aby przeciwdziałać odradzającemu się ostatnio antysemityzmowi i antyromskości w jakiegokolwiek formie, naszym wspólnym zadaniem, naszym wspólnym obowiązkiem jest uświadamianie i uwrażliwianie młodego pokolenia na te kwestie. „Jeśli nie zmierzysz się z własną historią, to historia zmierzy się z tobą” – tak brzmi często przywoływana przeze mnie sentencja. Młodzi, wykształceni ludzie są mniej skłonni do postaw antysemickich i antyromskich. Dlatego też Parlament Austriacki i powierzony mu Fundusz Narodowy, obok różnych instytucji, takich jak Miejsce Pamięci

Mauthausen, Archiwum Dokumentacji Austriackiego Ruchu Oporu i innych instytucji, przyczyniają się za sprawą warsztatów demokratycznych do uodpornienia młodych ludzi w Austrii na antysemityzm i antyromskość, które stanowią truciznę dla naszej demokracji. Nagrodą Simona Wiesenthala, która po raz pierwszy zostanie przyznana w 2021 r., chcielibyśmy zachęcić Państwa, jako czytelników i odwiedzających wystawę, jako członków społeczeństwa obywatelskiego, do wniesienia swojego wkładu w walkę z antysemityzmem, który znów zaczyna kiełkować w Europie i na świecie.

Mam nadzieję, że wszyscy ludzie, którzy odwiedzą tę wystawę, będą pamiętać o losie tysięcy Austriaków, którzy w Auschwitz byli poniżani, torturowani, mordowani i pozbawiani człowieczeństwa poprzez wymazywanie ich nazwisk, i że po wyjściu z wystawy poczują się ambasadorami demokracji i ludzkiego współistnienia.

Przewodniczący Austriackiej Rady Narodowej Wolfgang Sobotka

Far Removed. The title of Austria's new exhibition at the State Museum Auschwitz-Birkenau is thought-provoking in many ways. It is not far from Vienna to Auschwitz. A single large transport went directly from here to there, on 17 July 1942, followed by many smaller ones. The tens of thousands of Austrians who were murdered at Auschwitz were often deported to the death camp via intermediate stations such as Theresienstadt. Others came from France or Belgium, even though they thought they were already safe there. Austrians who were torn from our midst, "removed".

First and foremost, as Chairman of the National Fund, I would like to express my sincere thanks to all of those involved who have contributed to the success of this extraordinary and very important exhibition with their tireless efforts and great commitment. They have made visible the memory of every single person who suffered unimaginably there; they have also given Austria a place at this site of atrocities and horror. This location, this place for Austria is so important because it reveals all of the ruptures of our country after 1945, which continue to have an effect today and still touch us deeply, make us angry and sad, and give us instructions for action and assignments for the present and the future. People living in Austria were persecuted, tortured and murdered at that time, became victims of Nazi crimes.

However, people living in Austria at that time were also actively involved in the genocidal crimes of the Nazi regime. The portrayal of perpetration and complicity remained largely unthematized in the previous exhibition. In the new exhibition, the perpetrators and their actions are presented in detail. In this way, it is also intended to provide an impetus to deepen the encounter with our history after 1945.

As a society as a whole, we have a responsibility, especially towards young people. In order to counteract the resurgence of antisemitism and anti-Romanyism in any form, it is our shared task, our shared duty, to make the young generation aware of and sensitive to these issues. "If you don't face your own history, history will face you", is my oft-quoted phrase. Young educated people are less likely to follow antisemitic and anti-Romani attitudes. That is why the Austrian Parliament and its entrusted National Fund, in addition to various institutions such as the Mauthausen Memorial, the Docu-

mentation Centre of Austrian Resistance and other institutions, contribute through its workshops for democracy education to making young people in Austria more resistant to antisemitism and anti-Romanyism, which are also toxic for our democracy. The Simon Wiesenthal Prize, which will be awarded for the first time in 2021, would like to encourage you as readers and visitors to the exhibition, as part of civil society, to make your contribution in the fight against antisemitism, which is on the rise in Europe and worldwide.

I wish that all people who visit this exhibition remember the thousands of Austrians who were humiliated, tortured, murdered and robbed of their name, their humanity, in Auschwitz, and that when they leave they feel inspired to act as ambassadors for democracy and human coexistence.

President of the National Council Wolfgang Sobotka

Piotr Cywiński

Direktor des Staatlichen Museums Auschwitz-Birkenau
Dyrektor Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau
Director of the State Museum Auschwitz-Birkenau

Auschwitz war nicht nur ein reales Ereignis in der Geschichte Europas und der Welt. Das ist heute immer stärker zu sehen, besonders in dieser Zeit, in der ein unaufhaltsamer Generationswechsel stattfindet.

Auschwitz, als ein extremer Ort der Entmenschlichung, als ein Symbol der Shoah, wurde nach dem Krieg immer mehr als das deutlichste Zeichen, als unumkehrbarer Wendepunkt in der Geschichte des Menschen, als ein andauernder Bezugspunkt verstanden. Dieses Verständnis ist heute unser Erbe.

Die Erfahrung eines so tiefen menschlichen Falls stellt uns vor wesentliche Fragen. Sie betreffen nicht nur die Vergangenheit. Die tiefste Bedeutung der Erinnerung liegt besonders in unserer Sorge um die Zukunft. Die Welt, in der wir leben, darf Antisemitismus, Rassismus, Fremdenfeindlichkeit oder auch jegliche Hassideologie nicht tolerieren. Und dennoch reagieren wir allzu häufig nicht, wenn die Winde des Populismus und der Demagogie neuerlich von Diskriminierungs- oder Ausgrenzungsvisionen flüstern. Wir dürfen nicht vergessen, dass gerade Ideologie und Propaganda es ermöglichten, die Maschinerie der programmatischen Entmenschlichung in Gang zu setzen. Diese Maschinerie zerstörte völlig unschuldige Opfer psychisch und körperlich und – man wird sagen: paradoxerweise, aber es ist wichtig, das zu bemerken – entfernte auch die letzten Anzeichen von Menschlichkeit aus den Köpfen der Täter.

Die Erinnerung ist das Fundament, auf dem unsere Erfahrung beruht und die uns in Zukunft schützen kann. Heute jedoch müssen wir in dieser Erinnerung nach Weisheit und Mut suchen und nicht nur kurzfristiger Rührung. Die Erinnerung wird so lange lebendig sein, solange sie für uns eine Quelle der moralischen Unruhe sein wird.

Dr. Piotr M. A. Cywiński

Auschwitz nie był jedynie rzeczywistym wydarzeniem w dziejach Europy i świata. Widać to coraz mocniej dziś, zwłaszcza w tym czasie, w którym następuje nieubłagalnie zmiana pokoleń.

Auschwitz, jako skrajne miejsce odczłowieczenia, jako symbol Szoa, został po wojnie coraz pełniej rozumiany jako najwyraźniejszy znak, bezpowrotny przełom w historii Człowieka, nieustający punkt odniesienia. To zrozumienie jest dziś naszym dziedzictwem.

Doświadczenie tak głębokiego upadku człowieczeństwa stawia przed nami ogromne pytania. Dotyczą one nie tylko przeszłości. Najgłębszy sens Pamięci leży bowiem w naszej trosce o przyszłość. Świat, w którym żyjemy nie może tolerować antysemityzmu, rasizmu, ksenofobii lub jakiegokolwiek ideologii nienawiści. A przecież nadal zbyt często nie reagujemy, gdy wiatry populizmu i demagogii podszeptują na nowo wizje dyskryminacyjne lub wykluczające. Musimy pamiętać, że to właśnie ideologia i propaganda umożliwiły uruchomienie maszyny programowego odczłowieczania. Maszyna ta psychicznie i fizycznie niszczyła zupełnie niewinne ofiary, a także – ktoś powie: paradoksalnie, ale to ważne, by to zauważyć – usuwała ostatnie przejawy człowieczeństwa w umysłach sprawców.

Pamięć jest fundamentem, na którym nasze doświadczenie może nas uchronić w przyszłości. Ale to dziś musimy w owej Pamięci szukać mądrości i odwagi, a nie tylko krótkotrwałych wzruszeń. Tak długo Pamięć będzie żywa, jak długo będzie ona dla nas źródłem moralnego niepokoju.

Dr Piotr M. A. Cywiński

Auschwitz was not only a real event in the history of Europe and the world. This can be seen more and more today, especially during this time in which an unstoppable generational change is taking place.

Auschwitz, as an extreme place of dehumanisation, as a symbol of the Shoah, was increasingly understood after the war as the clearest sign, as an irreversible turning point in the history of mankind, as a permanent reference point. This understanding is our heritage today.

The experience of such a deep human fall confronts us with essential questions. They concern not only the past. The deepest meaning of memory lies especially in our concern for the future. The world in which we live must not tolerate antisemitism, racism, xenophobia, or indeed any ideology of hate. And yet, all too often, we fail to react when the winds of populism and demagoguery whisper renewed visions of discrimination or exclusion. We must not forget that it was ideology and propaganda that enabled the machinery of systematic dehumanisation to be set in motion, destroying completely innocent victims psychologically and physically, and - it will be said paradoxically but is important to note - also removing the last signs of humanity from the minds of the perpetrators.

Memory is the foundation upon which our experience is based and which can protect us in the future. Today, however, we must look to this memory for wisdom and courage, not just short-term emotion. Memory will be alive for as long as it will be a source of moral unrest for us.

Dr. Piotr M. A. Cywiński

Hans Fürnberg (1928–2012)

inhaftiert in Auschwitz II-Birkenau 1944–1945

więziony w Auschwitz II-Birkenau od 1944 do 1945 r.

inmate of Auschwitz II-Birkenau 1944–1945

„Es gibt verschiedene Arten zu trauern. Es gibt nicht nur sich Asche über den Kopf schütten oder die Kleider zerreißen oder die Haare raufen oder stundenlang weinen und knien und sich kasteien. Das sind so extreme Formen der Trauer. Aber es gibt eine Art von Trauer, die aus einem nicht mehr herauskriecht. (...) Man ist die Trauer.“

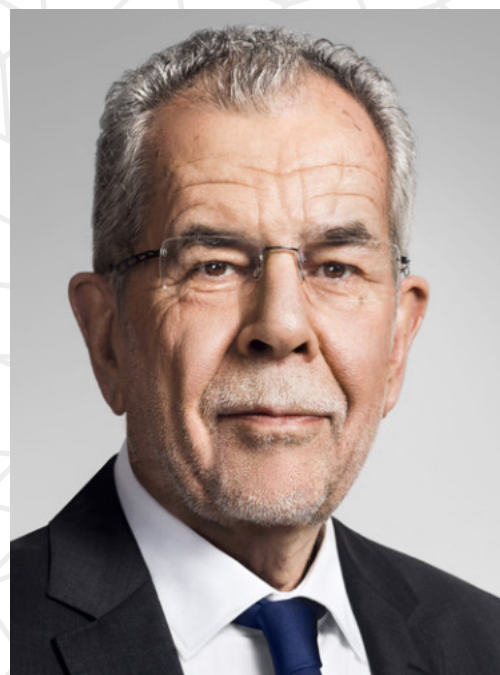
„Istnieją różne rodzaje żalu. Nie tylko w formie posypywania sobie głowy popiołem albo rozdzierania na sobie szat albo wyrywania sobie włosów z głowy albo płakania godzinami na klęczkach i biczowania się. To są ekstremalne formy żalu. Ale istnieje rodzaj żalu, który nie chce już z człowieka wyleźć. (...) Człowiek sam jest tym żalem.“

“There are different ways of mourning. Not only by pouring ashes over your head or tearing your clothes apart or pulling your hair out or crying and kneeling and berating yourself for hours on end. Those are extreme forms of grief. But there is a type of grief that never leaves you. (...) You are the grief.”

Auschwitz ist nicht vom Himmel gefallen

Auschwitz nie spadło z nieba

Auschwitz did not fall from the sky

Alexander Van der Bellen

Bundespräsident
Prezydent Federalny
Federal President

Auschwitz ist nicht vom Himmel gefallen. Der Antisemitismus und Rassismus der Nationalsozialisten ist nicht vom Himmel gefallen. Er war schon zuvor in der österreichischen Gesellschaft sehr stark präsent. Es begann damit, dass Menschen, dass Minderheiten in Österreich diskriminiert, diskreditiert und schließlich entwürdigt wurden. Aus Abwertung von Menschen wurde Ausgrenzung, wurde Entmenschlichung, wurde Ermordung. Als dann die Konzentrationslager aufgebaut waren und die Züge in Auschwitz ankamen, war es zu spät. Daran müssen wir uns heute erinnern, wenn wir „Niemals wieder“ sagen.

1,1 Millionen Menschen wurden in Auschwitz ermordet. Auch Zehntausende Menschen aus Österreich wurden Opfer der nationalsozialistischen Vernichtungsmaschinerie. Unter den Tätern und Täterinnen, die – auch an führender Stelle – an diesen barbarischen Verbrechen mitgewirkt haben, fanden sich auch viele aus Österreich. Viele Menschen in unserem Land liefen mit, schauten weg, der Widerstand war nicht groß genug. Diesen Tatsachen müssen wir Nachgeborenen uns stellen.

Aus der Trauer um die Gedeemütigten, Gequälten, Ermordeten entsteht für uns der Wille und die Verpflichtung, die Erinnerung an sie wachzuhalten. Und es ist unser aller Aufgabe, eine Brücke zu bauen, zwischen den Erfahrungen der Überlebenden des Holocaust und den nachfolgenden Generationen. Und es ist auch unser Wille und unsere Verpflichtung, daran zu erinnern, dass nicht nur die Opfer, sondern auch die Täter und Täterinnen Teil unserer Gesellschaft und von ihr geprägt waren. Diese doppelte Erinnerung spiegelt sich in der neuen österreichischen Ausstellung im Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau wider.

Für uns Heutige heißt das: Wenn Menschen zu Außenseitern gemacht werden – in der Schule, am Arbeitsplatz, am Sportplatz –, dann müssen wir gemeinsam eingreifen. Wenn Minderheiten angegriffen werden – wegen ihrer Herkunft, ihrer Religion, einer anderen Sprache –, dann müssen wir gemeinsam dagegen auftreten. Da ist Zivilcourage gefragt. Heute.

Bundespräsident Alexander Van der Bellen

Auschwitz nie spadło z nieba. Antysemityzm i rasizm nazistów nie spadły z nieba. Już wcześniej były bardzo widoczne w austriackim społeczeństwie. Zaczęło się od dyskryminowania, dyskredytowania i poniżania mniejszości narodowych w Austrii. Deprecjacja człowieka przerodziła się w wykluczenie, w odhumanizowanie, w mordowanie. Kiedy zbudowano obozy koncentracyjne i pociągi dotarły do Auschwitz – było już za późno. Musimy o tym pamiętać, kiedy mówimy: „Nigdy więcej”.

W Auschwitz zamordowano 1,1 miliona ludzi. Ofiarą nazistowskiej maszyny zniszczenia padły również dziesiątki tysięcy Austriaków. Wśród sprawców, którzy brali udział – często na kierowniczych stanowiskach – w tych barbarzyńskich zbrodniach, znajdowało się wielu Austriaków. Wielu ludzi w naszym kraju współpracowało, odwracało wzrok, opór nie był wystarczająco silny. Jako potomkowie musimy stanąć w obliczu tych faktów.

W naszej żałobie po wszystkich ludziach, którzy byli poniżani, torturowani i mordowani, objawia się wola i obowiązek zachowania pamięci o nich. Zadaniem nas wszystkich jest zbudowanie mostu; mostu między doświadczeniem ocalałych z Chyba Holocaustu – wersja polska a następnymi pokoleniami. Naszą wolą i obowiązkiem jest, aby pamiętać, że nie tylko ofiary, ale też sprawcy byli częścią naszego społeczeństwa i przez nie byli ukształtowani. Ta podwójna pamięć znalazła odzwierciedlenie w austriackiej wystawie w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Dla nas dzisiaj oznacza to tyle, że jeśli ludzie są wykluczani z wspólnoty – w szkole, w pracy, w sporcie – to musimy wspólnie interweniować. Kiedy atakowane są mniejszości – z powodu pochodzenia, religii, języka – to musimy wspólnie się temu przeciwstawiać. Właśnie tutaj potrzebna jest odwaga cywilna. Dzisiaj.

Prezydent Austrii Alexander Van der Bellen

Auschwitz did not fall from the sky. The antisemitism and racism of the National Socialists did not fall from the sky. It was already very present in Austrian society before that. It began with the fact that people, that minorities in Austria, were discriminated against, discredited and finally degraded. The devaluation of people turned into exclusion, into dehumanisation, into murder. By the time the concentration camps were built and the trains arrived at Auschwitz, it was too late. We must remember this today when we say “Never again”.

1.1 million people were murdered in Auschwitz. Tens of thousands of people from Austria were also victims of the National Socialist extermination machinery. Among the perpetrators who participated – also in leading positions – in these barbaric crimes were many from Austria. Many people in our country went along, looked the other way; the resistance was not great enough. We who were born later must face these facts.

The mourning for those who were humiliated, tortured and murdered gives us the will and obligation to keep their memory alive. And it is the task of all of us to build a bridge. Between the experiences of the survivors of the Holocaust and the following generations. And it is also our will and obligation to remember that not only the victims but also the perpetrators were part of our society and shaped by it. This double remembrance is reflected in the new Austrian exhibition at State Museum Auschwitz-Birkenau.

For us today, this means: When people are made outsiders – at school, at work, on the playing field – then we must intervene together. When minorities are attacked – because of their origin, their religion, another language – then we have to stand up against it together. That’s where civil courage is needed. Today.

Federal President Alexander Van der Bellen

Hermann Langbein (1912–1995)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I 1942–1944

wieziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I od 1942 do 1944 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I 1942–1944

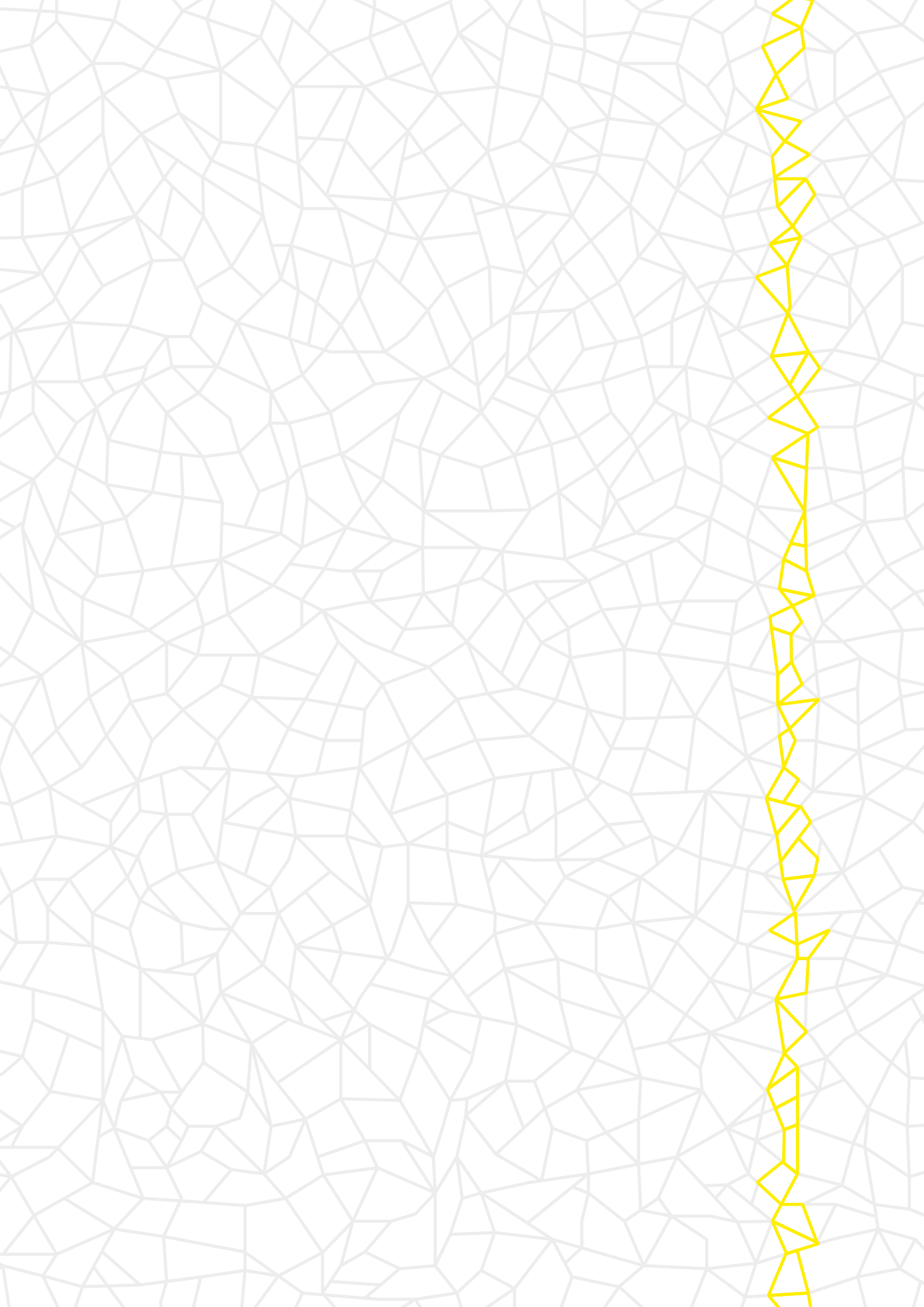
„Das Menschenleben galt nichts. Einen Menschen zu töten war eine Kleinigkeit, war überhaupt nicht der Rede wert.“

„Życie ludzkie nie znaczyło nic. Zabicie człowieka było drobnostką, czymś, o czym nie warto mówić.”

“Human life was worthless. Killing a human being was a triviality, it was not even worth mentioning.”

Worte zur Eröffnung
Przemowa na otwarcie wystawy
Opening words

Karoline Edtstadler

Bundesministerin für EU und Verfassung
Federalna minister ds. UE i kwestii konstytucyjnych
Federal Minister for the EU and Constitution

Im Jänner 2020 wurde Karoline Edtstadler von Bundespräsident Alexander Van der Bellen als Bundesministerin für EU und Verfassung im Bundeskanzleramt angelobt. Karoline Edtstadler wurde am 28. März 1981 in Salzburg geboren. Von 1999 bis 2004 absolvierte sie das Studium der Rechtswissenschaften (Mag. iur.) an der Paris-Lodron-Universität Salzburg.

Von 2008 bis 2011 war sie als Richterin am Landesgericht Salzburg und von 2011 bis 2014 als Richterin mit Dienstzuteilung zum Bundesministerium für Justiz tätig. Anschließend arbeitete Karoline Edtstadler bis 2016 als Referentin im Kabinett des Bundesministers für Justiz, Wolfgang Brandstetter. 2016 wurde sie zum Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte (EGMR) in Straßburg als Expertin entsandt (2016 bis 2017). Von 2017 bis Mai 2019 war sie während der Bundesregierung Kurz I Staatssekretärin im Bundesministerium für Inneres. Danach war Edtstadler von Juli 2019 bis Jänner 2020 Mitglied des Europäischen Parlaments und Delegationsleiterin der Österreichischen Volkspartei. Am 7. Jänner 2020 wurde Karoline Edtstadler zunächst als Kanzleramtsministerin ohne Portefeuille angelobt. Seit dem 29. Jänner 2020 ist sie Bundesministerin für EU und Verfassung im Bundeskanzleramt.

Seit 2018 ist Karoline Edtstadler Vizepräsidentin der SPORTUNION Österreich und engagiert sich ehrenamtlich im Österreichischen Arbeitnehmerinnen- und Arbeitnehmerbund (ÖAAB). Zudem ist sie ehemalige Kontaktfrau der Gleichbehandlungsbeauftragten, zunächst am Landesgericht Salzburg, später im Bundesministerium für Justiz sowie ehemaliges Mitglied im Vorstand der Fachgruppe „Grundrechte“ der Vereinigung der österreichischen Richterinnen und Richter.

W styczniu 2020 r. Karoline Edtstadler została zaprzysiężona przez prezydenta federalnego Alexandra Van der Bellena jako federalna minister ds. UE i kwestii konstytucyjnych w Urzędzie Kanclerza Federalnego. Karoline Edtstadler urodziła się 28 marca 1981 r. w Salzburgu. W latach 1999-2004 studiowała na Uniwersytecie Paris Lodron w Salzburgu, uzyskując tytuł magistra prawa.

W okresie 2008-2011 pracowała jako sędzia w Sądzie Okręgowym w Salzburgu, a w latach 2011-2014 jako sędzia delegowany do Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, po czym objęła stanowisko referenta w gabinecie federalnego ministra sprawiedliwości Wolfganga Brandstettera. Następnie została oddelegowana do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) w Strasburgu w charakterze eksperta (2016-2017). Od 2017 r. do maja 2019 r. Karoline Edtstadler była sekretarzem stanu w Federalnym Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w okresie funkcjonowania pierwszego rządu kanclerza Kurza. Od lipca 2019 r. do stycznia 2020 r. Edtstadler była posłem do Parlamentu Europejskiego i szefem delegacji Austriackiej Partii Ludowej. 7 stycznia 2020 r. Karoline Edtstadler została zaprzysiężona jako minister kancelarii bez teki. Od 29 stycznia 2020 r. jest federalną minister ds. UE i kwestii konstytucyjnych w Federalnym Urzędzie Kanclerskim.

Karoline Edtstadler od 2018 r. jest wiceprezesem SPORTUNION Austria i dobrowolnie angażuje się w działalność Austriackiego Stowarzyszenia Pracowników (ÖAAB). Ponadto pracowała jako osoba kontaktowa pełnomocnika ds. równego traktowania, najpierw w Sądzie Okręgowym w Salzburgu, a następnie w Federalnym Ministerstwie Sprawiedliwości; była także członkiem zarządu grupy eksperckiej „Prawa podstawowe” w Austriackim Stowarzyszeniu Sędziów.

In January 2020, Karoline Edtstadler was sworn in as Federal Minister for the EU and Constitution at the Federal Chancellery by President Alexander Van der Bellen. Karoline Edtstadler was born in Salzburg on 28 March 1981. From 1999 to 2004 she studied law at the Paris Lodron University of Salzburg, graduating with a Mag. jur.

She was a judge at Salzburg Regional Court from 2008 to 2011 and was seconded to the Federal Ministry of Justice from 2011 to 2014. Subsequently, Karoline Edtstadler worked as an adviser in the cabinet of the Federal Minister for Justice, Wolfgang Brandstetter, until 2016. In 2016 she was posted to the European Court of Human Rights (ECHR) in Strasbourg as a legal expert (2016 to 2017). From 2017 to May 2019, she was secretary of state at the Federal Ministry of the Interior in Chancellor Kurz's first government. Edtstadler was then a Member of the European Parliament and Head of Delegation of the Austrian People's Party (ÖVP) from July 2019 to January 2020. Karoline Edtstadler was initially appointed Chancellery Minister without Portfolio on 7 January 2020. She has been Federal Minister for the EU and Constitution at the Federal Chancellery since 29 January 2020.

Since 2018, Karoline Edtstadler has been Vice-President of SPORTUNION Österreich and has been involved with the Austrian Workers' and Employees' Association (ÖAAB) in an honorary capacity. She has also served as a liaison officer for Equal Treatment Officers, first at Salzburg Regional Court and later at the Federal Ministry of Justice, and is a former member of the board of the Association of Austrian Judges' expert group on fundamental rights.

Alexander Schallenberg

Bundesminister für europäische und internationale Angelegenheiten

Federalny minister ds. europejskich i międzynarodowych

Federal Minister for European and International Affairs

Mag. iur. Alexander Schallenberg, LL.M ist seit 29. Jänner 2020 Bundesminister für europäische und internationale Angelegenheiten der Republik Österreich. Bereits seit 3. Juni 2019 amtierte er als Bundesminister für Europa, Integration und Äußeres. Alexander Schallenberg wurde am 20. Juni 1969 in Bern, als Sohn eines österreichischen Diplomaten, geboren. Von 1989–1994 studierte er Rechtswissenschaften an der Universität Wien und an der Université Panthéon-Assas (Paris II). Seine akademische Laufbahn schloss er mit dem Studium des Europäischen Rechts am Collège d'Europe in Brügge ab.

Alexander Schallenberg trat 1997 in den diplomatischen Dienst der Republik Österreich ein. Seine Ausbildungsphase im Außenministerium absolvierte er vorwiegend in der Sektion für Angelegenheiten der Europäischen Union. Seine erste Auslandsverwendung führte Alexander Schallenberg als EU-Rechtsexperte an die Ständige Vertretung Österreichs bei der Europäischen Union in Brüssel.

Im Dezember 2005 kehrte Alexander Schallenberg nach Wien zurück und diente der damaligen Außenministerin Ursula Plassnik sowie auch ihrem Nachfolger Michael Spindelegger als Pressesprecher. In weiteren Funktionen im diplomatischen Dienst der Republik Österreich übernahm er u. a. die Leitung der Stabstelle für strategische außenpolitische Planung und die Leitung der Sektion Europa. Zuletzt leitete er die Koordinationssektion im Bundeskanzleramt.

Mgr prawa (LLM) Alexander Schallenberg od 29 stycznia 2020 r. piastuje funkcję federalnego ministra ds. europejskich i międzynarodowych. Od 3 czerwca 2019 r. sprawował urząd federalnego ministra ds. Europy, integracji i spraw zagranicznych.

Alexander Schallenberg urodził się 20 czerwca 1969 r. w Bernie jako syn austriackiego dyplomaty. W latach 1989-1994 studiował prawo na Uniwersytecie Wiedeńskim oraz na Université Panthéon-Assas (Paris II). Karierę akademicką zakończył studiami prawa europejskiego w Collège d'Europe w Brugii.

Alexander Schallenberg rozpoczął pracę w służbie dyplomatycznej Republiki Austrii w 1997 r. Odbił staż w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, głównie w Departamencie ds. Unii Europejskiej. Jego pierwsza zagraniczna misja zaprowadziła Alexandra Schallenbergą do Stałego Przedstawicielstwa Austrii przy Unii Europejskiej w Brukseli jako eksperta prawnego UE.

W grudniu 2005 r. Alexander Schallenberg powrócił do Wiednia i pełnił funkcję rzecznika prasowego ówczesnej minister spraw zagranicznych Ursuli Plassnik oraz jej następcy Michaela Spindeleggera. W ramach służby dyplomatycznej Republiki Austrii objął m. in. kierownictwo biura personalnego ds. strategicznego planowania polityki zagranicznej oraz kierownictwo Departamentu ds. Unii Europejskiej. Ostatnio kierował biurem koordynacyjnym w Urzędzie Kanclerza Federalnego.

On 29 January 2020 Alexander Schallenberg was appointed Federal Minister for European and International Affairs of the Republic of Austria. Already since 3 June 2019 he had been appointed as Federal Minister for Europe, Integration and Foreign Affairs. Alexander Schallenberg was born on 20 June 1969 in Bern as the son of an Austrian diplomat. From 1989–1994 he studied Law at the University of Vienna and at the Université Panthéon-Assas (Paris II). He also holds a degree in European Law from the College of Europe in Bruges.

Alexander Schallenberg joined the diplomatic service of the Republic of Austria in 1997. He completed his training at the Ministry of Foreign Affairs primarily in the Section for EU Affairs. Alexander Schallenberg's first posting abroad was as the EU legal advisor to the Permanent Representation of Austria to the European Union in Brussels. In December 2005 Alexander Schallenberg returned to Vienna, where he served as spokesperson to Foreign Minister Ursula Plassnik as well as to her successor Michael Spindelegger. He held further functions in the diplomatic service of the Republic of Austria including head of the Strategic Foreign Policy Planning Unit and head of the EU Affairs Section. Most recently, he served as head of the Coordination Section at the Federal Chancellery.

Andrea Mayer

Staatssekretärin im Bundesministerium für Kunst, Kultur, öffentlichen Dienst und Sport

Sekretarz stanu w Federalnym Ministerstwie Sztuki, Kultury, Służby Cywilnej i Sportu

State Secretary in the Federal Ministry for Arts, Culture, the Civil Service and Sport

Mag.^a Andrea Mayer wurde am 20. Mai 2020 als Kunst- und Kulturstaatssekretärin angelobt. Andrea Mayer verfügt über langjährige Erfahrungen als Spitzenbeamtin, vor allem aber über eine große Kenntnis der österreichischen Kunst- und Kulturlandschaft in allen ihren Facetten – von der Hochkultur bis zur freischaffenden Szene. Andrea Mayer studierte Germanistik, Geschichte und Rechtswissenschaften (Magister iuris) an der Universität Wien. Ihre Laufbahn im öffentlichen Dienst begann sie in den 1990er Jahren in verschiedenen leitenden Positionen im Büro von Bundesminister Rudolf Scholten sowie im Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung. Im Jahr 2007 wurde sie zur Leiterin der Kunst-Sektion im damaligen Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur bestellt (ab 2014 im Bundeskanzleramt). Durch die Neustrukturierung der Sektionen im Jahr 2015 übernahm Andrea Mayer neben den Kunst- auch die Kulturagenden.

Zuletzt war sie seit 2017 als Kabinettsdirektorin für die Leitung der Österreichischen Präsidentschaftskanzlei unter Bundespräsident Alexander Van der Bellen tätig.

Durch ihre Tätigkeit in unterschiedlichen Aufsichtsgremien, wie etwa bei der Österreichischen Galerie Belvedere, den Bregenzer und Salzburger Festspielen sowie im Wiener Konzerthaus, hat Andrea Mayer außerdem umfassende Einblicke in privatwirtschaftliche Strukturen im Kulturbereich gewonnen.

In allen ihren Funktionen war und ist für die Staatssekretärin der lebendige Austausch mit den Kunst- und Kulturschaffenden ein besonderes Anliegen.

20 maja 2020 r. Andrea Mayer została zaprzysiężona na sekretarza stanu ds. sztuki i kultury. Andrea Mayer ma wieloletnie doświadczenie jako urzędnik państwowy, ale przede wszystkim posiada doskonałą znajomość austriackiego krajobrazu artystycznego i kulturalnego we wszystkich jego aspektach – od kultury wysokiej po scenę niezależną. Andrea Mayer studiowała germanistykę, historię i prawo (magister prawa) na Uniwersytecie Wiedeńskim. Swoją karierę w służbie publicznej rozpoczęła w latach 90. na różnych kierowniczych stanowiskach w biurze ministra federalnego Rudolfa Scholtena oraz w Federalnym Ministerstwie Nauki i Badań. W 2007 r. została mianowana szefową działu sztuki w ówczesnym Federalnym Ministerstwie Edukacji, Sztuki i Kultury (od 2014 r. w Urzędzie Kanclerza Federalnego). W związku z restrukturyzacją departamentów w 2015 r., Andrea Mayer przejęła agendy kulturalne oraz agendy artystyczne.

Od 2017 r., pełniła funkcję dyrektora gabinetu ds. zarządzania Kancelarią Prezydenta Austrii Alexandra Van der Bellena. Dzięki pracy w różnych radach nadzorczych, np. Galerii Austriackiej Belvedere, festiwalu w Bregenz i w Salzburgu oraz Wiedeńskiej Sali Koncertowej Konzerthaus, Andrea Mayer zdobyła rozległą wiedzę o strukturach sektora komercyjnego w świecie kultury.

W trakcie sprawowania wszystkich funkcji szczególną troską sekretarza stanu było i pozostaje zachowanie ożywionych kontaktów z osobami zajmującymi się sztuką i kulturą.

On 20 May 2020 Andrea Mayer was sworn in by Federal President Alexander Van der Bellen as Secretary of State in the Federal Ministry for Arts, Culture, the Civil Service and Sport.

Andrea Mayer has many years of experience as a top civil servant, and in particular has a great knowledge of the Austrian arts and culture landscape in all of its aspects – from highbrow culture to the independent scene.

She studied German Philology and History, and completed a degree in Law at the University of Vienna. Her career in the civil service began in the 1990s in various high level positions in the office of Minister Rudolf Scholten and in the Federal Ministry of Science, Research and the Arts. In 2007 she was appointed head of the Arts Division at the then Federal Ministry of Education, the Arts and Culture (from 2014 in the Federal Chancellery). Due to the restructuring of the divisions in 2015, Andrea Mayer took on the field of culture alongside that of the arts. Most recently, she worked as Head of the Austrian President's Office under President Alexander van der Bellen since 2017.

As a result of her work various on various supervisory boards, such as that of the Austrian Gallery at Belvedere Palace, the Bregenz and Salzburg festivals and in the Konzerthaus in Vienna, she has obtained comprehensive insights into the structures of the private sector in the field of culture. In all of her functions, a lively exchange with artists in all fields was and is of particular importance to her.

Karl Stojka (1931–2003)

inhaftiert im „Zigeunerlager“ 1943–1944

wiecziony w „obozie cygańskim“ w latach 1943–1944

inmate of the “gypsy camp” 1943–1944

„Hilfe, mein Gott, was haben diese Menschen mit uns gemacht?“

„Ratunku, mój Boże, co ci ludzie z nami zrobili?“

“Help, my God, what have these people done to us?”

Marian Turski

Präsident des Internationalen Auschwitz Komitee
Przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Oświęcimskiego
President of the International Auschwitz Komitee

Marian Turski, geboren 1926, wurde 1942 als Pole jüdischer Abstammung im Ghetto Litzmannstadt inhaftiert und 1944 nach Auschwitz deportiert. Er überlebte den Todesmarsch ins Konzentrationslager Buchenwald und wurde schließlich im Ghetto Theresienstadt am 8. Mai 1945 befreit. Seit der Befreiung bis heute ist Marian Turski in Warschau als Journalist tätig. Er ist Mitglied im Internationalen Auschwitz Rat, Vorsitzender des Jüdischen Historischen Instituts in Warschau und seit Juni 2021 Präsident des Internationalen Auschwitz Komitee.

Marian Turski, ur. w 1926 r. jako Polak żydowskiego pochodzenia, został uwięziony w 1942 r. w łódzkim getcie, a w 1944 r. deportowany do Auschwitz. Przeżył „marsz śmierci” do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie, a 8 maja 1945 r. został ostatecznie wyzwolony w getcie w Theresienstadt. Od wyzwolenia do dnia dzisiejszego Marian Turski pracuje jako dziennikarz w Warszawie. Jest członkiem Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, przewodniczącym Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie, a od czerwca 2021 r. przewodniczącym Międzynarodowego Komitetu Oświęcimskiego.

Marian Turski, born in 1926, was imprisoned as a Pole of Jewish descent in the Litzmannstadt Ghetto in 1942 and deported to Auschwitz in 1944. He survived the death march to Buchenwald concentration camp and was finally liberated from the Theresienstadt Ghetto on 8 May 1945. From the liberation until today, Marian Turski has worked as a journalist in Warsaw. He is a member of the International Auschwitz Council, Chairman of the Jewish Historical Institute in Warsaw and, since June 2021, President of the International Auschwitz Committee.

Oskar Deutsch

Präsident der israelitischen Kultusgemeinde Wien

Przewodniczący Gminy Żydowskiej w Wiedniu

President of the Jewish Community Vienna

Seit 2012 Präsident der Israelitischen Kultusgemeinde Wien und der Israelitischen Religionsgesellschaft Österreich, zuvor war er ab 1999 Vizepräsident. Er studierte an der Wirtschaftsuniversität Wien und war lange Zeit Geschäftsführer der Alvorada, die er bis zum Verkauf stetig ausbaute. Seit seiner Jugend war Oskar Deutsch ehrenamtlich in diversen Organisationen der Gemeinde tätig. Er ist Gründungsmitglied des Sportclubs Maccabi Wien und war Vizepräsident der Maccabi Europa. Seit 1993 ist er Kultusvorsteher der IKG und Leiter diverser Kommissionen in den Bereichen Immobilien, Jugend etc.

Od 2012 r. przewodniczący Gminy Żydowskiej w Wiedniu i Izraelickiej Wspólnoty Religijnej w Austrii, wcześniej od 1999 r. był wiceprzewodniczącym. Studiował na Uniwersytecie Ekonomicznym w Wiedniu i przez długi czas był dyrektorem zarządzającym firmy Alvorada, którą stale rozbudowywał aż do jej sprzedaży. Oskar Deutsch od młodości działa społecznie w różnych organizacjach gminy. Jest członkiem-założycielem Klubu Sportowego Maccabi Wiedeń i był wiceprezesem organizacji sportowej Maccabi Europe. Od 1993 r. jest członkiem Rady Wyznaniowej w Gminie Żydowskiej i szefem różnych komisji w zakresie nieruchomości, młodzieży itp.

President of the Jewish Community Vienna and the Jewish Religious Society Austria since 2012, previously Vice President from 1999. He studied at the Vienna University of Economics and Business Administration and for a lengthy time was the Managing Director of Alvorada, which he steadily expanded until it was sold. Since his youth, Oskar Deutsch has been active in various community organisations on a voluntary basis. He is a founding member of the Maccabi Vienna Sports Club and was Vice President of Maccabi Europe. Since 1993, he has been head of the IKG's cultural affairs and head of various commissions in the areas of real estate, youth, etc.

Ruth Klüger (1931–2020)

inhaftiert in Auschwitz II-Birkenau 1944
więziona w Auschwitz II-Birkenau w 1944 r.
inmate of Auschwitz II-Birkenau 1944

„Man sagt ‚Nie wieder‘ und dann schauen Sie sich mal all die Massaker an, die inzwischen passiert sind. Es ist absurd zu sagen, es soll nicht wieder passieren.“

„Mówi się »Nigdy więcej«, a niech Pani zobaczy te wszystkie masakry, które się w międzyczasie wydarzyły. Mówienie, że się to już nigdy nie wydarzy, jest absurdalne.”

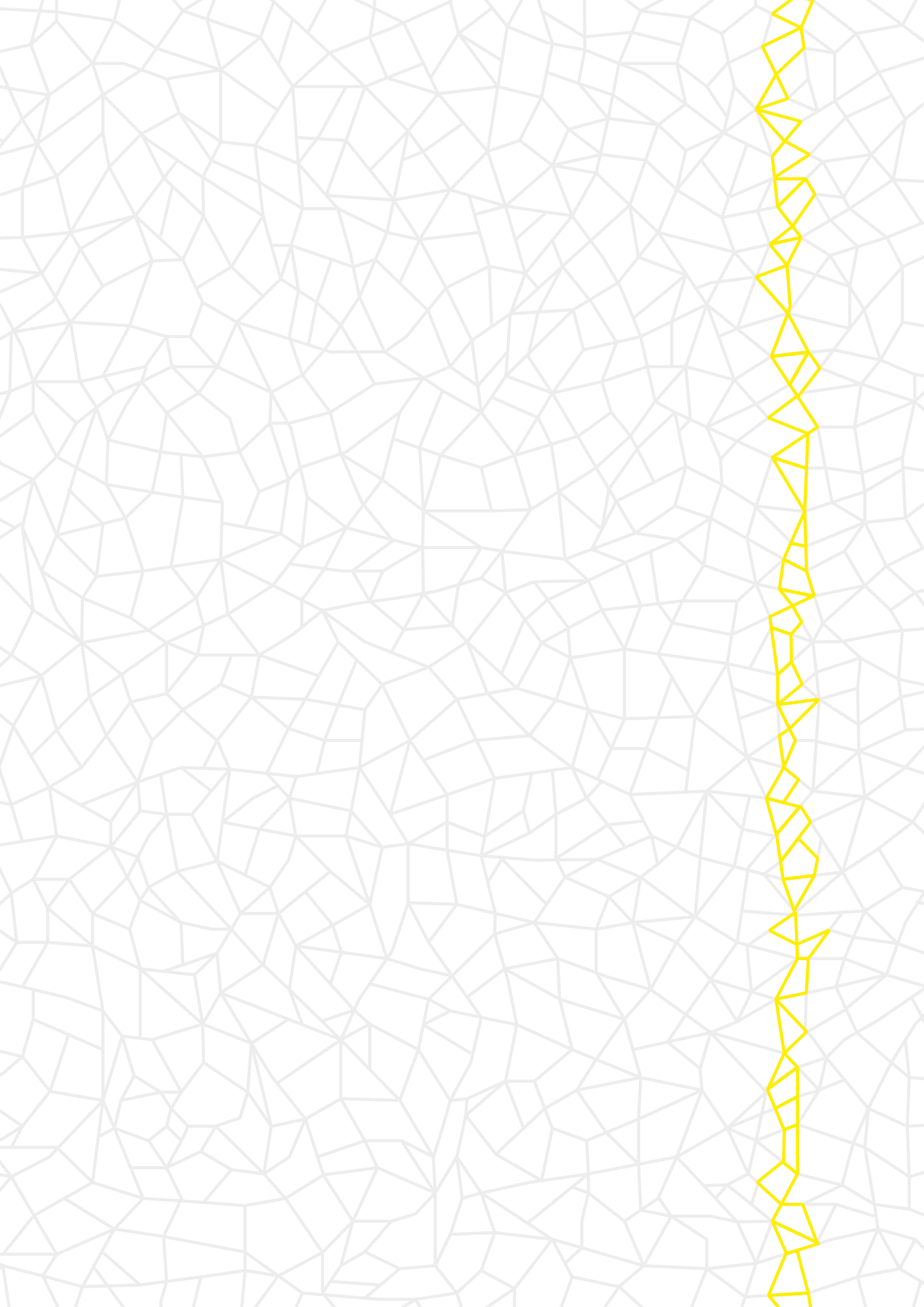
“They say ‘never again’ but then just look at all of the massacres that have happened since. It’s absurd to say it should never happen again.”

**Die neue österreichische
Länderausstellung**

**Nowa wystawa
narodowa Austrii**

**The new Austrian
national exhibition**

Hannah M. Lessing

Generalsekretärin des Nationalfonds der
Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus

Sekretarz generalny Narodowego Funduszu Republiki
Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu

Secretary General of the National Fund of the Republic
of Austria for Victims of National Socialism

„Entfernung – Österreich und Auschwitz“. Davon handelt die neue österreichische Ausstellung im Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau. Der Begriff Entfernung ist vielschichtig, er steht für geografische Distanz, aber auch für die Entfernung der deportierten Menschen aus Österreich, aus dem Leben.

Als ich 1995 als Generalsekretärin des Nationalfonds bestellt wurde, hatte ich Auschwitz noch nie besucht. Wie so viele Kinder aus Opferfamilien bin ich aufgewachsen im Schweigen über die Vergangenheit. Spät erst erfuhr ich vom Schicksal meiner Großmutter Margit Lessing – dass sie am 26. Oktober 1944 mit einem der letzten Transporte von Theresienstadt nach Auschwitz deportiert und wahrscheinlich gleich nach der Ankunft ins Gas geschickt wurde. Seither weiß ich: Auschwitz ist auch Teil meiner Familiengeschichte. Meine Großmutter war eine von vielen, die aus ihrer Heimat Österreich „entfernt“ wurden.

2005 besuchte ich erstmals die österreichische Ausstellung in Block 17. Im Eingangsbereich empfingen mich die Worte „11. März 1938: Österreich – Erstes Opfer des Nationalsozialismus“, grafisch symbolisiert durch das Bild der über Österreich hinwegmarschierenden Wehrmachtstiefel. Die 1978 eröffnete Ausstellung, entstanden unter Mitwirkung von Überlebenden, war ein Kind ihrer Zeit. Meinen Besuch empfand ich als eine Zeitreise: Während sich in Österreich seit Bundeskanzler Vranitzkys Bekenntnis zur historischen Mitverantwortung 1991 das Geschichtsbild weiterentwickelt hatte, war in Auschwitz die Zeit stehen geblieben: Die österreichische Ausstellung, noch dem Geist der Opferthese verpflichtet, war weit entfernt vom Verständnis des heutigen Österreich. Um der zunehmenden Kritik zu begegnen, wurde im Eingangsbereich der Ausstellung vorläufig ein Banner angebracht, der auf die veränderte Sichtweise Österreichs auf seine NS-Vergangenheit hinwies. 2006 setzten sich die HistorikerInnen Brigitte Bailer, Heidemarie Uhl und Bertrand Perz mit der Ausstellung wissenschaftlich auseinander. Ihr Projektendbericht bildete eine der Grundlagen für den Neugestaltungsprozess.

Die vom wissenschaftlich-kuratorischen Team um Hannes Sulzenbacher und Albert Lichtblau sowie Architekt Martin Kohlbauer geschaffene neue Ausstellung erzählt vom „Hier“ der Opfer in Auschwitz, vom Widerstand, und sie spart auch die österreichischen TäterInnen nicht aus. Sie erzählt vom „Dort“ in der zurückgelassenen Heimat Öster-

reich. Und sie erzählt von der „Leere“ – einer Leere, die für mich die Verlorenheit der Opfer von Auschwitz greifbar macht.

Die Ausstellung entstand im engen Zusammenwirken vieler Beteiligten: Durch einen gesellschaftlichen Beirat unter dem Vorsitz von Herta Neiß war die Wahrung der Anliegen betroffener gesellschaftspolitischer Gruppen – Opferverbände, Religionsgemeinschaften, Gedenkdienstorganisationen, Interessenvertretungen, Bundesministerien und Parlamentsparteien – gewährleistet. Ein wissenschaftlicher Beirat unter der Leitung von Brigitte Halbmayr stellte sicher, dass die Neugestaltung höchsten wissenschaftlichen Standards entspricht. Eine Reihe von öffentlichen Institutionen, vertreten im Steering Committee, unterstützten finanziell und administrativ: der Zukunftsfonds der Republik Österreich, das Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, das Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten, das Bundesministerium für Inneres (bzw. in der Folge die KZ-Gedenkstätte Mauthausen), das Bundeskanzleramt sowie die Bundesländer und die Burghauptmannschaft.

Die gesamte Realisierung wurde durch den Nationalfonds in Abstimmung mit dem Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau koordiniert – die Sanierung des Gebäudes, die Erneuerung der Ausstellung und die Erstellung der Ausstellungswebsite.

Ich möchte den Ausstellungsschaffenden, den Gremien und Institutionen, dem Team der Koordinierungsstelle im Nationalfonds unter der Leitung von Claire Fritsch sowie allen, die an der Verwirklichung dieses großen Projekts so engagiert mitgewirkt haben, herzlich danken. Durch das vereinte Zusammenwirken aller AkteurInnen konnte ein Projekt verwirklicht werden, das vielfältige Verbindungen zwischen Österreich und Auschwitz schafft. Die neue österreichische Ausstellung in Auschwitz ist ein Lern- und Gedenkort, der im 21. Jahrhundert das Vermächtnis der Opfer und das Wissen um den Holocaust würdig weitertragen wird.

Hannah Lessing, Generalsekretärin des Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus. Mitglied im Präsidium des Internationalen Auschwitz-Komitees; stv. Vorsitzende der Lagergemeinschaft Auschwitz; Repräsentantin für Österreich im Internationalen Komitee der Auschwitz-Stiftung.

„Tak daleko, tak blisko – Austria a Auschwitz”. Temu zagadnieniu poświęcona jest nowa austriacka wystawa w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau. Tytuł wystawy jest wieloznaczny, ponieważ oznacza geograficzną bliskość Wiednia i Auschwitz, ale także oddalenie deportowanych ludzi od Austrii – i od życia.

Kiedy w 1995 r. zostałam powołana na stanowisko Sekretarza Generalnego Narodowego Funduszu, nigdy jeszcze nie byłam w Auschwitz. Jak wiele dzieci pochodzących z rodzin ofiar, otaczało mnie milczenie o przeszłości. Dopiero później dowiedziałam się o losie mojej babci Margit Lessing, która 26 października 1944 r. została deportowana z Theresienstadt do Auschwitz jednym z ostatnich transportów i prawdopodobnie zaraz po przyjeździe wysłana do komory gazowej. Od tego czasu wiem, że Auschwitz jest także częścią mojej rodzinnej historii. Moja babcia była jedną z wielu osób, które zostały „usunięte” z Austrii – z własnej ojczyzny.

W 2005 r. po raz pierwszy zwiedziłam austriacką wystawę w bloku 17. Przy wejściu powitał mnie napis „11 marca 1938 r. Austria – pierwsza ofiara narodowego socjalizmu”, symbolizowany graficznie przez obraz butów Wehrmachtu maszerujących przez Austrię. Otwarta w 1978 r. wystawa powstała przy współudziale ocalałych z obozu i była dzieckiem swoich czasów. Moją wizytę przeżyłam jako podróż w czasie. Podczas gdy austriackie spojrzenie na historię ewoluowało od czasu deklaracji kanclerza Vranitzky'ego z 1991 r. o współodpowiedzialności historycznej, w Auschwitz czas stanął w miejscu. Wystawa austriacka, w której wybrzmiewała teza o byciu ofiarą nazizmu, daleka była od rozumienia dzisiejszej Austrii. Aby przeciwdziałać rosnącej krytyce, przy wejściu na wystawę umieszczono tymczasowy baner, który informował o zmianie spojrzenia Austrii na jej nazistowską przeszłość. W 2006 r. historycy Brigitte Bailer, Heidemarie Uhl i Bertrand Perz zajęli się wystawą od strony naukowej. Ich końcowy raport z projektu stanowił jedną z podstaw do przebudowy wystawy.

Nowa wystawa stworzona przez zespół naukowo-kuratorski Hannesa Sulzenbachera i Alberta Lichtblaua oraz architekta Martina Kohlbauera opowiada o „tutejszym świecie” w Auschwitz, o stawianiu oporu, a także o austriackich oprawcach. Opowiada również o „tamtejszym świecie” w Austrii, o pozostawionej ojczyźnie. Opowiada jeszcze o pustce, która osamotnienie ofiar Auschwitz czyni dla mnie odczuwalnym.

Wystawa powstała w ścisłej współpracy z wieloma instytucjami: Rada Społeczna pod

przewodnictwem Herty Neiß czuwała nad tym, aby uwzględnione zostały interesy zainteresowanych grup społeczno-politycznych: stowarzyszeń ofiar, wspólnot religijnych, organizacji służby pamięci, grup interesów, ministerstw federalnych i partii parlamentarnych. Rada Naukowa pod przewodnictwem Brigitte Halbmayr zadbała o to, aby nowy projekt spełniał najwyższe standardy naukowe.

Liczne instytucje publiczne, reprezentowane w Komitecie Sterującym zapewniły wsparcie finansowe i administracyjne: Fundusz Przyszłości Republiki Austrii, Federalne Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych, Federalne Ministerstwo do Spraw Europejskich i Międzynarodowych, Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (lub następnie Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego Mauthausen), Kancelaria Kancelarza Federalnego, jak również kraje związkowe oraz urząd Burghauptmannschaft.

Całą realizację koordynował Narodowy Fundusz w konsultacji z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau: remont budynku, odnowienie ekspozycji i stworzenie strony internetowej wystawy.

Serdecznie dziękuję twórcom wystawy, komitetom i instytucjom, zespołowi Biura Koordynacyjnego Narodowego Funduszu pod kierownictwem Claire Fritsch, a także wszystkim, którzy z wielkim zaangażowaniem wspierali realizację tego wielkiego projektu. Dzięki wspólnym wysiłkom wszystkich uczestników udało się zrealizować projekt, który tworzy różnorodne powiązania między Austrią a Auschwitz. Nowa austriacka wystawa w Auschwitz to miejsce nauki i pamięci, które w godny sposób przeniesie dziedzictwo ofiar i wiedzę o Holokauście w XXI wiek.

Inne funkcje m.in.: Członek Prezydium Międzynarodowego Komitetu Oświęcimskiego; Wiceprzewodnicząca Lagergemeinschaft Auschwitz [Obozowej Wspólnoty Auschwitz]; Przedstawiciel Austrii w Komitecie Międzynarodowym Fundacji Auschwitz-Birkenau.

“Far Removed – Austria and Auschwitz”. This is the subject of the new Austrian exhibition at the Auschwitz-Birkenau State Museum. The term “removed” is complex, standing for geographical distance as well as for the removal of the deported people from Austria, from life.

When I was appointed Secretary General of the National Fund in 1995, I had never visited Auschwitz. Like so many children from victims’ families, the past was shrouded in silence as I grew up. It was only late that I learned about the fate of my grandmother Margit Lessing - that she had been deported from Theresienstadt to Auschwitz on 26 October 1944 with one of the last transports and was probably sent to the gas as soon as she arrived. Since then, I have known that Auschwitz is also part of my family history. My grandmother was one of many who were “removed” from her home in Austria.

In 2005, I visited the Austrian exhibition in Block 17 for the first time. In the entrance area, I was greeted by the words “11 March 1938: Austria - First Victim of National Socialism”, graphically symbolised by the image of the Wehrmacht boots marching across Austria. The exhibition, which opened in 1978 and was created with the help of survivors, was a child of its time. I experienced my visit as a journey back in time. While Austria’s view of history had evolved since Chancellor Vranitzky’s acknowledgment of shared historical responsibility in 1991, time had stood still at Auschwitz: The Austrian exhibition, still committed to the spirit of the victim thesis, was far removed from the understanding of today’s Austria. To counter the growing criticism, a banner was temporarily placed in the entrance area of the exhibition, pointing out Austria’s changed view of its Nazi past. In 2006, the historians Brigitte Bailer, Heidemarie Uhl and Bertrand Perz took an academic look at the exhibition.

Their final project report formed one of the foundations for the renewal process. The new exhibition, created by the scientific-curatorial team of Hannes Sulzenbacher and Albert Lichtblau as well as architect Martin Kohlbauer, tells of the “here” of the victims in Auschwitz, of the resistance, and it does not leave out the Austrian perpetrators. It tells of the “there” in Austria, the homeland left behind. And it tells of an emptiness that for me makes the lostness of the victims of Auschwitz tangible.

The exhibition was created in close cooperation with many participants: A societal advisory board chaired by Herta Neiß ensured that the concerns of affected socio-political groups - victims' associations, religious communities, memorial service organisations, interest groups, federal ministries and parliamentary parties - were safeguarded. A scientific advisory board headed by Brigitte Halbmayr ensured that the renewal met the highest scientific standards.

A number of public institutions, represented on the Steering Committee, provided financial and administrative support: the Future Fund of the Republic of Austria, the Federal Ministry of Education, Science and Research, the Federal Ministry for European and International Affairs, the Federal Ministry of the Interior (or subsequently the Mauthausen Concentration Camp Memorial), the Federal Chancellery, as well as the Federal Provinces and the Burghauptmannschaft.

The overall realisation was coordinated by the National Fund in consultation with the Auschwitz-Birkenau State Museum - the renovation of the building, the renewal of the exhibition and the creation of the exhibition website.

I would like to express my sincere thanks to the exhibition creators, the committees and institutions, the team of the Coordination Office at the National Fund under the leadership of Claire Fritsch, and all of those who have worked so hard to realise this major project.

Through the united cooperation of all the actors, it has been possible to realise a project that creates multiple links between Austria and Auschwitz. The new Austrian exhibition at Auschwitz is a place of learning and remembrance that will carry on the legacy of the victims and the knowledge of the Holocaust in a dignified manner in the 21st century.

Secretary General of the National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism. Member of the Presidium of the International Auschwitz Committee; Deputy Chairperson of the Auschwitz Camp Community; Representative for Austria in the International Committee of the Auschwitz Foundation.

Anni Metzner
5.4.1908
No 286

OLGA GIBIAN

IN FRANZ
3.9.1892
W

Hecht Erik
I/90-1211
28.6.1930
279

Waise Kind
MINSKA
HANNA

Norbert Lopper (1919–2015)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I und in Auschwitz II-Birkenau 1942–1945

wieziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I i w Auschwitz II-Birkenau od 1942 do 1945 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I and Auschwitz II-Birkenau 1942–1945

„Und ich steh (...) im Waggon drinnen und geb grad ein Gepäck heraus. Und seh, vor meinem Waggon sind die Frauen zur Selektion angestellt gewesen, und ich seh, wie ein kleines Mädal, hm, drei oder vier Jahre, gelaufen ist und hat geschrien: ‚Mama, Mama, Mama.‘ (...) Und ich sehe von oben, wie auf der anderen Seite die Mutter sich (...) versteckt hat vorm Kind. (...) Und dann hab ich gesehen, wie eine Frau dort gestanden ist und hat gesagt: ‚Komm her, ich bring dich zu deiner Mutter.‘ Und ist mit ihr dann in die Gaskammer gegangen, mit dem fremden Kind.“

„A ja stoję (...) w wagonie i akurat wydaję багаж. I widzę, przed moim wagonem kobiety były ustawiane do selekcji, i widzę, jak mała dziewczynka, hm, trzy albo cztery latka, biegnie i krzyczy: ‚Mamo, mamo, mamo‘. (...) I widzę z góry, jak po drugiej stronie matka się (...) schowała przed dzieckiem. (...) A potem zobaczyłem, jak jakaś kobieta tam stała i powiedziała: ‚Chodź, zaprowadzę cię do twojej mamy‘. I poszła z nią do komory gazowej, z obcym dzieckiem.“

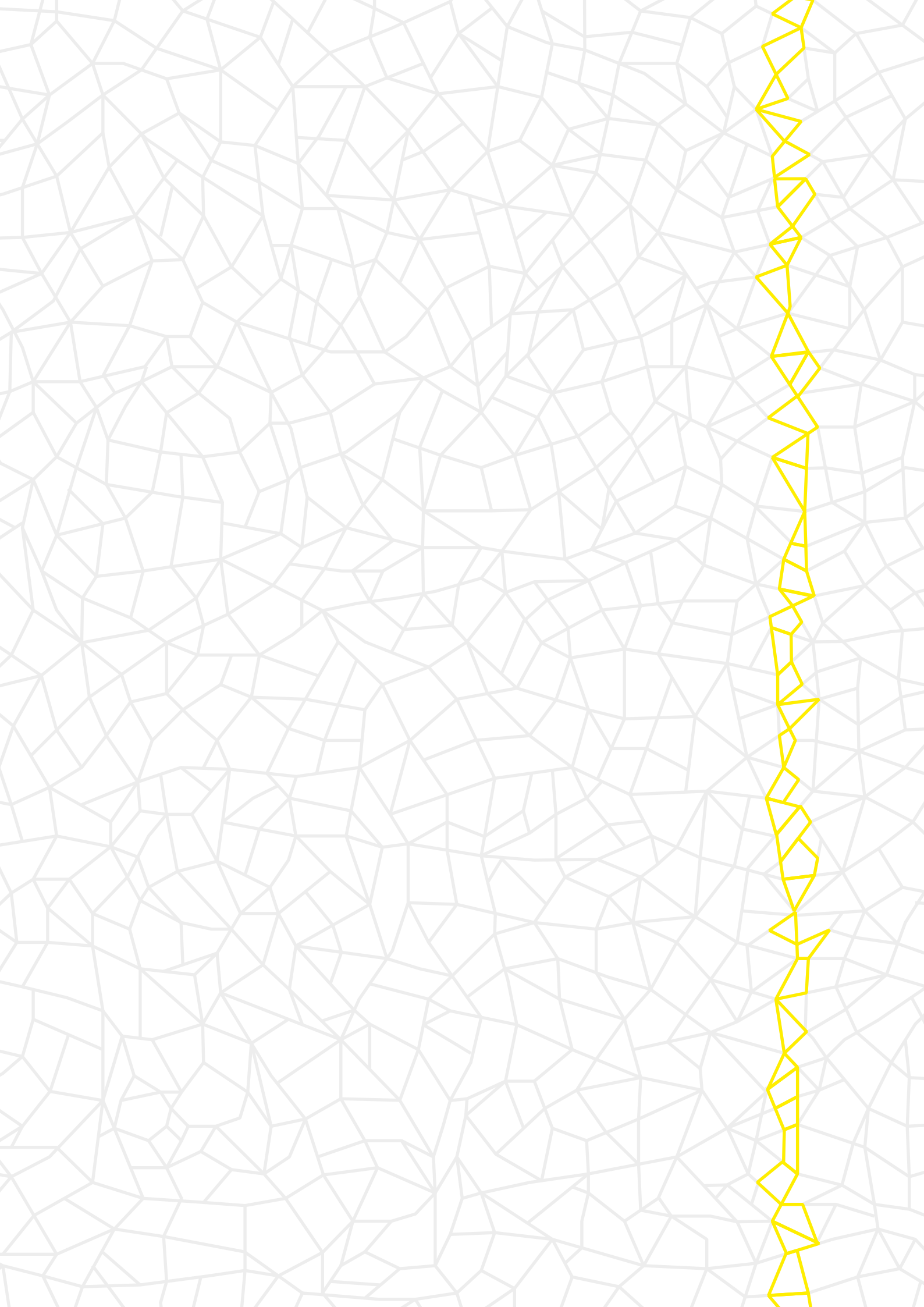
“And I’m standing (...) in the freight car offloading a piece of luggage. And in front of my freight car I can see the women standing in a line waiting for the selection, and I see how a small girl, just three of four years of age, was running around, shouting ‘Mama, Mama, Mama’. And I can see from my elevated position that the mother was hiding from her child. (...) And then I saw a woman standing there and she said to the child: ‘Come with me, I’ll take you to your mother.’ And she went to the gas chambers with her, with the child she didn’t know.”

**Kuratorinnen und Kuratoren
Architekt**

**Kuratorzy
Architekt**

**Curators
Architect**

Das kuratorisch-wissenschaftliche Team, von links: Albert Lichtblau, Birgit Johler, Christiane Rothländer, Barbara Staudinger, Christoph Mai, Hannes Sulzenbacher

Zespół kuratorsko-naukowy, od lewej: Albert Lichtblau, Birgit Johler, Christiane Rothländer, Barbara Staudinger, Christoph Mai, Hannes Sulzenbacher

The curator's team of academics: Albert Lichtblau, Birgit Johler, Christiane Rothländer, Barbara Staudinger, Christoph Mai, Hannes Sulzenbacher

Das Team über die Ausstellung

Die Arbeit an den Geschichten der Österreicherinnen und Österreicher in Auschwitz, der Opfer wie der Täter und Täterinnen, haben die beiden Orte näher aneinander gebracht. Es sind Geschichten, die in Österreich begannen und für die Inhaftierten in Auschwitz zumeist endeten. Angekommen im mörderischen Lageralltag des Konzentrations- und Vernichtungslagers Auschwitz-Birkenau war Österreich für jene, die nicht sofort ermordet wurden, nur mehr eine schwache Erinnerung, eine Chimäre. Die Ausstellung führt die Geschichten zusammen und erzählt damit ein Stück österreichischer Geschichte.

Zespół o wystawie

Praca nad historiami Austriaków w Auschwitz, zarówno ofiar, jak i sprawców, zbliżyła do siebie te dwa miejsca. Są to historie, które zaczęły się w Austrii, a dla większości więźniów zakończyły się w Auschwitz. Wyniszczająca codzienność obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau spowodowała, że dla tych ludzi, którzy po przybyciu do obozu nie zostali od razu zamordowani, Austria stała się już tylko nikłym wspomnieniem, chimera. Wystawa łączy te historie i przedstawia w ten sposób fragment austriackiej historii.

The team about the exhibition

Working on the stories of Austrians at Auschwitz, both victims and perpetrators, has brought the two places closer together. These are stories that began in Austria and mainly ended at Auschwitz for those imprisoned there. Once they had arrived in the murderous everyday life of the Auschwitz-Birkenau concentration and extermination camp, Austria became just a faint memory, a chimera, for those who were not immediately murdered. The exhibition brings the stories together and thus tells a piece of Austrian history.

Das Team der Kuratorinnen und Kuratoren

Mag. Hannes Sulzenbacher (Kurator, Projektleitung):

Freischaffender Kurator. Zahlreiche Ausstellungen vor allem in jüdischen Museen, z. B. Hohenems, Frankfurt/Main, München und Berlin; Koeitung von QWIEN – Zentrum für queere Geschichte.

Dr. Albert Lichtblau (wissenschaftlicher Leiter):

Bis 2019 Universitätsprofessor im Fachbereich Geschichte und Zentrum für jüdische Kulturgeschichte der Universität Salzburg. Durchführung zahlreicher Oral-History-Projekte, Unesco-Weltdokumentenerbe (Memory of the World/Gedächtnis der Menschheit): Oral-History-Interviews mit Opfern des Nationalsozialismus aus Österreich – Sammlung Lichtblau (Österreichische Mediathek).

Dr.ⁱⁿ Birgit Johler:

Kulturwissenschaftlerin, seit 2019 Kuratorin im Volkskundemuseum im Universalmuseum Joanneum und verantwortlich für die Neuaufstellung des Museums, davor Kuratorin im Haus der Geschichte Österreich. Weitere Ausstellungen u. a. im Jüdischen Museum Wien, Volkskundemuseum Wien. Arbeiten u. a. zur NS-Zeit und Leitung des Forschungsprojekts Servitengasse 1938.

Dr.ⁱⁿ Christiane Rothländer:

Historikerin mit Forschungsschwerpunkten Nationalsozialismus, Austrofaschismus und Geschichte der Psychoanalyse. Universitätsassistentin an der Universität Wien.

Dr.ⁱⁿ Barbara Staudinger:

Historikerin und Kuratorin mit Schwerpunkt jüdische Geschichte. Leiterin des Jüdischen Museums Augsburg-Schwaben, ab Mitte 2022 des Jüdischen Museums Wien. Davor Mitarbeiterin am Institut für jüdische Geschichte Österreichs, St. Pölten, Kuratorin am Jüdischen Museum München.

Dr. Siegfried Göllner:

Historiker, Schwerpunkte Nationalsozialismus, Entnazifizierung, Fürsorgeerziehung und Sportgeschichte. Mitarbeit an diversen zeithistorischen Forschungsprojekten, u. a.: Die Stadt Salzburg im Nationalsozialismus.

Dipl.-Kfm. Mag. Christoph Mai:

Zuständig für Projektorganisation. Leitung der Fördervereine Jüdisches Museum und Wienbibliothek.

Zespół kuratorski

Mgr Hannes Sulzenbacher (kurator, zarządzanie projektem):

niezależny kurator. Liczne wystawy, głównie w muzeach żydowskich, np. w Hohenems, Frankfurt nad Menem, w Monachium i w Berlinie; współkierowanie QWIEN – Zentrum für queere Geschichte. [Centrum Historii Queer w Wiedniu]

Dr Albert Lichtblau (kierownik naukowy):

Wydziale Historii w „Centrum Historii Kultury Żydowskiej” na Uniwersytecie w Salzburgu. Realizacja licznych projektów historii mówionej, dziedzictwo dokumentalne Unesco („Memory of the World” [Pamięć świata]): wywiady z ofiarami narodowego socjalizmu w Austrii – Kolekcja Lichtblau (Austriacka Mediateka)

Dr Birgit Johler:

kulturoznawczyni, od 2019 r. kurator w Muzeum Folkloru w Universalmuseum Joanneum w Graz i odpowiedzialna za reorganizację muzeum, wcześniej kurator w Haus der Geschichte Österreich [Dom Historii Austrii]. Wiele innych wystaw m.in. w Muzeum Żydowskim w Wiedniu, Muzeum Folkloru w Wiedniu. Prace dotyczące epoki narodowego socjalizmu i kierowanie projektem badawczym „Servitengasse 1938”.

Dr Christiane Rothländer:

Historyk zajmująca się badaniami nad narodowym socjalizmem, austrofaszyzmem i historią psychoanalizy. Asystent uniwersytecki na Uniwersytecie Wiedeńskim.

Dr Barbara Staudinger:

historyk i kurator zajmująca się głównie historią żydowską. Obecnie dyrektor Muzeum Żydowskiego Augsburg Schwaben, a od połowy 2022 r. dyrektor Muzeum Żydowskiego w Wiedniu. Wcześniej pracownik Instytutu Historii Żydów w Austrii w St. Pölten, kurator w Muzeum Żydowskim w Monachium.

Dr Siegfried Göllner:

historyk, specjalizujący się w narodowym socjalizmie, denazyfikacji, edukacji społecznej i historii sportu. Współpraca przy różnych projektach badawczych z zakresu historii współczesnej, w tym „Miasto Salzburg w czasach narodowego socjalizmu”.

Mgr Ekonom. Christoph Mai:

Odpowiedzialny za organizację projektu. Przewodniczący Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Żydowskiego i Biblioteki Wiedeńskiej.

The curator team

Hannes Sulzenbacher (Curator, Project Leader):

Freelance curator. Numerous exhibitions predominately in Jewish museums, e.g. Hohenems, Frankfurt/Main, Munich and Berlin; Co-Director of QWIEN - Centre for Queer History.

Dr. Albert Lichtblau (Scientific Director):

Until 2019, University Professor at the Department of History and “Centre for Jewish Cultural History” at the University of Salzburg. Implementation of numerous oral history projects, UNESCO document heritage (“Memory of the World”/ “Gedächtnis der Menschheit”): Oral history interviews with victims of National Socialism from Austria - Lichtblau Collection (Österreichische Mediathek).

Dr. Birgit Johler:

Cultural scientist, since 2019 Curator at the Folk Life Museum at the Universalmuseum Joanneum and responsible for the Museum’s reorganisation; previously Curator at the Haus der Geschichte Österreich. Other exhibitions at the Jewish Museum Vienna, Volkskundemuseum Wien, among others. Works on the National Socialist era and management of the research project “Servitengasse 1938”.

Dr. Christiane Rothländer:

Historian specialising in National Socialism, Austrofascism and the history of psychoanalysis. Lecturer at the University of Vienna.

Dr. Barbara Staudinger:

Historian and curator specialising in Jewish history. Director of the Jewish Museum Augsburg Schwaben, from mid-2022 of the Jewish Museum Vienna. Previously staff member at the Institute for Jewish History in Austria, St. Pölten and Curator at the Jewish Museum Munich.

Dr. Siegfried Göllner:

Historian, specialising in National Socialism, denazification, welfare education and sports history. Collaboration on various contemporary history research projects, including “The City of Salzburg under National Socialism”.

Dipl.-Kfm. Mag. Christoph Mai:

Responsible for project organisation. Head of the Associations Friends of the Jewish Museum and Friends of the Vienna Library.

Architekt Martin Kohlbauer

Seit 1991 eigenes Atelier in Wien. Breites Spektrum an Realisierungen: Städte-, Bildungs-, Wohn-, Büro- und Spitalsbau. Zahlreiche Ausstellungsgestaltungen: u. a. „Reise an kein Ende der Welt“, Beth Hatefutsoth, Tel Aviv; „Stimmen_Orte_Zeiten“, Dauerausstellung Jüdisches Museum (JM) München; „Das neue Österreich“, Oberes Belvedere Wien; „Typisch!“, JM Berlin; „Die weibliche Seite Gottes“, JM Frankfurt.

Architekt Martin Kohlbauer

Od 1991 r. prowadzi własne studio w Wiedniu. Szerokie spektrum realizacji: budownictwo miejskie, edukacyjne, mieszkaniowe, biurowe i szpitalne. Liczne projekty wystaw: m.in. „Podróż na koniec świata” Beth Hatefutsoth [Muzeum Narodu Żydowskiego] w Tel Awiwie, „Głosy - miejsca - czasy” wystawa stała Muzeum Żydowskiego w Monachium, „Nowa Austria” w Belwederze w Wiedniu, „Typowe” Muzeum Żydowskie w Berlinie, „Kobieca strona Boga” Muzeum Żydowskie w Frankfurt.

Architect Martin Kohlbauer

Own studio in Vienna since 1991. Broad spectrum of realisations: urban, educational, residential, office and hospital construction. Numerous exhibition designs: e.g. „Journey to No End of the World” Beth Hatefutsoth Tel Aviv, „Voices_Places_Times” permanent exhibition Jewish Museum (JM) Munich, „The New Austria” Oberes Belvedere Vienna, „Typical” JM Berlin, „The Female Side of God” JM Frankfurt.

Heinrich Dürmayer (1905–2000)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I 1944–1945

wiecziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I od 1944 do 1945 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I 1944–1945

„Wenn einer von ihnen darunter gewesen wäre, der nicht ein Mörder gewesen wäre, der nur irgendwie menschliches Empfinden gezeigt hätte, das hätten wir gewußt. Den Mann hätten wir uns gemerkt, mit dem Mann hätten wir uns beschäftigt, weil er für uns interessant und wichtig war. Also es gab keinen, der dort nicht schuldig war.“

„Gdyby któryś spośród nich, między nimi, nie był mordercą i okazywałby w akokolwiek sposób, że ma ludzkie uczucia – o tym byśmy wiedzieli. Zapamiętalibyśmy sobie tego mężczyznę, zajmowałby nas, bo byłby dla nas interesujący i ważny.

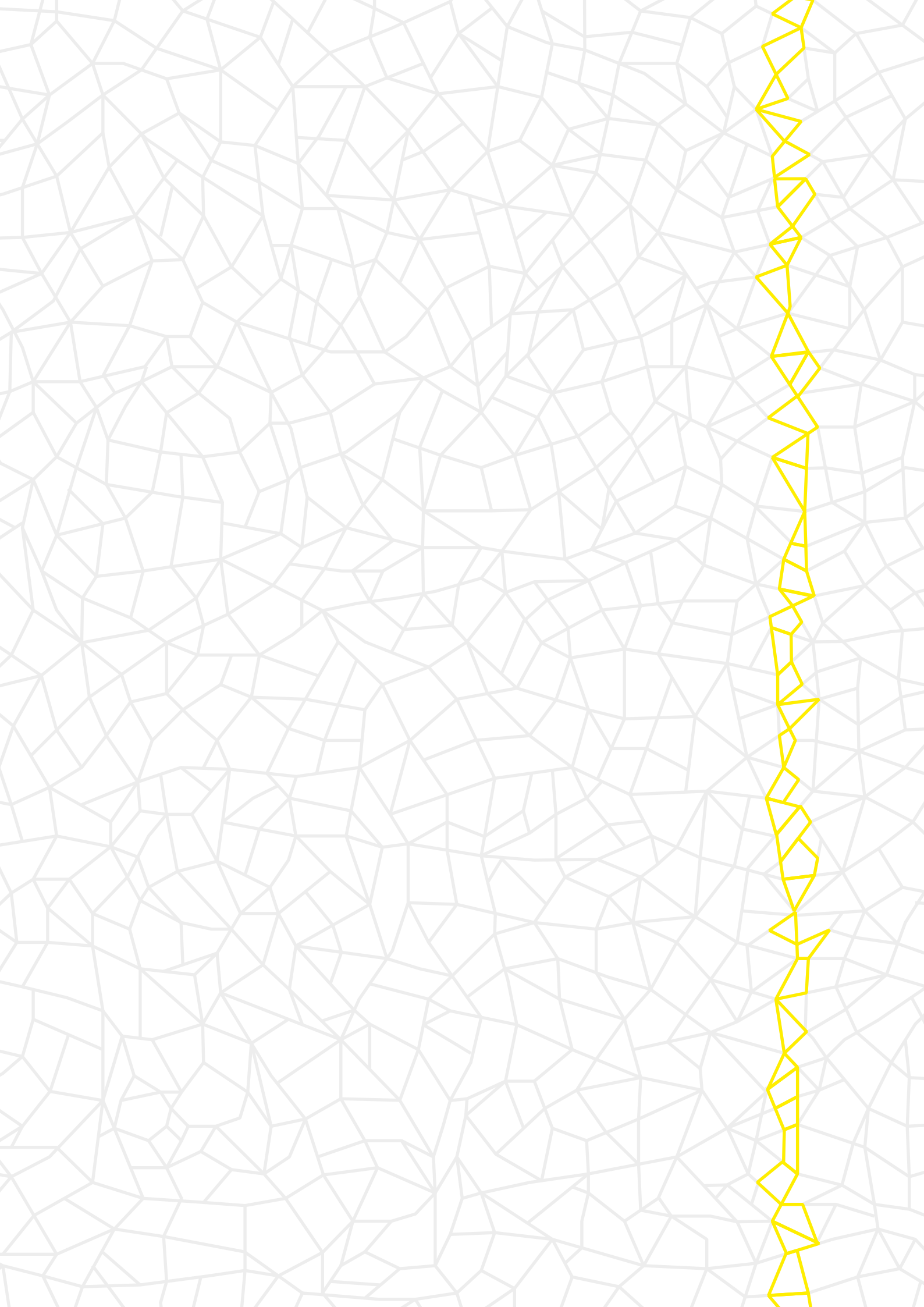
Tak więc nie ma takiego, który byłby tam bez winy.”

“If one of them had not been a murderer, had shown just a flicker of human empathy, we would have known it. We would have noticed that man, we would have been interested in him, because he would have been intriguing to us and important.

There’s no one who wasn’t guilty in there.”

**Heinrich
Sussmann**

Heinrich Sussmann

Heinrich Sussmann im Internierungslager Meslay, Frankreich

Heinrich Sussmann w obozie dla internowanych w Meslay, Francja

Heinrich Sussmann in the Meslay internment camp, France

Heinrich Sussmann wurde am 20. November 1904 als Henryk Sussmann in Tarnopol, Galizien, geboren. Er besuchte ab 1914 in Wien das Gymnasium und studierte 1925/1926 in Paris bzw. 1927/1928 Innenarchitektur und Bühnenbildgestaltung bei Oskar Strnad an der Kunstgewerbeschule (heute: Universität für angewandte Kunst). Daneben war er politisch für die Sozialdemokratische Arbeiterpartei (SDAP) und später für die Kommunisten tätig. Ab 1929 arbeitete Sussmann als Bühnenbildner sowie als Grafiker und Karikaturist für den Berliner Ullstein-Verlag. 1933 flüchtete er nach Wien, von dort weiter nach Paris, wo er bis 1939 als Karikaturist, Gebrauchsgrafiker und Innenarchitekt arbeitete. Gleichzeitig engagierte er sich in der Auslandsorganisation der KPÖ.

1939 interniert als „feindlicher Ausländer“ im Lager Meslay-du-Maine, meldete sich Sussmann Ende April 1940 zum militärischen Arbeitsdienst (service de prestation), nach dem Zusammenbruch Frankreichs flüchtete er in die unbesetzte Zone. Während des Zweiten Weltkriegs waren er und seine Frau Anni Sussmann – beide auch aufgrund ihrer jüdischen Herkunft gefährdet – in der Résistance aktiv, zunächst in Südfrankreich, ab Ende 1943 im Gebiet um Paris. Sie wurden am 1. Juni 1944 in Paris verhaftet und Ende Juli 1944 von Drancy in das Konzentrationslager Auschwitz deportiert.

Heinrich Sussmann war zwischen 1944 und 1945 im Konzentrationslager Auschwitz interniert. Seine Frau Anni und er selbst überlebten, ihr im Lager geborener Sohn wurde sofort nach seiner Geburt von SS-Lagerarzt Josef Mengele ermordet. Nach Kriegsende 1945 engagierten sie sich für die Aufklärung über die Verbrechen des Nationalsozialismus. So beteiligte sich Heinrich Sussmann 1946 an der Ausstellung „Nie-mals vergessen!“ im Wiener Künstlerhaus, für die er auch das Plakat gestaltete, und schuf 1978 die Glasfenster für die erste österreichische Ausstellung im ehemaligen deutschen Konzentrations- und Vernichtungslager Auschwitz-Birkenau, dem heutigen Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau.

Heinrich Sussmann verstarb am 12. Dezember 1986 in Wien.

Heinrich Sussmann urodził się 20 listopada 1904 r. jako Henryk Sussmann w Tarnopolu w Galicji. Od 1914 r. uczęszczał do gimnazjum w Wiedniu, w latach 1925-1926 studiował w Paryżu, a w okresie 1927-1928 studiował architekturę wnętrz i scenografię u Oskara Stranda w Kunstgewerbeschule w Wiedniu (obecnie Uniwersytet Sztuki Stosowanej). Ponadto udzielał się politycznie w Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej (SDAP), a potem na rzecz komunistów. Od 1929 r. Sussmann pracował jako scenograf, grafik i karykaturzysta dla wydawnictwa Ullstein w Berlinie. W 1933 r. uciekł do Wiednia, następnie do Paryża, gdzie do 1939 r. pracował jako karykaturzysta, grafik reklamowy i architekt wnętrz. Jednocześnie angażował się w zagraniczną działalność Komunistycznej Partii Austrii (KPÖ).

Internowany w 1939 r. jako „wrogi cudzoziemiec” w obozie Meslay-du-Maine, Sussmann zgłosił się pod koniec kwietnia 1940 r. do wojskowej służby pracy (Service de Préstation); po upadku Francji uciekł do strefy nieokupowanej. Podczas II wojny światowej on i jego żona Anni Sussmann – ze względu na żydowskie pochodzenie obojgu groziło niebezpieczeństwo – działali w ruchu oporu, najpierw w południowej Francji, a od końca 1943 r. w okolicach Paryża. Zostali aresztowani w Paryżu 1 czerwca 1944 r., a pod koniec lipca 1944 r. deportowani z Drancy do obozu koncentracyjnego Auschwitz.

W latach 1944-1945 Heinrich Sussman był internowany w obozie koncentracyjnym w Auschwitz. On sam i jego żona Anni ocaleli, ale jego syn, który przyszedł na świat w obozie, został zamordowany natychmiast po narodzinach przez obozowego lekarza SS Josefa Mengele. Po zakończeniu wojny w 1945 r. małżonkowie angażowali się w edukację na temat zbrodni narodowego socjalizmu. Na przykład w 1946 r. Heinrich Sussmann uczestniczył w wystawie „Niemals Vergessen” [Nigdy Nie Zapomnimy] w wiedeńskiej galerii Künstlerhaus, do której zaprojektował również plakat, a w 1978 r. wykonał witraże do pierwszej wystawy austriackiej w dawnym niemieckim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau – obecnie Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau.

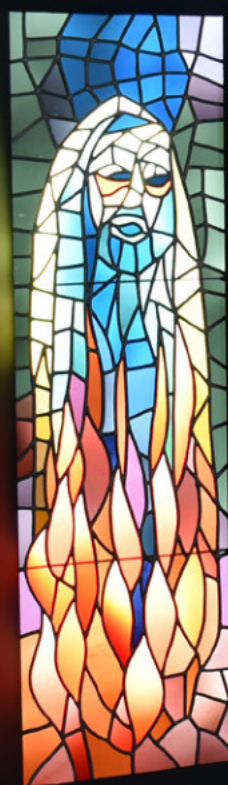
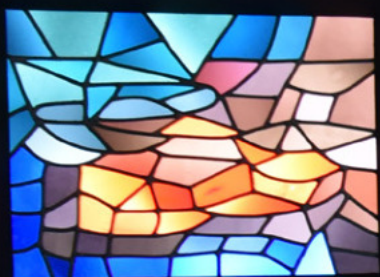
Heinrich Sussmann zmarł 12 grudnia 1986 r. w Wiedniu.

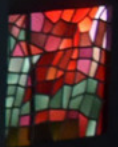
Heinrich Sussmann was born on 20 November 1904 as Henryk Sussmann in Tarnopol, Galicia. He attended grammar school in Vienna from 1914 and studied interior design and stage design with Oskar Strnad at the Kunstgewerbeschule (today: University of Applied Arts) in Paris in 1925/1926 and 1927/1928 respectively. In addition, he was politically active with the Social Democratic Workers' Party (SDAP) and later for the Communists. From 1929 onwards, Sussmann worked as a stage designer and as a graphic artist and caricaturist for the Ullstein publishing house in Berlin. In 1933, he fled to Vienna and further on to Paris, where he worked as a caricaturist, commercial artist and interior designer until 1939. At the same time, he was active in the foreign organisation of the Austrian Communist Party.

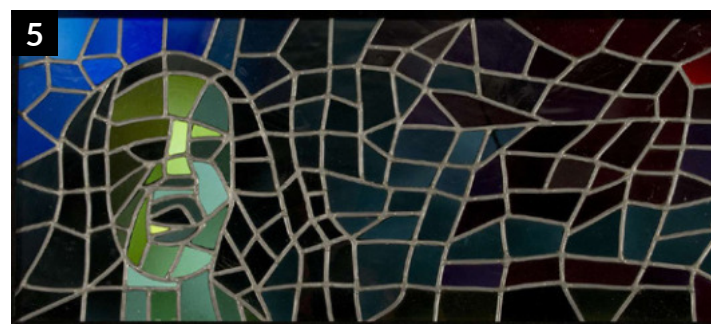
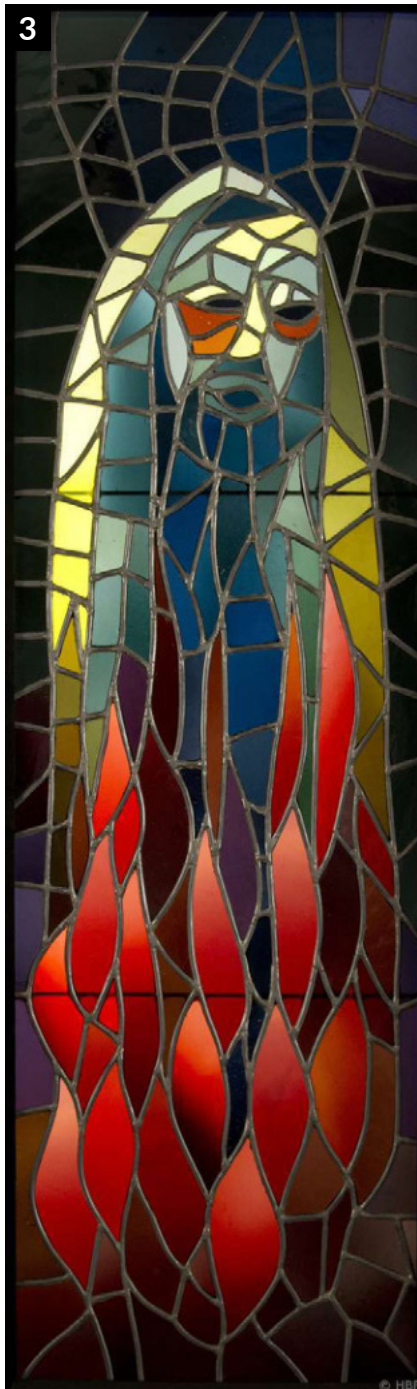
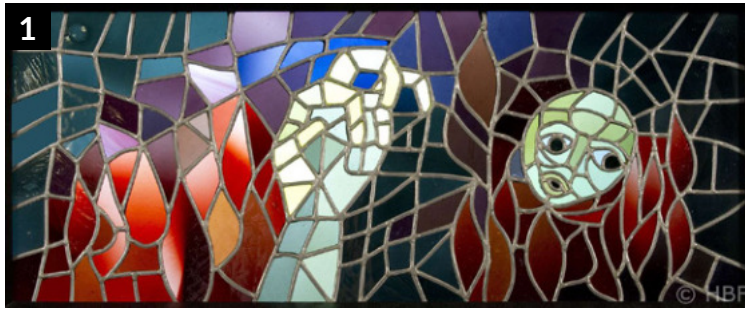
Interned in 1939 as an "enemy alien" in the Meslay-du-Main camp, Sussmann registered for military labour service (Service de Pr  station) at the end of April 1940; after the collapse of France, he fled to the unoccupied zone. During the Second World War, he and his wife Anni Sussmann - both of whom were also at risk because of their Jewish origins - were active in the Résistance, first in southern France, and from the end of 1943 in the area around Paris. They were arrested in Paris on 1 June 1944 and deported from Drancy to Auschwitz concentration camp at the end of July 1944.

Heinrich Sussmann was interned at Auschwitz concentration camp between 1944 and 1945. He and his wife Anni survived, but his son, who was born in the camp, was murdered immediately after his birth by the SS camp doctor Josef Mengele. After the war ended in 1945, they became involved in raising awareness about the crimes of the Nazis. For example, in 1946 Heinrich Sussmann participated in the exhibition "Niemals Vergessen" ("Never Forget") at the Vienna Künstlerhaus, for which he also designed the poster; in 1978, he created the glass windows for the Austrian memorial at the former German Nazi concentration and extermination camp, now Auschwitz-Birkenau State Museum.

Heinrich Sussmann died in Vienna on 12 December 1986.

- 1: Das bittere Ende | Gorzki koniec | The Bitter End
 2: Von Rauch und Flammen geschwängelter Himmel | Niebo spowite dymem i płomieniami | Sky drenched in Smoke and Flames
 3: In Flammen betender Jude | Żyd modlący się w płomieniach | Jew Praying in Flames
 4: Gaskammer | Komora gazowa | Gas Chamber
 5: Schreiende Not | Krzycząca nędza | Crying Misery

Zur Ausstellung

In Heinrich Sussmanns künstlerischem Werk nach 1945 nahmen das Judentum und die Auseinandersetzung mit den Verbrechen des Nationalsozialismus, insbesondere der Shoah, einen zentralen Platz ein. Mit seinen fünf Glasfenstern schuf Heinrich Sussmann eine Gedenkinstallation in der Absicht, die Menschen, die dort gequält und verbrannt worden waren, wieder als Ganzes darzustellen, „als ganze Menschen, die sie ursprünglich gewesen sind“. Eines der Fenster ist als sehr persönliche Erinnerung seinem Sohn gewidmet, der sofort nach seiner Geburt von SS-Lagerarzt Josef Mengele ermordet worden ist.

O wystawie

W artystycznej twórczości Heinricha Sussmanna po 1945 r. centralne miejsce zajmował judaizm i badanie zbrodni narodowego socjalizmu, zwłaszcza Shoah.

Wykonując instalację złożoną z pięciu witraży, Heinrich Sussmann chciał przedstawić torturowanych i spalonych ludzi jako całość, „jako całych ludzi, którymi byli na początku”. Jedno z okien – jako osobiste wspomnienie – poświęcone jest jego synowi, który zaraz po urodzeniu został zamordowany przez lekarza obozowego SS Josefa Mengele.

About the exhibition

Occupying a central place in Heinrich Sussmann's artistic work after 1945 were Judaism and confrontation with the crimes of the Nazis, especially the Shoa. With his five stained glass windows, Heinrich Sussmann created a memorial installation with the intention of depicting the people who had been tortured and burned there as a whole again, "as whole people whom they had originally been". One of the windows is dedicated as a very personal memory to his son, who was murdered immediately after his birth by SS camp doctor Josef Mengele.

Entfernung
Österreich und Auschwitz

Tak daleko, tak blisko
Austria a Auschwitz

Far Removed
Austria and Auschwitz

Ceija Stojka (1933–2013)

inhaftiert in Auschwitz II-Birkenau 1943–1944

wieczona w Auschwitz II-Birkenau od 1943 do 1944 r.

inmate of Auschwitz II-Birkenau 1943–1944

auschwitz ist mein mantel

du hast angst vor der finsternis?
ich sage dir, wo der weg menschenleer ist,
brauchst du dich nicht zu fürchten.
ich habe keine angst.
meine angst ist in auschwitz geblieben
und in den lagern.
auschwitz ist mein mantel,
bergen-belsen mein kleid
und ravensbrück mein unterhemd.
wovor soll ich mich fürchten?

auschwitz to mój płaszcz

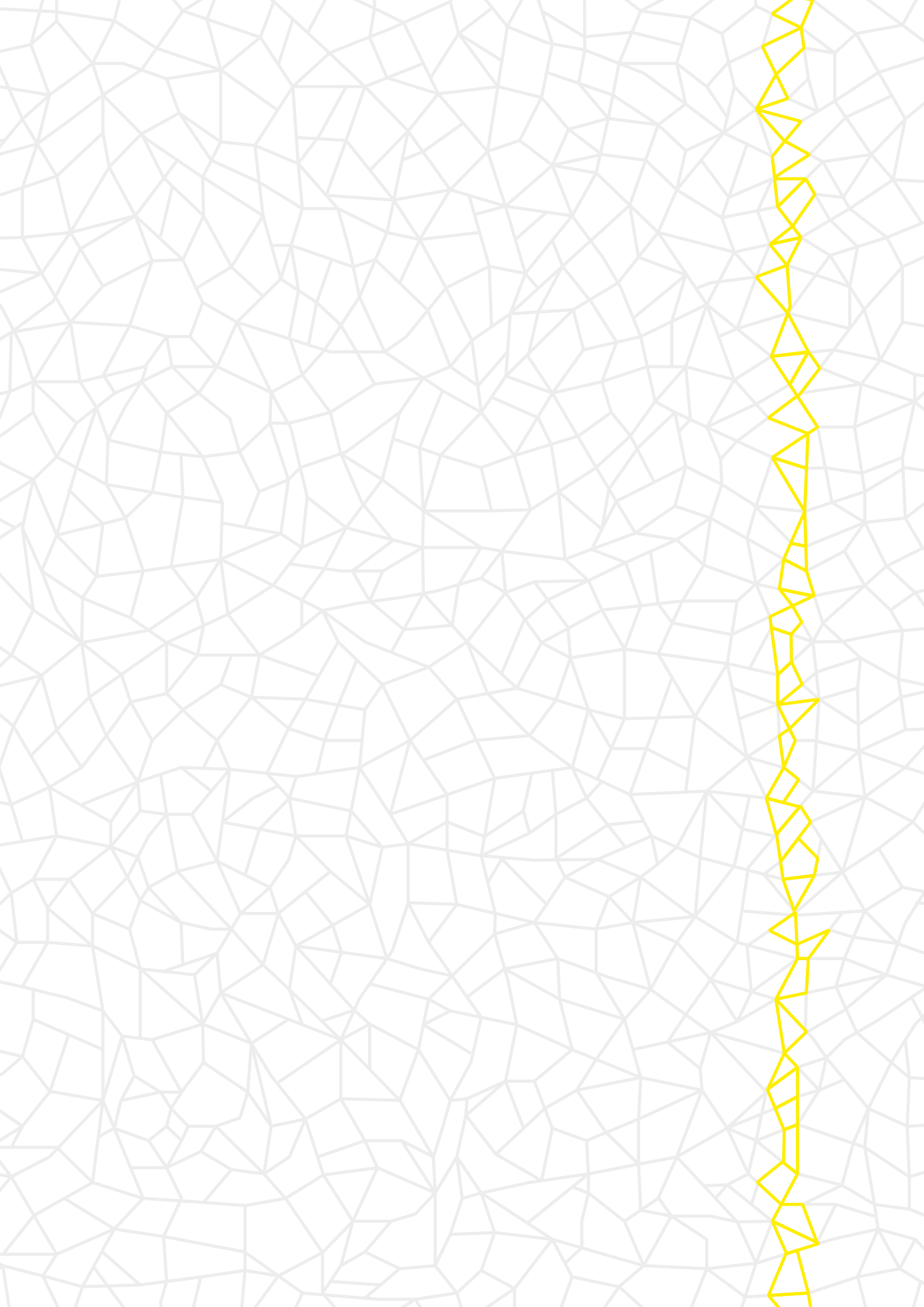
boisz się ciemności?
mówię ci, gdzie droga bezludna,
nie musisz się bać.
ja nie odczuwam strachu.
mój strach pozostał w auschwitz
i w obozach.
auschwitz to mój płaszcz,
bergen-belsen ma suknia,
a ravensbrück podkoszulka.
czego mam się bać?

auschwitz is my overcoat

you're afraid of the dark?
let me tell you, if the path is empty of people
you need not be afraid.
i'm afraid of nothing.
my fear remained at auschwitz
and in the camps.
auschwitz is my overcoat,
bergen-belsen my dress
and ravensbrück my vest.
what have I got to be afraid of?

Österreichische Opfer
Austriackie ofiary
Austrian victims

Namentlich bekannte österreichische Opfer im KZ Auschwitz-Birkenau

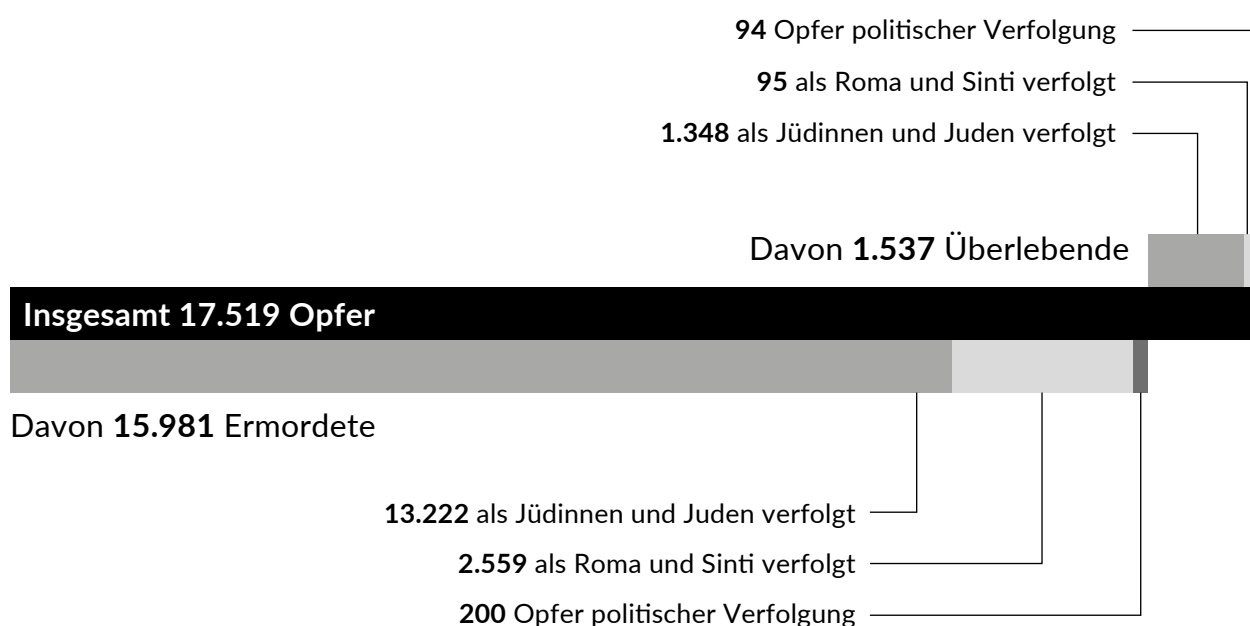
Jeder einzelne Mensch hat seine eigene Geschichte. Nicht alle Geschichten können heute noch erzählt werden. Umso wichtiger ist es, die Namen jener Österreicherinnen und Österreicher zu kennen, die im ehemaligen deutschen Konzentrations- und Vernichtungslager Auschwitz-Birkenau waren, dort gequält und ermordet wurden. 18.000 bis 20.000 Österreicherinnen und Österreicher wurden nach Auschwitz deportiert. Nur ungefähr 1.500 von ihnen überlebten. Namentlich bekannt sind aktuell 17.519 Menschen.

Nazwiska austriackich ofiar w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau

Każdy człowiek ma własną historię. Ale dziś już nie każdą historię da się opowiedzieć. Tym ważniejsze jest poznanie nazwisk Austriaków, którzy byli torturowani i mordowani w dawnym niemieckim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau. Do Auschwitz wywieziono 18,000 do 20,000 Austriaków. Tylko około 1,500 z nich ocalało. Obecnie ustalono nazwiska 17,519 osób.

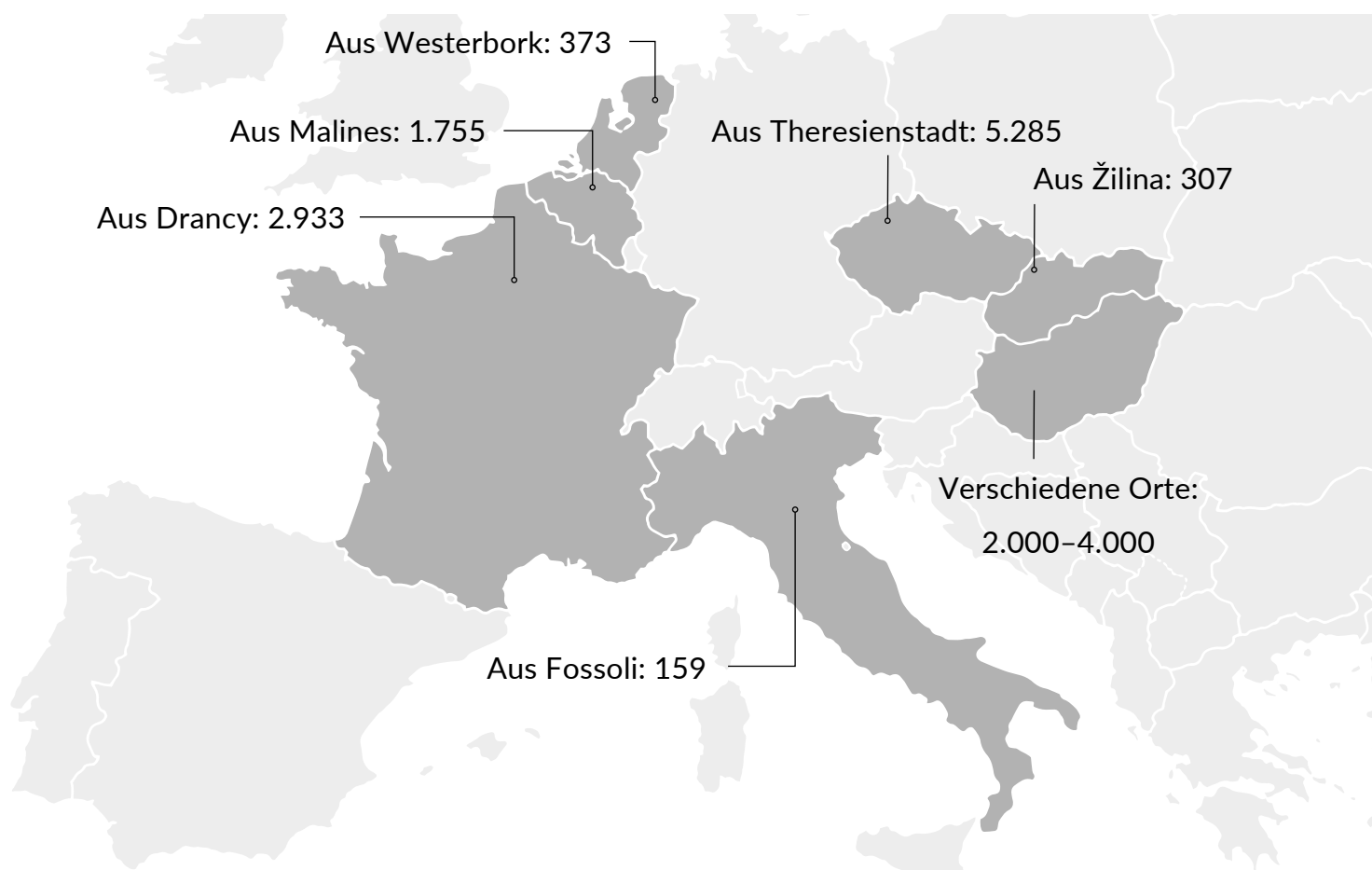
Named Austrian victims in the Auschwitz-Birkenau concentration camp

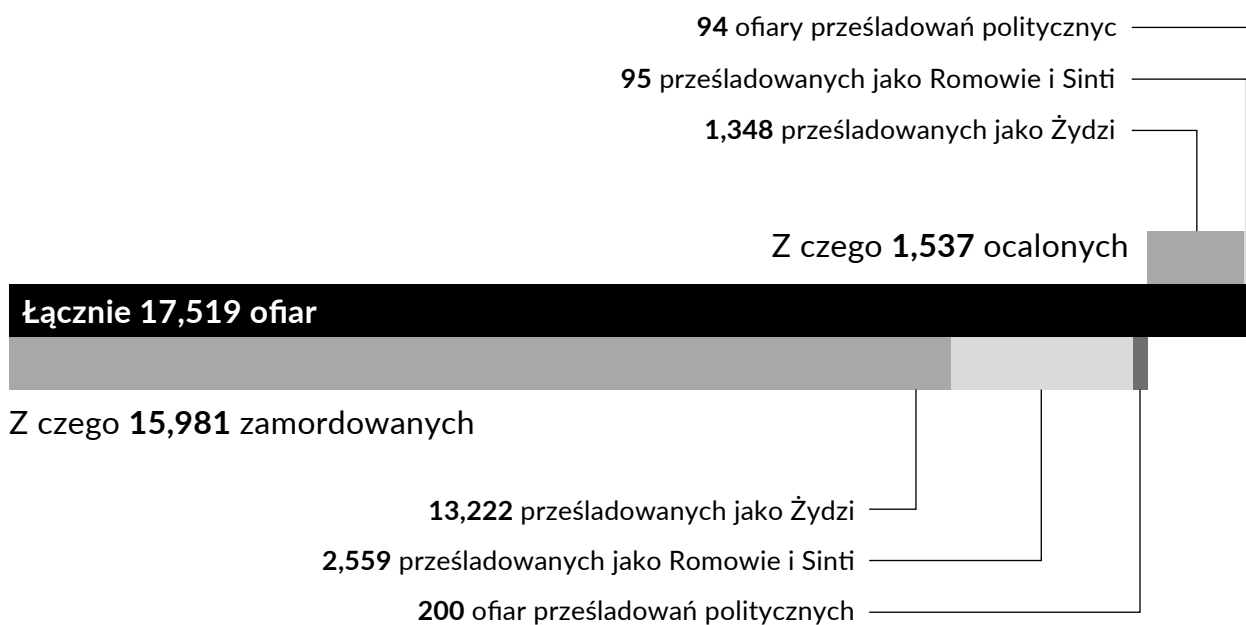
Every single person has his or her own story. Not all stories can be told today. This makes it all the more important to know the names of those Austrians who were in the former German Nazi concentration and extermination camp, tortured and murdered there. 18,000 to 20,000 Austrians were deported to Auschwitz. Only around 1,500 of them survived. At present, 17,519 people are known by name.

In direkten Transporten von Wien nach Auschwitz wurden zwischen 1942 und 1944 in einem Großtransport am 17. Juli 1942 mit 1.000 Personen und acht kleineren Transporten insgesamt mehr als 1.200 Personen deportiert.

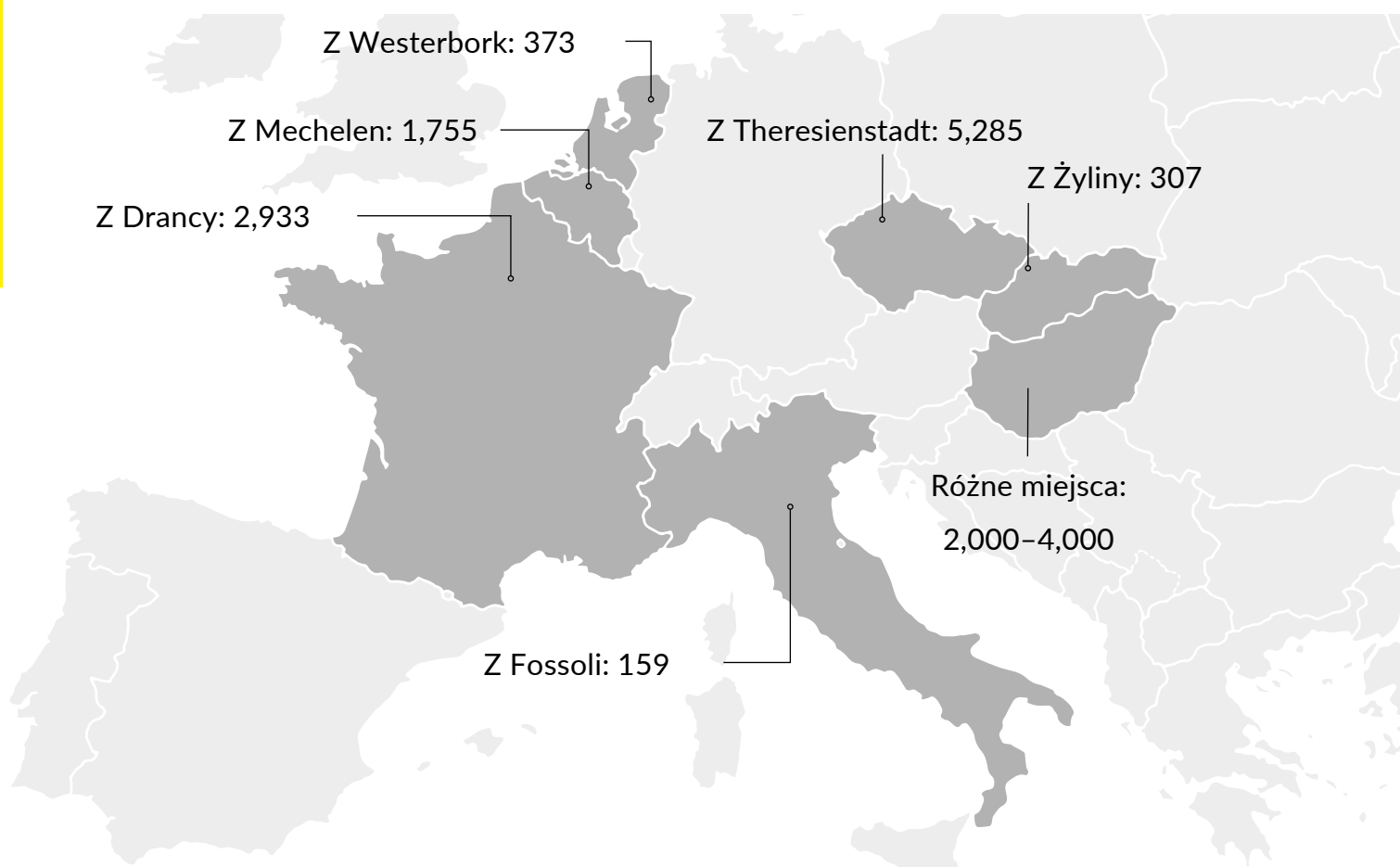
Wichtige Deportationsorte außerhalb Österreichs:

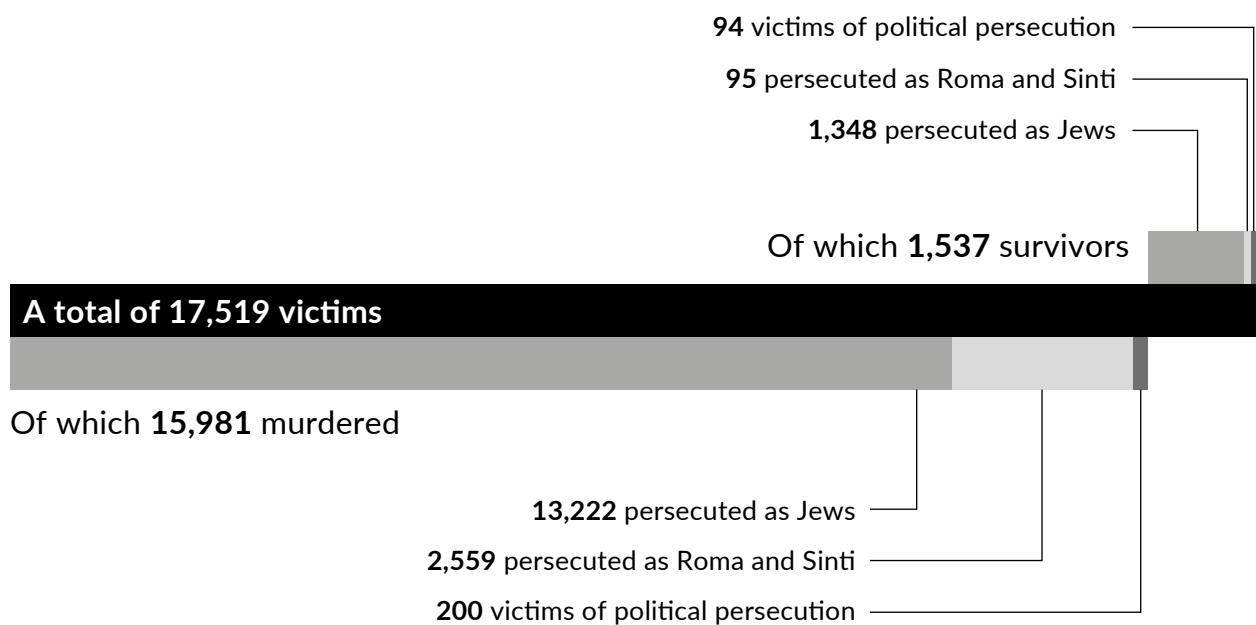
W latach 1942-1944 bezpośrednimi transportami z Wiednia do Auschwitz deportowano ponad 1200 osób, z czego 1000 osób wywieziono 17 lipca 1942 r. jednym dużym transportem, a resztę ośmioma mniejszymi transportami.

Ważne miejsca deportacji poza Austrią:

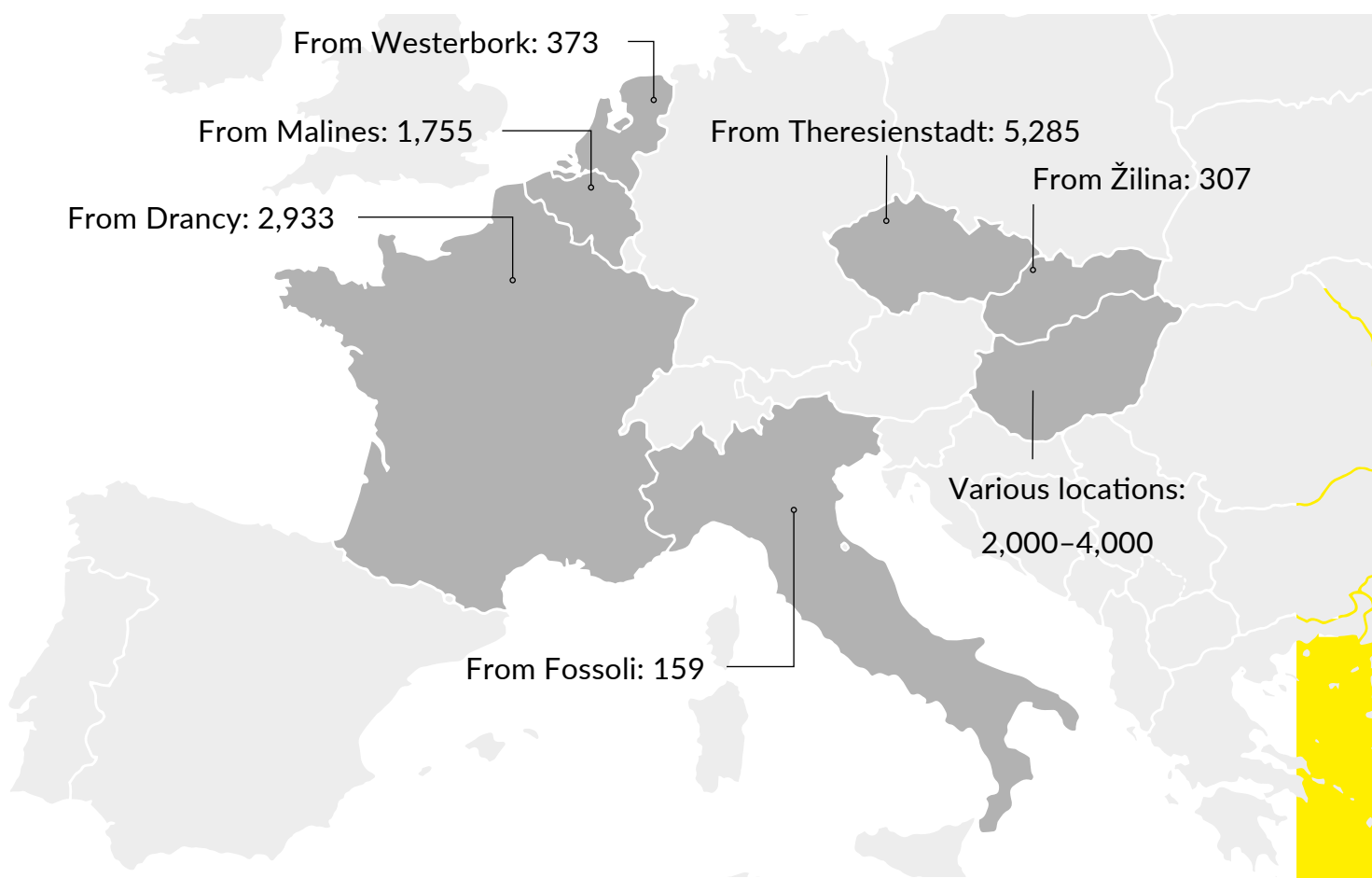
Dane z września 2021 r.

Źródło: Archiwum Dokumentacji Austriackiego Ruchu Oporu (DÖW)

From 1942 to 1944 over 1,200 people were deported from Vienna to Auschwitz on direct transports; one large transport on 17 July 1942 and eight smaller transports.

Important places of deportation outside Austria:

Hermann Langbein (1912–1995)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I 1942–1944

wiecziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I od 1942 do 1944 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I 1942–1944

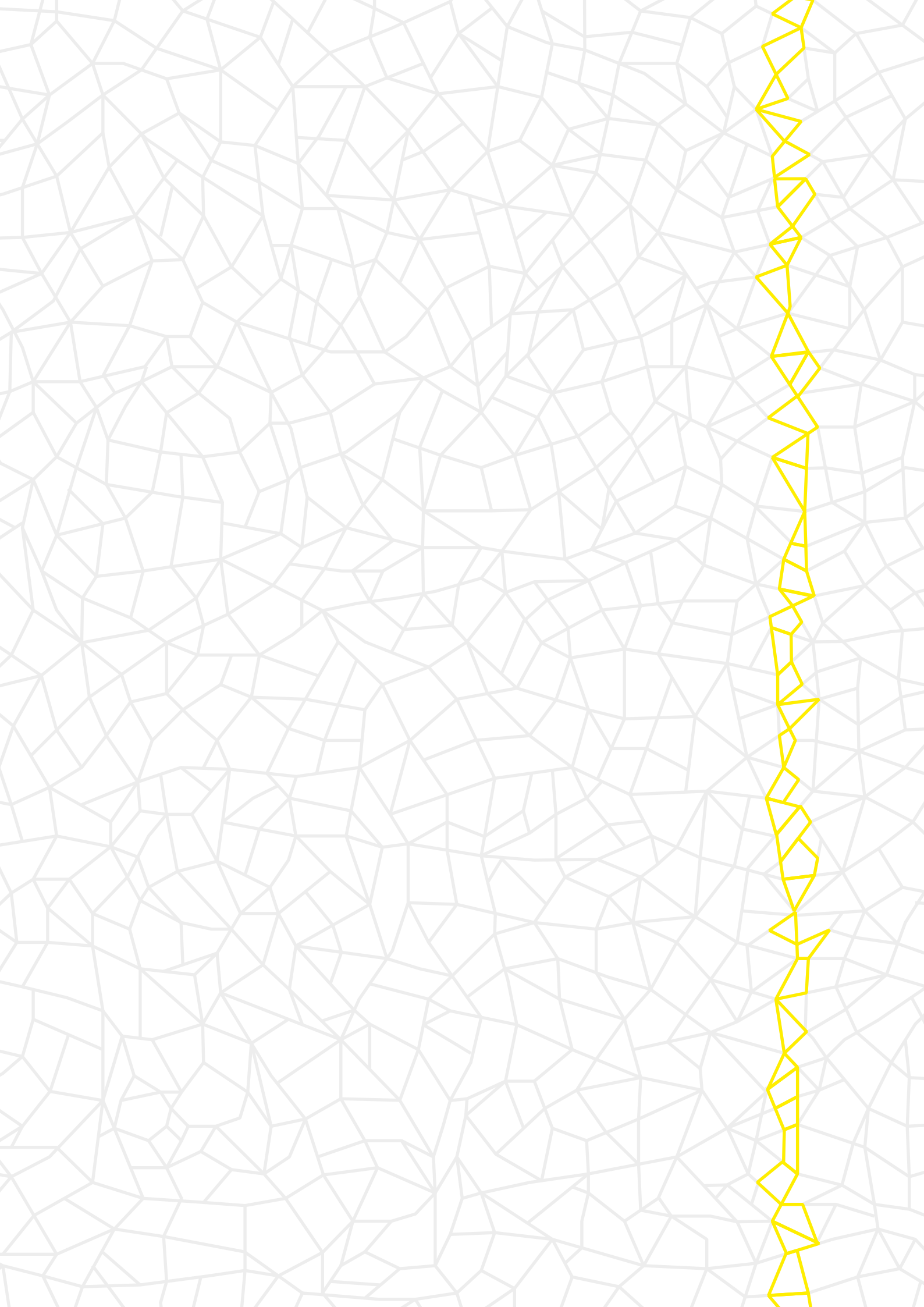
„Ich habe mehrere Dokumente und Aussagen und 74 Zeugenadressen geliefert dem Gericht, um den Prozeßverlauf zu erleichtern. (...) Ich tat das deswegen, weil ich die Verpflichtung als Überlebender von Auschwitz, der gesund geliebt ist, geistig und körperlich, fühle, alles, was in meiner Kraft steht, zu tun, damit sich ein Auschwitz unter keinem Vorzeichen und in keinem Land wiederholt.“

„Dostarczyłem Sądowi wiele dokumentów i zeznań oraz adresy 74 świadków, żeby ułatwić przebieg procesu. (...) Zrobiłem to, ponieważ jako ocalały z Auschwitz, który pozostał zdrowy, psychicznie i fizycznie, czuję się zobowiązany zrobić wszystko, co w mojej mocy, ażeby takie Auschwitz już nigdy się nie powtórzyło, pod żadną postacią i w żadnym kraju.”

“I provided the court with several documents and statements, and with the addresses of 74 witnesses, in order to assist with the trial. (...) I did this because I believe it is my duty, as an Auschwitz survivor who has remained in good physical and mental health, to do everything in my power to stop Auschwitz ever being repeated – under any circumstances or in any country.”

Beteiligte Institutionen
Zaangażowane instytucje
Institutions involved

Österreichisches Parlament

Aus seiner historischen Verantwortung heraus hat Österreich den Auftrag, die Erinnerung an das dunkelste Kapitel der österreichischen Geschichte wachzuhalten und sich sehr gezielt mit antisemitischen Tendenzen in unserer Gesellschaft auseinanderzusetzen.

Dabei nimmt das österreichische Parlament eine besondere Rolle in dem Bemühen ein, die Aufarbeitung der Geschichte voranzutreiben und den Kampf gegen den in ganz Europa erstarkten Antisemitismus aufzunehmen.

Neben dem Begehen jährlicher Gedenktage setzen sich im Rahmen der vom Parlament initiierten Demokratiewerkstatt SchülerInnen und Lehrlinge aktiv mit dem Thema Antisemitismus auseinander. Im Auftrag des österreichischen Parlaments wird seit 2018 alle zwei Jahre eine empirische Datenerhebung zum Thema Antisemitismus in Österreich durchgeführt. Die der Öffentlichkeit und der Forschung zur Verfügung stehenden Ergebnisse der Antisemitismusstudie ermöglichen es, gezielte Maßnahmen im weiteren Kampf gegen antisemitische Stereotype zu entwickeln. 2021 wurde zudem der Simon-Wiesenthal-Preis ins Leben gerufen, mit dem besonderes zivilgesellschaftliches Engagement gegen Antisemitismus und für die Aufklärung über den Holocaust ausgezeichnet wird.

Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus

Der Nationalfonds wurde 1995 gegründet, um die besondere Verantwortung der Republik Österreich gegenüber den Opfern des Nationalsozialismus zum Ausdruck zu bringen. Er erbringt Leistungen an NS-Opfer zur Anerkennung, aber auch zur Unterstützung, wenn sie aufgrund ihrer Lebenssituation in besonderer Weise der Hilfe bedürfen. Darüber hinaus bietet der Nationalfonds Beratung für die Angehörigen von NS-Opfern.

Der Nationalfonds fördert und verbreitet Wissen um den Nationalsozialismus und seine Folgen. Er unterstützt auch Projekte, die Opfern des Nationalsozialismus zugutekommen, der wissenschaftlichen Erforschung des Nationalsozialismus und des Schicksals seiner Opfer dienen, an das nationalsozialistische Unrecht erinnern oder das Andenken an die Opfer wahren. Neben weiteren Aufgaben koordinierte der Nationalfonds die Neugestaltung der Österreich-Ausstellung inklusive Sanierung von Block 17 im ehemaligen Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau und ist für die Gewährleistung ihres Betriebs sowie die Verwaltung der bisherigen Ausstellung zuständig.

Staatliches Museum Auschwitz-Birkenau

Knapp zwei Jahre nach der Befreiung des Konzentrationslagers Auschwitz-Birkenau am 27. Jänner 1945 wurde im Juli 1947, durch die Bemühungen Überlebender, das Staatliche Museum Oświęcim-Brzezinka gegründet, welches 1999 in Staatliches Museum Auschwitz-Birkenau in Oświęcim umbenannt wurde. Das Museum bewahrt das Andenken an die Opfer, erforscht und dokumentiert die Geschichte des ehemaligen deutschen Konzentrations- und Vernichtungslagers Auschwitz-Birkenau und ermöglicht den BesucherInnen durch Ausstellungen und pädagogische Bildungsprogramme die Auseinandersetzung mit der Geschichte.

Neben der ständigen Ausstellung zur Geschichte des Lagers Auschwitz-Birkenau erzählen die sogenannten Länderausstellungen das Schicksal der Bevölkerung jener Länder, aus denen Menschen in den Lagerkomplex Auschwitz deportiert wurden. Zu diesen Länderausstellungen zählte auch jene der Republik Österreich, die in Block 17 der Gedenkstätte errichtet und am 19. März 1978 eröffnet wurde.

Parlament austriacki

Odpowiedzialność historyczna obliuguje Austrię do zachowania pamięci o najciemniejszym rozdziale jej historii i do stanowczego reagowania na antysemitckie tendencje w austriackim społeczeństwie.

Pod tym względem austriacki parlament odgrywa szczególną rolę w podejmowanych wysiłkach na rzecz przepracowywania historii oraz w walce z nasilającym się w całej Europie antysemityzmem.

Oprócz obchodzenia corocznych uroczystości uczniowie i praktykanci konfrontują się z tematem antysemityzmu w ramach warsztatów demokratycznych, które zainicjowane zostały przez parlament austriacki. Od 2018 r. na zlecenie parlamentu co dwa lata gromadzone są empiryczne dane na temat antysemityzmu w Austrii. Wyniki tych badań udostępniane są opinii publicznej oraz naukowcom i umożliwiają opracowanie konkretnych środków w dalszej walce ze stereotypami antysemitckimi. W 2021 r. ustanowiono nagrodę im. Szymona Wiesenthala, która wręczana będzie za szczególną aktywność obywatelską w walce z antysemityzmem oraz za edukację na temat Holokaustu.

Narodowy Fundusz Republiki Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu

Narodowy Fundusz został założony w 1995 r., aby podkreślić szczególną odpowiedzialność Republiki Austrii wobec ofiar narodowego socjalizmu. Zapewnia on uznanie świadczeń dla ofiar, a także udziela wsparcia, jeśli ze względu na sytuację życiową potrzebują one szczególnej pomocy. Ponadto Narodowy Fundusz udziela porad dla krewnych ofiar narodowego socjalizmu.

Narodowy Fundusz promuje i rozpowszechnia wiedzę na temat narodowego socjalizmu i jego konsekwencji. Wspiera także projekty, które służą ofiarom nazizmu, pogłębiają badania naukowe nad narodowym socjalizmem i losem jego ofiar, upamiętniają

nazistowskie zbrodnie lub zachowują pamięć o ofiarach. Oprócz innych zadań Narodowy Fundusz koordynował przebudowę wystawy austriackiej, w tym remont bloku 17 w byłym obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau i jest odpowiedzialny za jej funkcjonowanie, a także za administrowanie poprzednią wystawą.

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Zaledwie dwa lata po wyzwoleniu obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau w dniu 27 stycznia 1945 r., staraniem ocalałych powstało w lipcu 1947 r. Państwowe Muzeum Oświęcim-Brzezinka, które w 1999 r. przemianowano na Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Muzeum zachowuje pamięć o ofiarach, bada i dokumentuje historię dawnego niemieckiego obozu koncentracyjnego i zagłady Auschwitz-Birkenau, a także umożliwia zwiedzającym obcowanie z historią poprzez wystawy i programy edukacyjne.

Obok stałej wystawy poświęconej historii obozu Auschwitz-Birkenau, organizowane są tzw. wystawy narodowe, opowiadające o losach ludności tych krajów, z których deportowano ludzi do kompleksu obozowego Auschwitz. Wśród nich znajdowała się narodowa wystawa Republiki Austrii, która została otwarta 19 marca 1978 r. w bloku 17.

Austrian Parliament

Out of its historical responsibility, Austria has the mandate to keep alive the memory of the darkest chapter of Austrian history and to deal very specifically with antisemitic tendencies in our society.

In this context, the Austrian Parliament plays a special role in the effort to advance the reappraisal of history and to take up the fight against antisemitism, which is gaining strength all over Europe.

In addition to celebrating annual days of remembrance, pupils and apprentices actively deal with the topic of antisemitism within the framework of the Democracy Workshop initiated by the Parliament. On behalf of the Austrian Parliament, empirical data on the topic of antisemitism in Austria has been collected every two years since 2018. The results of the antisemitism study, which are available to the public and to researchers, make it possible to develop targeted measures in the further fight against antisemitic stereotypes. In 2021, the Simon Wiesenthal Prize was also established to honour special civic society engagement to combat antisemitism and to promote Holocaust education.

National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism

The National Fund was founded in 1995 to express the special responsibility of the Republic of Austria towards victims of National Socialism. It provides benefits to victims of National Socialism not only in recognition but also in support if they are in particular need of help due to their living situation. In addition, the National Fund offers counselling for the relatives of Nazi victims.

The National Fund promotes and disseminates knowledge about National Socialism and its consequences. It also supports projects which: benefit victims of National

Socialism, serve the purpose of scientific research into National Socialism and the fate of its victims, commemorate National Socialist injustice or preserve the memory of the victims. Among other responsibilities, the National Fund coordinated the renewal of the Austrian exhibition including the renovation of Block 17 in the former concentration camp Auschwitz-Birkenau and is responsible for ensuring its operation as well as the administration of the previous exhibition.

Auschwitz-Birkenau State Museum

Less than two years after the liberation of the Auschwitz-Birkenau concentration camp on 27 January 1945, through the efforts of survivors, the Oświęcim-Brzezinka State Museum was founded in July 1947; it became the Auschwitz-Birkenau State Museum in Oświęcim in 1999. The Museum preserves the memory of the victims, researches and documents the history of the former German Nazi concentration and extermination camp Auschwitz-Birkenau, and enables visitors to engage with history through exhibitions and educational programmes.

In addition to the permanent exhibition on the history of the Auschwitz-Birkenau camp, the so-called national exhibitions tell the fate of the population of those countries from which people were deported to the Auschwitz camp complex. One of these national exhibitions is that of the Republic of Austria, which was set up in Block 17 of the memorial and opened on 19 March 1978.

Entfernung – Österreich und Auschwitz

Ausstellung der Republik Österreich, eröffnet im Jahr 2021,

finanziert/unterstützt von:

Bundeskanzleramt (BKA)

Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (BMBWF)

Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten (BMEIA)

Bundesministerium für Inneres (BMI)

Burghauptmannschaft Österreich (BHÖ)

Bundesländer Burgenland, Kärnten, Niederösterreich, Oberösterreich,

Salzburg, Steiermark, Tirol, Vorarlberg und Wien

Zukunftsfonds der Republik Österreich

Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus

Koordinierung und Abwicklung: Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus in Abstimmung mit den im Steering Committee vertretenen finanzierenden und administrativ unterstützenden Stellen

Koordinierungsstelle im Nationalfonds: Hannah M. Lessing (Generalsekretärin), Claire Fritsch (Projektleiterin), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Konzept und Kuratierung: Hannes Sulzenbacher (Gesamtleitung), Albert Lichtblau (wissenschaftliche Leitung), Barbara Staudinger (Kuratorin), Birgit Johler (Kuratorin), Christiane Rothländer (Historikerin), Siegfried Göllner (Historiker)

Mitarbeit: Christoph Mai (Administration), Manuela Bauer, Philipp Lugmayr, Johanna Taufner

Vermittlung/Pädagogik: Verein erinnern.at

Jennifer Barton, Louise Beckershaus, Maria Ecker-Angerer, Martin Krist, Peter Larndorfer, Nicole Mairhofer, Maria-Theresia Moritz, Axel Schacht, Moritz Wein

Ausstellungsgestaltung: Architekt Martin Kohlbauer, Stefanie Diwischek, Wien

Ausstellungsbau: Winter Artservice GmbH, Wien

Medientechnik: MVD Austria, Wien

Ausführung des virtuellen Ausstellungsbereichs (Bildwände): 7reasons, Wien

Hörstation mit Interviews mit Heinrich und Anni Sussmann, polnische und englische Fassung,

Aufnahme und Audiopostproduktion: Wundervoices GmbH, Aachen; SprecherInnen: Esther Fritsch (Polnisch), Maciej Salamon (Polnisch), Emma Hignett (Englisch), Liam Quigley (Englisch)

Film- und Tonschnitt für Inhalte der Bildwände und der Hörstation (Deutsch): Nikolaij Kreinjobst, Nationalfonds

Reproduktionen: Kunstreproduktion, Gerald Schedy, Wien

Restaurierung der Glasfenster von Heinrich Sussmann: Ars Vitrea II Marcin Heine, Krakau

Layout und Satz: BKA Design & Grafik, Bundeskanzleramt, Wien – Florin Buttinger (Koordination, Design und Satz), Thomas Eder (Koordination)

Übersetzungen/Lektorat: Sarah Fink (Englisch), Martin Niklas (Deutsch, Englisch), beide Nationalfonds; Monika Anna Sarkady (Polnisch), Wien; Agata Żukrowska (Polnisch), Krakau

Objekthandling: Gabriele Klein, Wien

Restaurierung/Konservierung/Begutachtung von Exponaten: Akademie der bildenden Künste, Institut für Restaurierung-Konservierung, Wien; Bundesdenkmalamt, Abteilung für Konservierung und Restaurierung, Wien

Bereitstellung der Daten für die Datenbank der nach Auschwitz deportierten Österreicherinnen und Österreicher: Gerhard Ungar, Ursula Schwarz, Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (DÖW), Wien

Aufbereitung der vom DÖW bereitgestellten Daten für die Datenbank der nach Auschwitz deportierten Österreicherinnen und Österreicher: Wolfgang Gasser, Nationalfonds

Datenbank zu Österreicherinnen und Österreichern in der Wachmannschaft und Lager-SS des KZ Auschwitz-Birkenau: nach der Studie von Christiane Rothländer

Sanierung und Konservierung von Block 17

Die Sanierung und Konservierung des gesamten unter Denkmalschutz stehenden Gebäudes erfolgte von Herbst 2019 bis Frühjahr 2021 im Rahmen des österreichischen finanziellen Beitrags zur Unterstützung der Stiftung Auschwitz-Birkenau sowie mit weiteren Mitteln des Bundes und der Burghauptmannschaft Österreich.

Koordinierung und Abwicklung: Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus

Koordinierungsstelle im Nationalfonds: Hannah M. Lessing (Generalsekretärin), Claire Fritsch (Projektleiterin), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Technischer Konsulent, Baumanagement, Projektsteuerung in Österreich: Johannes Hofmeister, Wien

Projektsteuerung in Polen, Örtliche Bauaufsicht: Aleksander Kaczmarczyk, Krakau

Generalplaner: Arkona Sp. z o.o., Krakau

Generalunternehmer: Tomasz Francuz, Krakau

Voruntersuchungen/Statische Befundung Block 17: Stanisław Karczmarczyk, KB – Projekty Konstrukcyjne Sp. z o.o., Krakau, Technische Universität Krakau

Bestandsaufnahme: Kadex Geodezja Polska Sp. z o.o., Posen

Konservatorische Untersuchung: Pracownia Projektowa Piotr Turkiewicz, Krakau

Konservatorisches Programm: Agata Mamoń-Prokop, Krakau

Konservatorische Aufsicht: Bożena Opiłto, Krakau

Übersetzungen Deutsch/Polnisch: Magdalena Worytkiewicz, Krakau

Besonderer Dank geht an:

die Mitglieder des Steering Committee Christian Autengruber (BMEIA), Elisabeth Freismuth (BMBWF), Barbara Glück (KZ-Gedenkstätte Mauthausen), Andreas Grad (BKA), Herwig Hösele (Zukunftsfonds), Christoph Kainz (Zukunftsfonds, gest. 2018), Martina Maschke (BMBWF), Reinhold Sahl (BHÖ) sowie die ehemaligen Mitglieder Karl Albrecht-Weinberger (Bundesländer), Thomas Michael Baier (BMEIA, gest. 2021), Harald Dossi (BKA), Michael Haider (BMEIA), Isabelle Hassler (BKA), Gerhard Hesse (BKA), Bernadett Humer (BKA) und Johannes Strasser (BMEIA);

den wissenschaftlichen Beirat

unter dem Vorsitz von Brigitte Halbmayer, Karin Liebhart (stv. Vorsitz), Wolfgang Neugebauer (ehem. Vorsitz) und die Mitglieder Gerhard Botz, Gerhard Jagschitz (gest. 2018), Michael John, Thomas Lutz, Peter Plener, Ilse Reiter-Zatloukal, Kurt Scholz, Horst Schreiber sowie die ehemaligen Mitglieder Karl Albrecht-Weinberger und Felicitas Heimann-Jelinek;

den gesellschaftlichen Beirat

unter dem Vorsitz von Herta Neiß, Albert Dlabaja (stv. Vorsitz), Rudolf Sarközi (stv. Vorsitz, gest. 2016), Norbert Lopper (Ehrendirektor, gest. 2015) und die Mitglieder, entsendet vom Bundeskanzleramt und von den Bundesministerien für Bildung, Wissenschaft und Forschung, für europäische und internationale Angelegenheiten, für Finanzen, für Inneres sowie für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz, von allen im Nationalrat vertretenen Parteien, vom Zukunftsfonds, vom Nationalfonds sowie von den nachfolgenden Opferorganisationen, Religionsgemeinschaften und Interessenverbänden: Bund Sozialdemokratischer FreiheitskämpferInnen, Opfer des Faschismus und aktiver AntifaschistenInnen; Claims Conference, Inc. – Committee for Jewish Claims on Austria; Evangelische Kirche in Österreich; Homosexuelle Initiative (HOSI) Wien – 1. Lesben- und Schwulenverband Österreichs; Israelitische Religionsgemeinschaft; Jehovas Zeugen in Österreich; Katholische Kirche in Österreich; Kulturverein Österreichischer Roma; KZ-Verband/VdA – Bundesverband österreichischer AntifaschistInnen, WiderstandskämpferInnen und Opfer des Faschismus; Österreichische Lagergemeinschaft Auschwitz; ÖVP Kameradschaft der politisch Verfolgten und Bekenner für Österreich; Verein Gedenkdienst; Verein Niemals Vergessen;

die Leihgeberinnen und Leihgeber

Albertina, Wien; Archiv der Israelitischen Kultusgemeinde Wien; Archiv des Österreichischen Rundfunks, Wien; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Krakau; Auschwitz-Birkenau Memorial Museum, Oświęcim; Gerhard Botz; Bundesarchiv Berlin; Pascal Cailla; Central Archives for the History of the Jewish People, Jerusalem; Christine Danimann; Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes Wien; Günther Dörfler; Dutch Resistance Museum, Amsterdam; Filmarchiv Austria, Wien; Edith Friedlander/Barbara Staudinger; Kurt Fuchs; Heeresgeschichtliches Museum, Wien; Holocaust Emlékközpont, Budapest; Jüdisches Museum Wien; Martin Krist; Kurt Langbein; Lila Winkel – Vereinigung zur Rehabilitierung und Unterstützung von Opfern der NS-Zeit, Empersdorf; Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus, Wien; Naturhistorisches Museum, Wien; Österreichische Nationalbibliothek, Wien; Österreichisches Filmmuseum, Wien; Österreichisches Staatsarchiv, Wien; Anton Pelinka; Helga Pollak-Kinsky (gest. 2020); Rossijskij Gosudarstvennyj Vojennyj Archiv, Moskau; Stadtarchiv Baden; Stadtarchiv Hohenems; Stadtarchiv Salzburg; Tiroler Landesmuseen/Volksmuseum, Innsbruck; United States Holocaust Memorial Museum, Washington; Rita Vogel; Harald Walser; Anna Wegscheider; Wienbibliothek im Rathaus; Renée Wiener; Wiener Stadt- und Landesarchiv; Yad Vashem Archives, Jerusalem; Gerhard Zeillinger.

Zu danken ist Brigitte Bailer, Bertrand Perz und Heidemarie Uhl für die wissenschaftliche Vorstudie zur Realisierung dieser Ausstellung.

Besonderer Dank für die Kooperation und Unterstützung gilt:

der Gedenkstätte Auschwitz-Birkenau unter der Leitung von Direktor Piotr Cywiński und den Vizedirektoren Andrzej Kacorzyk und Rafał Pióro sowie den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern der Ausstellungsabteilung, der wissenschaftlichen Abteilung, des Archivs, der Sammlungsabteilung, der Investitionsabteilung und der konservatorischen Abteilung, insbesondere Jolanta Banaś-Maciaszczyk, Elżbieta Cajzer, Magdalena Drozd, Magdalena Drzyżdżyk, Magdalena Emilewicz-Pióro, Zuzanna Janusik, Jan Kapłon, Szymon Kowalski, Paulina Krasowska-Żiomek, Wojciech Płosa, Alicja Wójcik, sowie den ehemaligen Mitarbeiterinnen Vizedirektorin Krystyna Oleksy, Ewa Pasterak und Teresa Zbrzeska,

dem Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten, insbesondere dem ehemaligen Abteilungsleiter für Bauangelegenheiten Kurt Melichar, sowie den österreichischen Vertretungen in Polen, insbesondere der österreichischen Botschaft in Warschau unter den Botschaftern Werner Almhofer, Thomas Buchsbaum und Herbert Krauss sowie den Gesandten Christian Autengruber, Stella Avallone und Martin Hermges, dem Generalkonsulat in Krakau unter Generalkonsul Philipp Charwath, dem früheren Honorargeneralkonsul Andrzej Ryszard Tombiński sowie dem Generalkonsul Christophe Ceska und der Generalkonsulin Hermine Poppeller und den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern der Vertretungen, insbesondere Joanna Chwastek und Jolanta Traczyk.

Die Koordinierungsstelle und das kuratorisch-wissenschaftliche Team bedanken sich darüber hinaus herzlich für ihr Engagement und ihre Hilfe bei:

Monika Anderl (Bundesministerium für Finanzen), Gerhard Baumgartner (DÖW), Uwe Beyer, Matthias Beitzl (Volkskundemuseum Wien), Karl Berger (Tiroler Volkskunstmuseum), Margit Berner (Naturhistorisches Museum Wien), Gudrun Blohberger (KZ-Gedenkstätte Mauthausen), Ludwig Csepai (Kulturverein Österreichischer Roma), Christine Danimann, Werner Dreier ([_erinnern.at](http://erinnern.at)), Anita Dumfahrt (Zukunftsfonds), Evelyn Dürmayer, Eva Dutton, Maria Ecker-Angerer ([_erinnern.at](http://erinnern.at)), Helga Embacher (Universität Salzburg), Daniel Ennöckl (Universität Wien), Bernd Euler-Rolle (Bundesdenkmalamt), Sigrid Eyb-Green, Walter Fantl-Brumlik (gest. 2019), Raimund Fastenbauer (IKG Wien), Hanna Feingold (IKG Salzburg), Marko Feingold (IKG Salzburg, gest. 2019), Erich Finsches, David Fischer, Georg Friedler (Wiener Bezirksmuseum Leopoldstadt), Rodolphe Friemel, Jutta Fuchshuber (Verein Gedenkdienst), Anita Gamauf (Naturhistorisches Museum Wien, gest. 2018), Rudolf Gelbard (gest. 2018), Yossi Gevir (Yad Vashem), Heidi Gsell (Lila Winkel), Erich Hackl, Werner Hanak (Jüdisches Museum Wien), Andrea Härle (Romano Centro Wien), Felicitas Heimann-Jelinek, Andreas Heindl (Bundeskanzleramt), Anna Horner (Tiroler Volkskunstmuseum), Michael John, Olivia Kaiser (Verein Gedenkdienst), Robert Kanfer (gest. 2017), Roland Kanfer, Elisabeth Klamper (DÖW), Konrad Koloseus, Shimon Kornfeld, Martin Krist, Lisa Langbein (gest. 2018), Mirjam Langer (Nationalfonds), Hanno Loewy (Jüdisches Museum Hohenems), Renate S. Meissner (Nationalfonds), Evelina Merhaut (Nationalfonds), Gerhard Milchram (Wien Museum), Matthias Öhler, Alexander Patsch, Anton Pelinka, Peter Plener, Robert Pinzolits, Helga Pollak-Kinsky (gest. 2020), Gert Polster (Landesmuseum Burgenland), Sylvia Preinsperger (Bundesdenkmalamt), Christa Prokisch (Jüdisches Museum Wien), Hildegard Pruckner, Karl Ratzer, Anika Reichwald (Jüdisches Museum Hohenems), Johannes Reiss (Österreichisches Jüdisches Museum Eisenstadt), Ilse Reiter-Zatloukal (Universität Wien), Philipp Rohrbach (Wiener Wiesenthal Institut für Holocaust-Studien), Karl Rothauer (Universität Salzburg), Josef Salomonovic, Andreas Sarközi (Kulturverein Österreichischer Roma), Kurt Schmutzer (Österreichischer Rundfunk, Multimediales Archiv), Barbara Schrotter (Bundesministerium für Inneres), Christine Schwab (Allgemeiner Entschädigungsfonds), Hannes Schwantner (gest. 2018), Michael R. Seidinger (Nationalfonds), Michael Simonson (Leo Baeck Institute New York), Dorothea Smatloch-Klechowska, Katarzyna Sobolewska, Michael Spiegl (Verein Gedenkdienst), Katharina Trettnak-Hahnl, Susanne Uslu-Pauer (Archiv der IKG Wien), Michael Vigl (Bundesdenkmalamt), Michaela Vocelka (Dokumentationszentrum des Bundes Jüdischer Verfolgter des Naziregimes – Simon-Wiesenthal-Archiv), Pia Wallnig (Österreichisches Staatsarchiv), Moritz Wein ([_erinnern.at](http://erinnern.at)), Günther Weinlinger, Florian Wenninger (Verein Gedenkdienst), Erwin Wolflechner (Österreichisches Staatsarchiv), Andreas Wolken-Kamieniecki, Judit Zeller.

Podmioty finansujące i uczestnicy projektu (Impressum wystawy)
Narodowy Fundusz, Wrzesień 2021

Tak daleko, tak blisko – Austria a Auschwitz

Wystawa Republiki Austrii, otwarta w 2021 r.,

finansowana/wspierana przez:

Urząd Kanclerza Federalnego (BKA)

Federalne Ministerstwo Edukacji, Nauki i Badań Naukowych (BMBWF)

Federalne Ministerstwo Spraw Europejskich i Międzynarodowych (BMEIA)

Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (BMI)

Burghauptmannschaft Austria [Urząd Zarządzający Budynkami Historycznymi] (BHÖ)

Kraje związkowe: Burgenland, Karyntia, Dolna Austria, Górna Austria,

Salzburg, Styria, Tyrol, Vorarlberg i Wiedeń

Austriacki Fundusz Przyszłości

Narodowy Fundusz Republiki Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu

Koordinacja i realizacja: Narodowy Fundusz Republiki Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu we współpracy z podmiotami finansującymi i udzielającymi wsparcia administracyjnego, które reprezentowane są w Komitecie Sterującym.

Biuro koordynujące w Narodowym Funduszu: Hannah M. Lessing (sekretarz generalny), Claire Fritsch (kierownik projektu), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Koncepcja i kuratorstwo: Hannes Sulzenbacher (kierownictwo ogólne), Albert Lichtblau (kierownictwo naukowe), Barbara Staudinger (kurator), Birgit Johler (kurator), Christiane Rothländer (historyk), Siegfried Göllner (historyk)

Współpraca: Christoph Mai (administracja), Manuela Bauer, Philipp Lugmayr, Johanna Taufner

Edukacja/pedagogika: Verein _erinnern.at_

Jennifer Barton, Louise Beckershaus, Maria Ecker-Angerer, Martin Krist, Peter Larndorfer, Nicole Mairhofer, Maria-Theresia Moritz, Axel Schacht, Moritz Wein

Projekt wystawy: architekt Martin Kohlbauer, Stefanie Diwischek, Wiedeń

Budowa wystawy: Winter Artservice GmbH, Wiedeń

Technologia medialna: MVD-Austria, Wiedeń

Wykonanie wirtualnej części wystawy (ściany zdjęciowe): 7reasons, Wiedeń

Stacja odsłuchowa z wywiadami z Heinrichem i Anni Sussmann, wersja polsko- i angielskojęzyczna, nagrania i postprodukcja: Wundervoices GmbH, Aachen; lektorzy: Esther Fritsch (język polski), Maciej Salamon (język polski), Emma Hignett (język angielski), Liam Quigley (język angielski)

Montaż filmu i dźwięku do zawartości ścian zdjęciowych i stacji odsłuchowej (język niemiecki): Nikolai Kreinjobst, Narodowy Fundusz

Reprodukcje: reprodukcje artystyczne, Gerald Schedy, Wiedeń

Renowacja witraży Heinricha Sussmanna: Ars Vitrea II Marcin Heine, Kraków

Layout i skład: BKA Design & Grafik, Urząd Kanclerza Federalnego, Wiedeń – Florin Buttinger (koordynacja, design i skład), Thomas Eder (koordynacja)

Tłumaczenie/lektorat: Sarah Fink (język angielski), Martin Niklas (język niemiecki i angielski), oboje Narodowy Fundusz; Monika Anna Sarkady (język polski), Wiedeń; Agata Żukrowska (język polski), Kraków

Obsługa obiektów: Gabriele Klein, Wiedeń

Renowacja/ konserwacja/ ekspertyza eksponatów: Akademia Sztuk Pięknych, Instytut Renowacji i Konserwacji, Wiedeń; Urząd Kanclerza Federalnego, Wydział Renowacji i Konserwacji, Wiedeń

Zestawienie informacji, które przekazane zostały do bazy danych obejmującej deportowanych Austriaków do Auschwitz: Gerhard Ungar, Ursula Schwarz, Archiwum dokumentacyjne austriackiego oporu (DÖW), Wiedeń

Przetworzenie zestawionych przez DÖW informacji, które przekazane zostały do bazy danych obejmującej deportowanych do Auschwitz Austriaków: Wolfgang Gasser, Nationalfonds

Baza danych obejmująca Austriaków w szeregach strażników i oddziałów SS obozu Auschwitz-Birkenau: wg opracowania Christiane Rothländer

Renowacja i konserwacja bloku 17

Renowacja i konserwacja całego zabytkowego budynku została przeprowadzona od jesieni 2019 r. do wiosny 2021 r. w ramach austriackiego wkładu finansowego na rzecz Fundacji Auschwitz-Birkenau, a także za pomocą środków przekazanych przez rząd federalny i urząd Burghauptmannschaft. Koordynacja i realizacja: Narodowy Fundusz Republiki Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu

Biuro koordynujące w Narodowym Funduszu: Hannah M. Lessing (sekretarz generalny), Claire Fritsch (kierownik projektu), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Techniczny konsultant, Kierownictwo budowy, Kierowanie projektem w Austrii: Johannes Hofmeister, Wiedeń

Kierowanie projektem w Polsce, Nadzór projektu na miejscu: Aleksander Kaczmarczyk, Kraków

Wykonanie planu generalnego: Arkona Sp. z o.o., Kraków

Wykonawca generalny: Tomasz Francuz, Kraków

Badania wstępne/analiza statyczna Block 17: Stanisław Karczmarczyk, KB – Projekty Konstrukcyjne Sp. z o.o., Kraków, Politechnika Krakowska

Inwentaryzacja: Kadex Geodezja Polska Sp. z o.o., Poznań

Badania konserwatorskie: Pracownia Projektowa Piotr Turkiewicz, Kraków

Plan konserwatorski: Agata Mamoń-Prokop, Kraków

Nadzór konserwatorski: Bożena Opiłto, Kraków

Tłumaczenia Niemiecki/Polski: Magdalena Worytkiewicz, Kraków

Szczególne podziękowania:

Członkowie Komitetu Sterującego Christiana Autengruber (BMEIA), Elisabeth Freismuth (BMB-WF), Barbara Glück (Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego Mauthausen), Andreas Grad (BKA), Herwig Hösele (Fundusz Przyszłości), Christoph Kainz (Fundusz Przyszłości, zm. 2018 r.), Martina Maschke (BMBWF), Reinhold Sahl (BHÖ), jak też byli członkowie Karl Albrecht-Weinberger (kraj związkowe), Thomas Michael Baier (BMEIA, zm. 2021 r.), Harald Dossi (BKA), Michael Haider (BMEIA), Isabelle Hassler (BKA), Gerhard Hesse (BKA), Bernadett Humer (BKA) i Johannes Strasser (BMEIA);

Szczególne podziękowania dla Rady Naukowej:

przewodnicząca Brigitte Halbmayr, Karin Liebhart (zastępca przewodniczącej), Wolfgang Neugebauer (były przewodniczący) i członkowie Gerhard Botz, Gerhard Jagschitz (zm. 2018 r.), Michael John, Thomas Lutz, Peter Plener, Ilse Reiter-Zatloukal, Kurt Scholz, Horst Schreiber, jak też byli członkowie Karl Albrecht-Weinberger i Felicitas Heimann-Jelinek;

Szczególne podziękowania dla Rady Społecznej:

przewodnicząca Herta Neiß, Albert Dlabaja (zastępca przewodniczącej), Rudolf Sarközi (zastępca przewodniczącej, zm. 2016 r.), Norbert Lopper (honorowy przewodniczący, zm. 2015 r.) oraz członkowie delegowani przez Federalny Urząd Kanclerski, Federalne Ministerstwa Edukacji, Nauki i Badań Naukowych, Spraw Europejskich i Międzynarodowych, Finansów, Spraw Wewnętrznych oraz Spraw Społecznych, Zdrowia, Opieki i Ochrony Konsumentów, a także przez wszystkie partie reprezentowane w Radzie Narodowej, przez Fundusz Przyszłości, przez Fundusz Narodowy, jak również przez następujące organizacje ofiar, wspólnoty religijne i grupy interesów: Federacja Socjaldemokratycznych Bojowników o Wolność, Ofiar Faszyzmu i Aktywnych Antyfaszystów; Claims Conference, Inc. - Committee for Jewish Claims w Austrii; Kościół Ewangelicki w Austrii; Inicjatywa Homoseksualna (HOSI) Wiedeń - 1. Związek Lesbijek i Gejów w Austrii; Izraelska Wspólnota Religijna; Świadkowie Jehowy w Austrii; KZ-Verband/VdA – Federalny Związek Austriackich Antyfaszystów, Bojowników Ruchu Oporu i Ofiar Faszyzmu; Austriacka Wspólnota Obozowa Auschwitz; ÖVP Braterstwo Prześladowanych Politycznie i Wyznawców Austrii; Stowarzyszenie Służby Pamięci; Stowarzyszenie Nigdy Nie Zapomnimy;

Szczególne podziękowania dla wypożyczających eksponaty:

Albertina, Wiedeń; Archiwum Gminy Żydowskiej Wiedeń; Archiwum Austriackiej Korporacji Nadawczej, Wiedeń; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Kraków; Muzeum Pamięci Auschwitz-Birkenau, Oświęcim; Gerhard Botz; Archiwum Federalne Berlin; Pascal Cailla; Centralne Archiwum Historii Żydów, Jerozolima; Christine Danimann; Archiwum Dokumentacyjne Austriackiego Ruchu Oporu, Wiedeń; Günther Dörfler; Muzeum Holenderskiego Ruchu Oporu, Amsterdam; Austriackie Archiwum Filmowe, Wiedeń; Edith Friedlander/Barbara Staudinger; Kurt Fuchs; Muzeum Historii Wojskowości, Wiedeń; Centrum Pamięci o Holokauście, Budapeszt; Muzeum Żydowskie, Wiedeń; Martin Krist; Kurt Langbein; Lila Winkel - Stowarzyszenie na rzecz Rehabilitacji i Wspierania Ofiar Nazizmu, Empersdorf; Narodowy Fundusz Republiki Austrii dla Ofiar Narodowego Socjalizmu, Wiedeń; Muzeum Historii Naturalnej, Wiedeń; Austriacka Biblioteka Narodowa, Wiedeń; Austriackie Muzeum Filmowe, Wiedeń; Austriackie Archiwum Państwowe, Wiedeń; Anton Pelinka; Helga Pollak-Kinsky (zm. 2020 r.); Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe, Moskwa; Archiwum Miejskie Baden; Archiwum Miejskie Hohenems; Archiwum Miejskie Salzburg; Tyrolskie Muzea Krajowe / Muzeum Sztuki Ludowej, Innsbruck; Muzeum Pamięci o Holokauście w Stanach Zjednoczonych, Waszyngton; Rita Vogel; Harald Walser; Anna Wegscheider; Wiedeńska Biblioteka w Ratuszu; Renée Wiener; Wiedeńskie Archiwum Miejskie i Krajowe; Archiwum Yad Vashem, Jerozolima; Gerhard Zeillinger.

Podziękowania należą się Brigitte Bailer, Bertrandowi Perzowi i Heidemarie Uhl za wstępne badania naukowe na potrzeby realizacji tej wystawy.

Szczególne podziękowania za współpracę i wsparcie:

Miejsce Pamięci Auschwitz-Birkenau pod kierownictwem dyrektora Piotra Cywińskiego, wicedyrektorzy Andrzej Kacorzyk i Rafał Pióro, a także pracownicy Działu Wystawienniczego, Działu Naukowego, Archiwum, Działu Zbiorów, Działu Inwestycji i Działu Konserwacji, zwłaszcza Jolanta

Banaś-Maciaszczyk, Elżbieta Cajzer, Magdalena Drozd, Magdalena Drzyżdżyk, Magdalena Emilewicz-Pióro, Zuzanna Janusik, Jan Kapłon, Szymon Kowalski, Paulina Krasowska-Żiomek, Wojciech Płosa, Alicja Wójcik oraz były pracownicy i wicedyrektor Krystyna Oleksy, Ewa Pasterak i Teresa Zbrzeska,

Federalne Ministerstwo Spraw Europejskich i Międzynarodowych, w szczególności były Dyrektor Departamentu Spraw Budowlanych Kurt Melichar, jak również przedstawicielstwa Austrii w Polsce, w szczególności Ambasada Austrii w Warszawie z ambasadorami Wernerem Almhoferem, Thomasem Buchsbaumem i Herbertem Kraussem oraz wysłannikiem Christianem Autengruberem, Stella Avallone i Martin Hermges, Konsulat Generalny w Krakowie pod przewodnictwem Konsula Generalnego Philippa Charwatha, były Konsul Honorowy Andrzej Ryszard Tombiński oraz Konsul Generalny Christophe Ceska i Konsul Generalna Hermine Poppeller, a także pracownicy przedstawicielstw, w szczególności Joanna Chwastek i Jolanta Traczyk.

Biuro Koordynacyjne oraz zespół kuratorsko-naukowy pragną również wyrazić serdeczne podziękowania za zaangażowanie i pomoc dla:

Monika Anderl (Federalne Ministerstwo Finansów), Gerhard Baumgartner (DÖW), Uwe Beyer, Matthias Beitzl (Muzeum Etnologiczne w Wiedniu), Karl Berger (Tyrolskie Muzeum Sztuki Ludowej), Margit Berner (Muzeum Historii Naturalnej w Wiedniu), Gudrun Blohberger (Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego Mauthausen), Ludwig Csepai (Stowarzyszenie Kulturalne Austriackich Romów), Christine Danimann, Werner Dreier (_erinnern.at_), Anita Dumfahrt (Fundusz Przyszłości), Evelyn Dürmayer, Eva Dutton, Maria Ecker-Angerer (_erinnern.at_), Helga Embacher (Uniwersytet w Salzburgu), Daniel Ennöckl (Uniwersytet w Wiedniu), Bernd Euler-Rolle (Federalny Urząd ds. Pomników), Sigrid Eyb-Green, Walter Fantl-Brumlik (zm. 2019 r.), Raimund Fastenbauer (IKG Wiedeń), Hanna Feingold (IKG Salzburg), Marko Feingold (IKG Salzburg, zm. 2019 r.), Erich Finsches, David Fischer, Georg Friedler (Wiedeńskie Muzeum Okręgowe Leopoldstadt), Rodolphe Friemel, Jutta Fuchshuber (Stowarzyszenie Służba Pamięci), Anita Gamauf (Muzeum Historii Naturalnej w Wiedniu, zm. 2018 r.), Rudolf Gelbard (zm. 2018 r.), Yossi Gevir (Yad Vashem), Heidi Gsell (Lila Winkel), Erich Hackl, Werner Hanak (Muzeum Żydowskie w Wiedniu), Andrea Härle (Centrum Romskie w Wiedniu), Felicitas Heimann-Jelinek, Andreas Heindl (Urząd Kanclerza Federalnego), Anna Horner (Tyrolskie Muzeum Sztuki Ludowej), Michael John, Olivia Kaiser (Stowarzyszenie Służba Pamięci), Robert Kanfer (zm. 2017 r.), Roland Kanfer, Elisabeth Klamper (DÖW), Konrad Koloseus, Shimon Kornfeld, Martin Krist, Lisa Langbein (zm. 2018 r.), Mirjam Langer (Fundusz Narodowy), Hanno Lowewy (Muzeum Żydowskie w Hohenems), Renate S. Meissner (Fundusz Narodowy), Evelina Merhaut (Fundusz Narodowy), Gerhard Milchram (Muzea Wiednia), Matthias Öhler, Alexander Patsch, Anton Pelinka, Peter Plener, Robert Pinzolits, Helga Pollak-Kinsky (zm. 2020 r.), Gert Polster (Muzeum Krajowe Burgenland), Sylvia Preinsperger (Federalny Urząd ds. Pomników), Christa Prokisch (Muzeum Żydowskie w Wiedniu), Hildegard Pruckner, Karl Ratzer, Anika Reichwald (Muzeum Żydowskie w Hohenems), Johannes Reiss (Austriackie Muzeum Żydowskie w Eisenstadt), Ilse Reiter-Zatloukal (Uniwersytet Wiedeński), Philipp Rohrbach (Wiedeński Instytut Wiesenthala do Badań nad Holokaustem), Karl Rothauer (Uniwersytet w Salzburgu), Josef Salomonovic, Andreas Sarközi (Stowarzyszenie Kulturalne Austriackich Romów), Kurt Schmutzer (Austriacka Rozgłośnia Radiowo-Telewizyjna, Archiwum Multimedialne), Barbara Schrotter (Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych), Christine Schwab (Generalny Fundusz Odszkodowań), Hannes Schwantner (zm. 2018 r.), Michael R. Seidinger (Fundusz Narodowy), Michael Simonson (Instytut Leo Baecka w Nowym Jorku), Dorothea Smatloch-Klechowska, Katarzyna Sobolewska, Michael Spiegl (Stowarzyszenie W Służbie Pamięci), Katharina Trettnak-Hahnl, Susanne Uslu-Pauer (Archiwum IKG w Wiedniu), Michael Vigl (Federalny Urząd ds. Zabytków), Michaela Vocolka (Centrum Dokumentacji Związku Żydów Prześladowanych przez Reżim Nazistowski - Archiwum Szymona Wiesenthala), Pia Wallnig (Austriackie Archiwum Państwowe), Moritz Wein (_erinnern.at_), Günther Weinlinger, Florian Wenninger (Stowarzyszenie Służba Pamięci), Erwin Wolfslehner (Austriackie Archiwum Państwowe), Andreas Wolken-Kamieniecki, Judit Zeller.

Funding agencies and project participants (imprint of the exhibition)
National Fund, September 2021

Far Removed – Austria and Auschwitz

Exhibition of the Republic of Austria, opened in 2021,

financed/supported by:

Federal Chancellery (BKA)

Federal Ministry of Education, Science and Research (BMBWF)

Federal Ministry for European and International Affairs (BMEIA)

Federal Ministry of the Interior (BMI)

Burghauptmannschaft Österreich (BHÖ)

Federal Provinces of Burgenland, Carinthia, Lower Austria, Upper Austria,

Salzburg, Styria, Tyrol, Vorarlberg and Vienna

Future Fund of the Republic of Austria

National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism

Coordination and implementation: National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism in coordination with the funding and administrative support agencies represented in the Steering Committee

Coordination Office at the National Fund: Hannah M. Lessing (Secretary General), Claire Fritsch (Project Manager), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Concept and curation: Hannes Sulzenbacher (overall management), Albert Lichtblau (scientific management), Barbara Staudinger (curator), Birgit Johler (curator), Christiane Rothländer (historian), Siegfried Göllner (historian)

Collaboration: Christoph Mai (administration), Manuela Bauer, Philipp Lugmayr, Johanna Taufner

Facilitation/pedagogy: [_erinnern.at_](https://erinnern.at)

Jennifer Barton, Louise Beckershaus, Maria Ecker-Angerer, Martin Krist, Peter Larndorfer, Nicole Mairhofer, Maria-Theresia Moritz, Axel Schacht, Moritz Wein

Exhibition design: Architect Martin Kohlbauer, Stefanie Diwischek, Vienna

Exhibition construction: Winter Artservice GmbH, Vienna

Media technology: MVD-Austria, Vienna

Implementation of the virtual exhibition area (picture walls): 7reasons, Vienna

Listening station with interviews with Heinrich and Anni Sussmann, Polish and English version, recording and audio post-production: Wundervoices GmbH, Aachen; speakers: Esther Fritsch (Polish), Maciej Salamon (Polish), Emma Hignett (English), Liam Quigley (English)

Film and sound editing for content of the picture walls and the listening station (German): Nikolaij Kreinjobst, National Fund

Reproductions: Art reproduction, Gerald Schedy, Vienna

Restoration of the glass windows of Heinrich Sussmann: Ars Vitrea II Marcin Heine, Krakow

Layout and typesetting: BKA Design & Grafik, Federal Chancellery, Vienna - Florin Buttinger (coordination, design and typesetting), Thomas Eder (coordination)

Translations/proofreading: Sarah Fink (English), Martin Niklas (German, English), both National Fund; Monika Anna Sarkady (Polish), Vienna; Agata Żukrowska (Polish), Krakow

Object handling: Gabriele Klein, Vienna

Restoration/conservation/expertise of exhibits: Academy of Fine Arts, Institute for Restoration-Conservation, Vienna; Federal Monuments Authority Austria (Bundesdenkmalamt), Department for Conservation and Restoration, Vienna

Provision of the data for the database of Austrians deported to Auschwitz: Gerhard Ungar, Ursula Schwarz, Documentation Centre of Austrian Resistance (DÖW), Vienna

Preparation of the data provided by DÖW for the database of Austrians deported to Auschwitz: Wolfgang Gasser, National Fund.

Database on Austrians in the guards and camp SS of the Auschwitz-Birkenau concentration camp: based on the study by Christiane Rothländer

Restoration and conservation of Block 17

The restoration and conservation of the entire listed building took place from autumn 2019 to spring 2021 within the framework of the Austrian financial contribution to support the Auschwitz-Birkenau Foundation as well as with further funding from the Federal Government and the Burghauptmannschaft Österreich.

Coordination and implementation: National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism.

Coordination Office at the National Fund: Hannah M. Lessing (Secretary General), Claire Fritsch (Project Manager), Walter Amtmann, Michael Doujak, Ulrich Fischer, Carina Fürst, Doris Macht, Michaela Niklas, Sonja Öhler, Judith Pfeffer

Technical consulting, construction management, project control in Austria: Johannes Hofmeister, Vienna

Project control in Poland, local construction supervision: Aleksander Kaczmarczyk, Krakow

General planner: Arkona Sp. z o.o., Krakow

General contractor: Tomasz Francuz, Krakow

Preliminary investigations/static survey Block 17: Stanisław Karczmarczyk, KB - Projekty Konstrukcyjne Sp. z o.o., Krakow, Cracow University of Technology

Inventory: Kadex Geodezja Polska Sp. z o.o., Poznan

Conservation survey: Pracownia Projektowa Piotr Turkiewicz, Krakow

Conservation programme: Agata Mamoń-Prokop, Krakow

Conservatorial supervision: Bożena Opiłło, Krakow

Translations German/Polish: Magdalena Worytkiewicz, Krakow

Special thanks go to:

The members of the Steering Committee Christian Autengruber (BMEIA), Elisabeth Freismuth (BMBWF), Barbara Glück (Mauthausen Memorial), Andreas Grad (BKA), Herwig Hösele (Future Fund), Christoph Kainz (Future Fund, d. 2018), Martina Maschke (BMBWF), Reinhold Sahl (BHÖ) as well as the former members Karl Albrecht-Weinberger (Federal States), Thomas Michael Baier (BMEIA, d. 2021), Harald Dossi (BKA), Michael Haider (BMEIA), Isabelle Hassler (BKA), Gerhard Hesse (BKA), Bernadett Humer (BKA) and Johannes Strasser (BMEIA);

The Scientific Advisory Board

Chaired by Brigitte Halbmayr, Karin Liebhart (vice-chair), Wolfgang Neugebauer (former chair) and the members Gerhard Botz, Gerhard Jagschitz (d. 2018), Michael John, Thomas Lutz, Peter Plener, Ilse Reiter-Zatloukal, Kurt Scholz, Horst Schreiber and the former members Karl Albrecht-Weinberger and Felicitas Heimann-Jelinek;

The Societal Advisory Board

Chaired by Herta Neiß, Albert Dlabaja (vice-chair), Rudolf Sarközi (vice-chair, d. 2016), Norbert Lopper (honorary chair, d. 2015) and the members delegated by the Federal Chancellery and the Federal Ministries for Education, Science and Research, for European and International Affairs, for Finance, for the Interior as well as for Social Affairs, Health, Care and Consumer Protection, by all parties represented in the National Council, by the Future Fund, by the National Fund as well as by the following victims' organisations, religious communities and interest groups: Federation of Social Democratic Freedom Fighters, Victims of Fascism and Active Anti-Fascists; Claims Conference, Inc. - Committee for Jewish Claims on Austria; Evangelical Church in Austria; Homosexual Initiative (HOSI) Vienna - 1. Lesben- und Schwulenverband Österreichs; Israelitische Religionsgemeinschaft; Jehovah's Witnesses in Austria; Catholic Church in Austria; Kulturverein Österreichischer Roma; KZ-Verband/VdA - Federal Association of Austrian Anti-Fascists, Resistance Fighters and Victims of Fascism; Österreichische Lagergemeinschaft Auschwitz; ÖVP Kameradschaft der politisch Verfolgten und Bekenner für Österreich; Verein Gedenkdienst; Verein Niemals Vergessen;

The Lenders

Albertina, Vienna; Archive of the Jewish Community Vienna; Archive of the Austrian Broadcasting Corporation, Vienna; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Krakow; Auschwitz-Birkenau Memorial Museum, Oświęcim; Gerhard Botz; Bundesarchiv Berlin; Pascal Cailla; Central Archives for the History of the Jewish People, Jerusalem; Christine Danimann; Documentation Centre of the Austrian Resistance Vienna; Günther Dörfler; Dutch Resistance Museum, Amsterdam; Filmarchiv Austria, Vienna; Edith Friedlander/Barbara Staudinger; Kurt Fuchs; Heeresgeschichtliches Museum, Vienna; Holocaust Emlékközpont, Budapest; Jewish Museum Vienna; Martin Krist; Kurt Langbein; LILA WINKEL - Vereinigung zur Rehabilitierung und Unterstützung von Opfern der NS-Zeit, Empersdorf; National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism, Vienna; Natural History Museum, Vienna; Austrian National Library, Vienna; Austrian Film Museum, Vienna; Austrian State Archives, Vienna; Anton Pelinka; Helga Pollak-Kinsky (d. 2020); Rossijskij Gosudartstvennyj Vojennyj Archiv, Moscow; Stadtarchiv Baden; Stadtarchiv Hohenems; Stadtarchiv Salzburg; Tiroler Landesmuseen/Volkskunstmuseum, Innsbruck; United States Holocaust Memorial Museum, Washington; Rita Vogel; Harald Walser; Anna Wegscheider; Wienbibliothek im Rathaus; Renée Wiener; Wiener Stadt- und Landesarchiv; Yad Vashem Archives, Jerusalem; Gerhard Zeillinger.

Thanks are due to Brigitte Bailer, Bertrand Perz and Heidemarie Uhl for the preliminary scientific study for the realisation of this exhibition.

Special thanks for the cooperation and support go to:

The Auschwitz-Birkenau Memorial under the leadership of Director Piotr Cywiński and Vice-Directors Andrzej Kacczyk and Rafał Pióro, as well as the staff of the Exhibition Department, the Scientific Department, the Archive, the Collections Department, the Investment Department and the Conservational Department, especially Jolanta Banaś-Maciaszczyk, Elżbieta Cajzer, Magdalena Drozd, Magdalena Drzyżdżyk, Magdalena Emilewicz-Pióro, Zuzanna Janusik, Jan Kapłon, Szymon Kowalski, Paulina Krasowska-Żiomek, Wojciech Płosa, Alicja Wójcik, and former staff members Vice-Director Krystyna Oleksy, Ewa Pasterak and Teresa Zbrzeska,

The Federal Ministry for European and International Affairs, in particular the former Head of Department for Construction Affairs Kurt Melichar, as well as the Austrian representations in Poland, in particular the Austrian Embassy in Warsaw under Ambassadors Werner Almhofer, Thomas Buchsbaum and Herbert Krauss and Envoys Christian Autengruber, Stella Avallone and Martin Hermges, the Consulate General in Krakow under Consul General Philipp Charwath, the former Honorary Consul General Andrzej Ryszard Tombiński as well as Consul General Christophe Ceska and Consul General Hermine Poppeller and the staff of the representations, in particular Joanna Chwastek and Jolanta Traczyk.

The coordinators and the curatorial-scientific team would also like to express their sincere thanks for their commitment and help to:

Monika Anderl (Federal Ministry of Finance), Gerhard Baumgartner (DÖW), Uwe Beyer, Matthias Beitzl (Austrian Museum of Folk Life and Folk Art / Volkskundemuseum Wien), Karl Berger (Tiroler Volkskunstmuseum), Margit Berner (Natural History Museum Vienna), Gudrun Blohberger (Mauthausen Concentration Camp Memorial), Ludwig Csepai (Kulturverein Österreichischer Roma), Christine Danimann, Werner Dreier (_erinnern.at_), Anita Dumfahrt (Future Fund), Evelyn Dürmayr, Eva Dutton, Maria Ecker-Angerer (_erinnern.at_), Helga Embacher (University of Salzburg), Daniel Ennöckl (University of Vienna), Bernd Euler-Rolle (Federal Monuments Authority Austria), Sigrid Eyb-Green, Walter Fantl-Brumlik (d. 2019), Raimund Fastenbauer (IKG Vienna), Hanna Feingold (IKG Salzburg), Marko Feingold (IKG Salzburg, d. 2019), Erich Finsches, David Fischer, Georg Friedler (Vienna District Museum Leopoldstadt), Rodolphe Friemel, Jutta Fuchshuber (Verein Gedenkdienst), Anita Gamauf (Natural History Museum Vienna, d. 2018), Rudolf Gelbard (d. 2018), Yossi Gevir (Yad Vashem), Heidi Gsell (LILA WINKEL), Erich Hackl, Werner Hanak (Jewish Museum Vienna), Andrea Härle (Romano Centro Vienna), Felicitas Heimann-Jelinek, Andreas Heindl (Federal Chancellery), Anna Horner (Tiroler Volkskunstmuseum), Michael John, Olivia Kaiser (Verein Gedenkdienst), Robert Kanfer (d. 2017), Roland Kanfer, Elisabeth Klamper (DÖW), Konrad Kolosus, Shimon Kornfeld, Martin Krist, Lisa Langbein (d. 2018), Mirjam Langer (National Fund), Hanno Loewy (Jewish Museum Hohenems), Renate S. Meissner (National Fund), Evelina Merhaut (National Fund), Gerhard Milchram (Wien Museum), Matthias Öhler, Alexander Patsch, Anton Pelinka, Peter Plener, Robert Pinzolit, Helga Pollak-Kinsky (d. 2020), Gert Polster (Landesmuseum Burgenland), Sylvia Preinsperger

(Federal Monuments Authority Austria), Christa Prokisch (Jewish Museum Vienna), Hildegard Pruckner, Karl Ratzer, Anika Reichwald (Jewish Museum Hohenems), Johannes Reiss (Austrian Jewish Museum Eisenstadt), Ilse Reiter-Zatloukal (University of Vienna), Philipp Rohrbach (Vienna Wiesenthal Institute for Holocaust Studies), Karl Rothauer (University of Salzburg), Josef Salomonovic, Andreas Sarközi (Kulturverein Österreichischer Roma), Kurt Schmutzer (Austrian Broadcasting Corporation, Multimedia Archive), Barbara Schrotter (Federal Ministry of the Interior), Christine Schwab (General Settlement Fund for Victims of National Socialism), Hannes Schwantner (d. 2018), Michael R. Seidinger (National Fund), Michael Simonson (Leo Baeck Institute New York), Dorothea Smatloch-Klechowska, Katarzyna Sobolewska, Michael Spiegl (Verein Gedenkdienst), Katharina Trettnak-Hahnl, Susanne Uslu-Pauer (Archive of the IKG Vienna), Michael Vigl (Federal Monuments Authority Austria), Michaela Vocolka (Dokumentationszentrum des Bundes Jüdischer Verfolgter des Naziregimes – Simon Wiesenthal Archiv), Pia Wallnig (Austrian State Archives), Moritz Wein (_erinnern.at_), Günther Weinlinger, Florian Wenninger (Verein Gedenkdienst), Erwin Wolfslehner (Austrian State Archives), Andreas Wolken-Kamieniecki, Judit Zeller.

Ella Lingens (1908–2002)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I 1943–1944

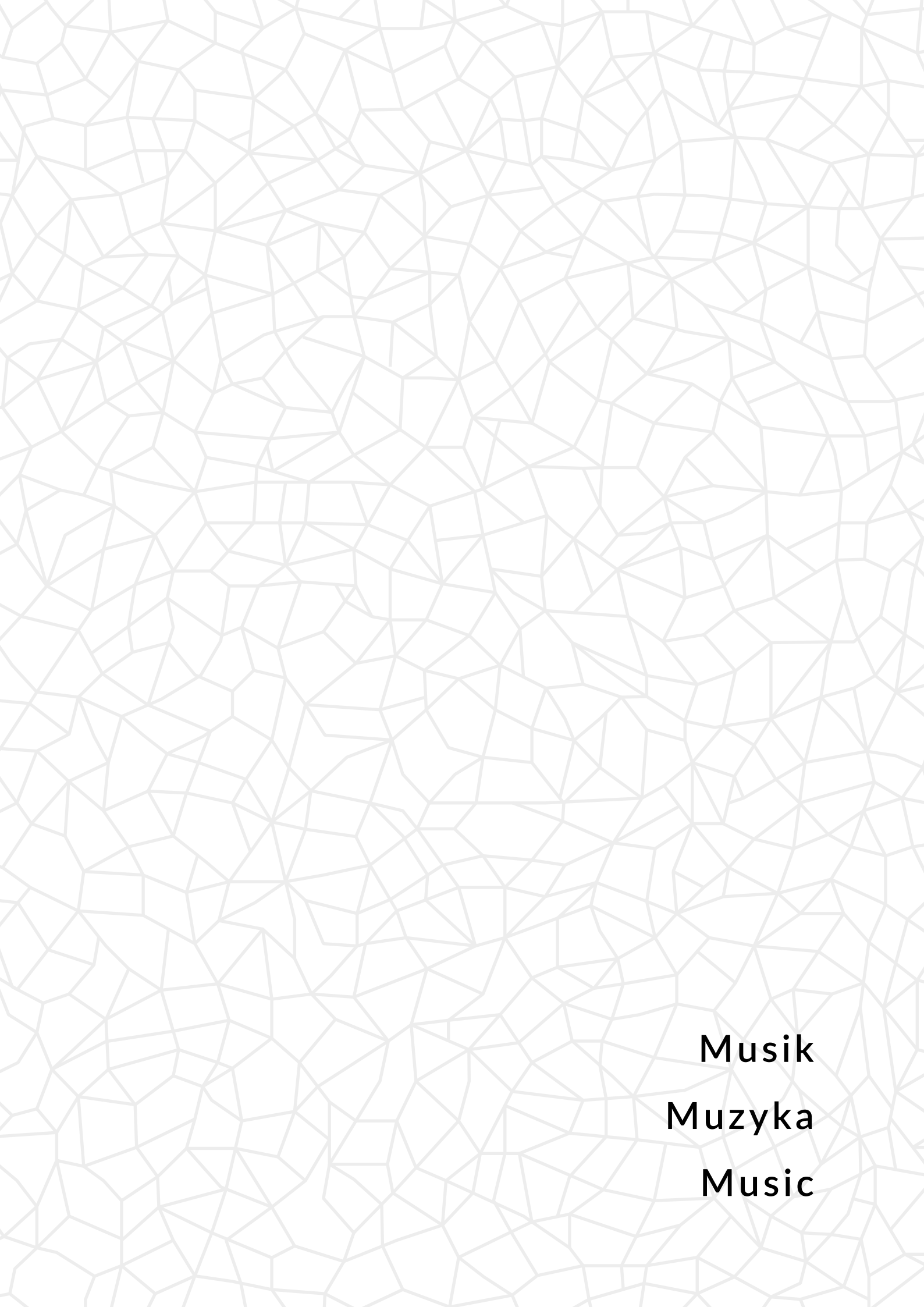
wiecziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I od 1943 do 1944 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I 1943–1944

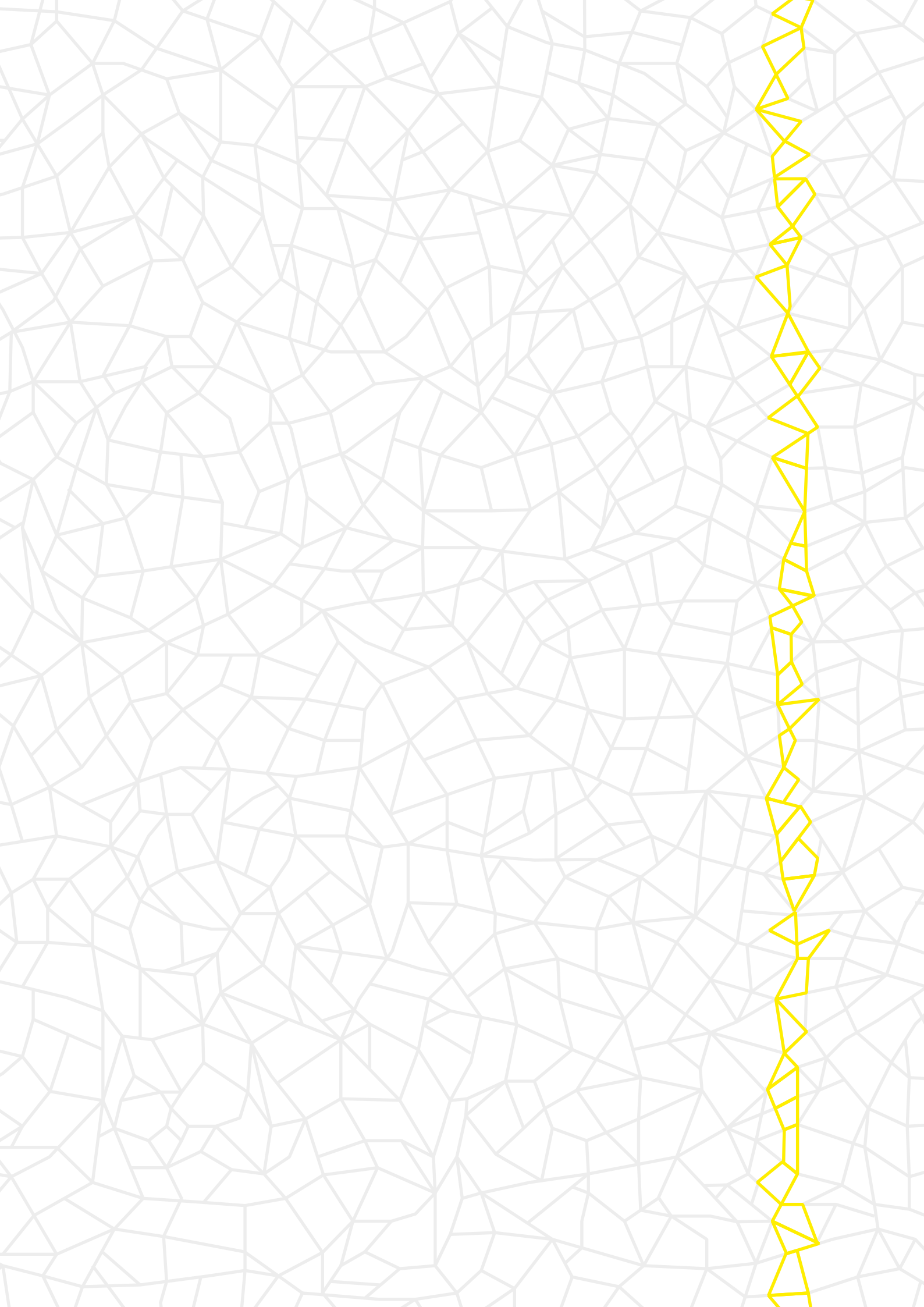
„Wenn man nicht versucht hat, einfach zu tun, was im Moment möglich war und einem das Überleben durch weniger Frieren, durch mehr Essen für, sagen wir, einen Tag gesichert hat, wenn man das nicht eisern gemacht hat, dann ist man nicht durchgekommen.“

„Jeżeli się nie próbowało robić rzeczy, które w danym momencie były możliwe i które zapewniały przeżycie przez, powiedzmy, jeden dzień, przez to, że się mniej zmarzło, więcej zjadło, jeżeli się tego nie przestrzegało z żelazną konsekwencją, to nie można było przetrwać.“

“If you didn't try to do just what was possible from one moment to the next, to survive for, let's say, one day, by freezing less or finding more to eat, if that didn't make you as tough as leather, you didn't make it.”

Musik
Muzyka
Music

Gideon Klein

Gideon Klein (1919–1945) wurde am 6. Dezember in Přerov in Mähren geboren und hat seit frühester Jugend sein außergewöhnliches musikalisches Talent unter Beweis gestellt. Nach seinem ersten Klavierunterricht ab dem Alter von elf Jahren und seinen ersten Kompositionen studierte er gleichzeitig Klavier am Konservatorium in der Meisterklasse von Vilém Kurz, Musikwissenschaft an der Karlsuniversität in Prag und Komposition bei dem angesehenen Professor Alois Hába. Seine Studien wurden durch den Einmarsch der deutschen Truppen jäh unterbrochen, alle tschechischen Konservatorien und Universitäten wurden geschlossen.

1941 wurde Klein in Terezín (Theresienstadt nahe Prag) interniert, wo er auch am kulturellen Leben dieses Ghettos teilnahm. Er komponierte und war aktiv bei den Aufführungen von Vokal- und Kammermusikwerken. Diese Aktivitäten wurden aus Propagandagründen von den Nazis geduldet.

Im Oktober 1944 wurde Klein mit anderen Musikern und Komponisten, u. a. Hans Krása, Viktor Ullmann und Pavel Haas, nach Auschwitz deportiert, viele von ihnen wurden sofort in den Gaskammern ermordet. Da er unter den Jüngsten dieser Gruppe war, wurde er zu Zwangsarbeit eingeteilt. Er kam unter unbekannten Umständen im Jänner 1945 im Außenlager Fürstengrube ums Leben.

Das Streichtrio ist Gideon Kleins letzte Komposition, die ersten beiden Sätze komponierte er im September 1944, den letzten Satz vollendete er am 7. Oktober 1944, nur neun Tage vor seiner Deportation nach Auschwitz. Die Partitur vertraute er Irma Semecká an, die sie nach dem Ende des Kriegs seiner Schwester Liza Kleinova übergab.

Gideon Klein

Gideon Klein (1919-1945) urodził się 6 grudnia w Přerovie na Morawach i już od najmłodszych lat przejawiał wyjątkowy talent muzyczny. Po pierwszych lekcjach gry na fortepianie w wieku 11 lat i pierwszych kompozycjach, studiował równocześnie grę na fortepianie w Konserwatorium w klasie mistrzowskiej Viléma Kurza, muzykologię na Uniwersytecie Karola w Pradze i kompozycję u wybitnego profesora Aloisa Háby. Jego studia zostały raptownie przerwane przez inwazję wojsk niemieckich, na skutek której zamknięto wszystkie czeskie konserwatoria i uniwersytety.

W 1941 r. Klein został internowany w Terezynie (Theresienstadt koło Pragi), gdzie uczestniczył w życiu kulturalnym tamtejszego getta. Komponował i udzielał się w przedstawieniach muzyki wokalne i kameralnej. Działania te były tolerowane przez nazistów ze względów propagandowych.

W październiku 1944 r. Klein został deportowany do Auschwitz wraz z innymi muzykami i kompozytorami, m.in. Hansem Krásą, Viktorem Ullmannem i Pavlem Haasem, wielu z nich zostało natychmiast zamordowanych w komorach gazowych. Jako najmłodszy z tej grupy został skierowany do pracy przymusowej i zmarł w nieznanych okolicznościach w podobozie Fürstengrube w styczniu 1945 r.

Trio smyczkowe jest ostatnią kompozycją Gideonsa Kleina. Dwie pierwsze części skomponował we wrześniu 1944 r., a ostatnią ukończył 7 października 1944 r., zaledwie dziewięć dni przed deportacją do Auschwitz. Partyturę powierzył Irmie Semeckiej, która po zakończeniu wojny przekazała ją jego siostrze Lizie Kleinowej.

Gideon Klein

Gideon Klein (1919-1945) was born on 6 December in Přerov in Moravia and demonstrated his exceptional musical talent from an early age. After his first piano lessons from the age of 11 and his first compositions, he simultaneously studied piano at the Conservatory in Vilém Kurz's musicology at Charles University in Prague and composition with the distinguished professor Alois Hába. His studies were abruptly interrupted by the invasion of German troops, which closed all Czech conservatories and universities.

In 1941, Klein was interned in Terezín (Theresienstadt near Prague), where he also participated in the cultural life of that ghetto. He composed and was active in the performance of vocal and chamber music works. These activities were tolerated by the Nazis for propaganda reasons.

In October 1944, Klein was deported to Auschwitz with other musicians and composers, including Hans Krása, Viktor Ullmann and Pavel Haas, many of whom were immediately murdered in the gas chambers. As he was among the youngest of this group, he was assigned to forced labour and died under unknown circumstances in the Fürstengrube subcamp in January 1945.

The string trio is Gideon Klein's last composition; he composed the first two movements in September 1944, and completed the last movement on 7 October 1944, just nine days before his deportation to Auschwitz. He entrusted the score to Irma Seimecká, who gave it to his sister Liza Kleinová after the war.

Musik | Muzyka | Music

Gideon Klein (1919–1945), Streichtrio für Violine, Viola und Cello

I. Allegro

II. Lento

III. Molto vivace

Gideon Klein (1919–1945), trio smyczkowe na skrzypce, altówkę i wiolonczelę

I. Allegro

II. Lento

III. Molto vivace

Gideon Klein (1919–1945), String Trio für violin, viola and cello

I. Allegro

II. Lento

III. Molto vivace

Djanay Tulenova (Violine)

1992 in Kasachstan geboren, schloss 2018 die Klasse (Konzertfach Violine) von Prof. Christian Altenberger an der mdw – Universität für Musik und darstellende Kunst Wien ab. Im Laufe ihrer Ausbildung gewann sie zahlreiche internationale Musikwettbewerbe in Kasachstan, Litauen, Russland und den Niederlanden. Sie war Semifinalistin beim VII. International Yampolsky Violin Competition in Moskau (2017), beim Maastricht Award 2015 wurde sie mit dem Publikumspreis ausgezeichnet.

Djanay Tulenova (skrzypce)

Urodzona w 1992 r. w Kazachstanie, ukończyła studia (skrzypce koncertowe) w 2018 r. pod kierunkiem prof. Christiana Altenbergera na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Scenicznych w Wiedniu. W trakcie swojej edukacji wygrała wiele międzynarodowych konkursów muzycznych w Kazachstanie, na Litwie, w Rosji i Holandii. Była półfinalistką konkursu VII. Międzynarodowym Konkursie Skrzypcowym im. Jampolskiego w Moskwie (2017 r.), na Maastricht Award 2015 otrzymała nagrodę publiczności.

Djanay Tulenova (violin)

Born in 1992 in Kazakhstan, she graduated in 2018 from the class (concert violin) of Prof. Christian Altenberger at mdw - University of Music and Performing Arts Vienna. During her education, she won numerous international music competitions in Kazakhstan, Lithuania, Russia and the Netherlands. She was a semi-finalist at the VIIth International Yampolsky Violin Competition in Moscow (2017); at the Maastricht Award 2015, she was awarded the audience prize.

Liliya Nigamedzyanova (Viola)

Geboren 1987 im Ural. Nach dem Abschluss ihrer Studien in Russland kam sie 2012 nach Österreich, um sich an der Universität für Musik und darstellende Kunst Graz in der Klasse von Prof. Silvia Marcovici (Violine) weiter zu vervollkommen. Seit 2014 studiert sie an der mdw – Universität für Musik und darstellende Kunst Wien bei Prof. Thomas Selditz. 2018 absolvierte sie mit Auszeichnung. Zurzeit studiert sie an der mdw Kammermusik bei Prof. Johannes Meissl.

Liliya Nigamedzyanova (altówka)

Urodziła się w 1987 r. na Uralu. Po ukończeniu studiów w Rosji, przyjechała do Austrii w 2012 r., aby doskonalić swój warsztat na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Performatywnych w Grazu pod kierunkiem prof. Silvii Marcovici (skrzypce). Od 2014 r. studiuje u prof. Thomasa Selditza na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Sceniczných w Wiedniu. W 2018 r. ukończyła studia z wyróżnieniem. Obecnie kontynuuje studia na wiedeńskim uniwersytecie (kameralistyka) pod kierunkiem prof. Johannes Meissla.

Liliya Nigamedzyanova (viola)

Born in 1987 in the Urals. After completing her studies in Russia, she came to Austria in 2012 to further develop her skills at the University of Music and Performing Arts Graz in the class of Prof. Silvia Marcovici (violin). In 2014, she began studying at the mdw - University of Music and Performing Arts Vienna with Prof. Thomas Selditz. In 2018, she graduated with distinction. She is currently studying chamber music at the mdw with Prof. Johannes Meissl.

Melchior Saux (Cello)

Geboren 1991 in Beaumont, Frankreich. Melchior Saux begann mit dem Cellospiel am Konservatorium von Perpignan. Nach seinem Abschluss am Konservatorium von Dijon in den Fächern Cello und Kammermusik setzte er seine Ausbildung in der Klasse von Anatoli Krastev in Sofia und bei Florian Kitt an der Kunstuniversität Graz fort. Derzeit studiert er in der Klasse von Bruno Weinmeister an der mdw. Seit 2019 ist Melchior Saux Cellist des Artel-Quartetts in der Klasse von Prof. Johannes Meissl.

Melchior Saux (wiolonczela)

Urodził się w 1991 r. w Beaumont, we Francji. Melchior Saux rozpoczął naukę gry na wiolonczeli w Konserwatorium w Perpignan. Po ukończeniu Konserwatorium w Dijon w zakresie wiolonczeli i muzyki kameralnej, kontynuował studia pod kierunkiem Anatoliego Krastewa w Sofii oraz Floriana Kitta na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Performacyjnych w Grazu. Obecnie studiuje na Uniwersytecie Muzyki i Sztuk Scenicznych w Wiedniu pod kierunkiem Bruno Weinmeistera. Od 2019 r. Melchior Saux jest wiolonczelistą Artel Quartet w klasie prof. Johanna Meissla.

Melchior Saux (cello)

Born in 1991 in Beaumont, France. Melchior Saux began playing the cello at the Perpignan Conservatory. After graduating from the Dijon Conservatory in cello and chamber music, he continued his studies in the class of Anatoli Krastev in Sofia and with Florian Kitt at the Art University of Graz. He is currently studying in the class of Bruno Weinmeister at the mdw - University of Music and Performing Arts Vienna. Since 2019, Melchior Saux has been cellist of the Artel Quartet in the class of Prof. Johannes Meissl.

Ruth Klüger (1931–2020)

inhaftiert in Auschwitz II-Birkenau 1944

wiecziona w Auschwitz II-Birkenau w 1944

inmate of Auschwitz II-Birkenau 1944

„... ein Rechtsstaat bleibt nicht unbedingt ein Rechtsstaat, und seine Bewohner können ihre Vorstellungen und Absichten jederzeit über den Haufen werfen und es sich anders überlegen.“

„... państwo prawa niekoniecznie musi pozostać państwem prawa, a jego mieszkańcy mogą w każdej chwili porzucić swe zamiary i wyobrażenia i zmienić zdanie.”

“... a constitutional state does not necessarily remain a constitutional state, and its inhabitants can change their minds and throw their beliefs and intentions to the wind at any time.”

IMPRESSUM

Herausgeberin, Medieninhaberin und Herstellerin: Parlamentsdirektion

Adresse: Dr.-Karl-Renner-Ring 3, 1017 Wien, Österreich

Redaktion: Susanne Roth, Gregor Panis

Grafische Gestaltung: Pia Wiesböck

Copyrights: S. 6-7, 12-13, 25, 30-31, 64-65, 78-79, 90-91, 114-115, 138-139, 152-153, 158-159: © Parlamentsdirektion/Johannes Zinner | S. 18: © Parlamentsdirektion/PHOTO SIMONIS | S. 26, 60: © Wojciech Grabowski | S. 34: © Jork Weismann | S. 38-39, 56-57, 104-105, 147: © Parlamentsdirektion/Ulrike Wieser | S. 44: © Dragan TATIC | S. 48: © BMEIA/Gruber | S. 52: © HBF/Lechner | S. 62: © Wilke/IKG | S. 70: © Eugenie Sophie | S. 73, 100-101: © Auschwitz-Birkenau State Museum | S. 84: © Alex Kubik, 2014 | S. 90: © Daniela Klemencic | S. 96: Quelle DÖW, Fotonummer 10425; © Sussmann | S. 102: © BMLV/HBF Harald Minich | S. 149: © Andrej Grilic | S. 150: © Thomas Selditz | S. 151: © Liliya Nigamedzyanova

Übersetzung polnisch: Konrad Miller | **Übersetzung englisch:** Heather Wokusch | **Korrektorat deutsch:** Aida Besirevic | **Korrektorat polnisch:** Konrad Miller | **Korrektorat englisch:** Sarah Fink

Druck: Parlamentsdirektion | Wien, im September 2021

Die in dieser Publikation abgedruckten Zitate stammen aus der neuen österreichischen Länderausstellung im Staatlichen Museum Auschwitz-Birkenau.

Sehr herzlicher Dank für die Unterstützung ergeht an die Österreichische Präsidentschaftskanzlei, den Nationalfonds der Republik Österreich für Opfer des Nationalsozialismus sowie das Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (DÖW).

Besonderer Dank gilt den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern des Staatlichen Museums Auschwitz-Birkenau für die ausgezeichnete Zusammenarbeit bei der Eröffnung der neuen österreichischen Länderausstellung. Wie wir als Gesellschaft die Zukunft gestalten, hängt auch von unserem Verständnis der Vergangenheit ab. Die Gedenkfeier soll ein Beitrag dazu sein, die Erinnerung an die Opfer des Nationalsozialismus wachzuhalten, ihrer zu gedenken und uns in ihrem Sinne heute für Demokratie und Parlamentarismus einzusetzen. Niemals vergessen.

IMPRESSUM

Wydawca, Właściciel Mediów i Producent: Dyrekcja Parlamentu

Adres: Dr.-Karl-Renner-Ring 3, 1017 Wien, Österreich

Redakcja: Susanne Roth, Gregor Panis

Projekt graficzny: Pia Wiesböck

Prawa autorskie: S. 6-7, 12-13, 25, 30-31, 64-65, 78-79, 90-91, 114-115, 138-139, 152-153, 158-159: © Parlamentsdirektion/Johannes Zinner | S. 18: © Parlamentsdirektion/PHOTO SIMONIS | S. 26, 60: © Wojciech Grabowski | S. 34: © Jork Weismann | S. 38-39, 56-57, 104-105, 147: © Parlamentsdirektion/Ulrike Wieser | S. 44: © Dragan TATIC | S. 48: © BMEIA/Gruber | S. 52: © HBF/Lechner | S. 62: © Wilke/IKG | S. 70: © Eugenie Sophie | S. 73, 100-101: © Auschwitz-Birkenau State Museum | S. 84: © Alex Kubik, 2014 | S. 90: © Daniela Klemencic | S. 96: Quelle DÖW, Fotonummer 10425; © Sussmann | S. 102: © BMLV/HBF Harald Minich | S. 149: © Andrej Grilic | S. 150: © Thomas Selditz | S. 151: © Liliya Nigamedzyanova

Język polski, tłumaczenie: Konrad Miller | **Język angielski, tłumaczenie:** Heather Wokusch | **Język niemiecki, korekta:** Aida Besirevic | **Język polski, korekta:** Konrad Miller | **Język angielski korekta:** Sarah Fink

Druk: Dyrekcja Parlamentu | Wiedeń, wrzesień 2021

Cytaty, które pojawiają się w niniejszej publikacji, pochodzą z nowej wystawy narodowej Austrii w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Serdeczne podziękowania za wsparcie należą się Kancelarii Prezydenta Austrii, Narodowego Funduszu Republiki Austrii na rzecz Ofiar Narodowego Socjalizmu oraz Centrum Dokumentacji Austriackiego Ruchu Oporu (DÖW).

Szczególne podziękowania należą się pracownikom Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau za doskonałą współpracę podczas organizacji tego wydarzenia. Od naszego rozumienia przeszłości zależy, w jaki sposób jako społeczeństwo będziemy kształtować przyszłość. Ta uroczystość ma przyczynić się do podtrzymywania pamięci o ofiarach narodowego socjalizmu oraz zachęcać nas do angażowania się na rzecz demokracji i parlamentaryzmu. Nigdy nie zapomnieć.

IMPRINT

Publisher, media owner and producer: Parliamentary Administration

Address: Dr.-Karl-Renner-Ring 3, 1017 Vienna, Austria

Editors: Susanne Roth, Gregor Panis

Graphic design: Pia Wiesböck

Copyrights: S. 6-7, 12-13, 25, 30-31, 64-65, 78-79, 90-91, 114-115, 138-139, 152-153, 158-159: © Parlamentsdirektion/Johannes Zinner | S. 18: © Parlamentsdirektion/PHOTO SIMONIS | S. 26, 60: © Wojciech Grabowski | S. 34: © Jork Weismann | S. 38-39, 56-57, 104-105, 147: © Parlamentsdirektion/Ulrike Wieser | S. 44: © Dragan TATIC | S. 48: © BMEIA/Gruber | S. 52: © HBF/Lechner | S. 62: © Wilke/IKG | S. 70: © Eugenie Sophie | S. 73, 100-101: © Auschwitz-Birkenau State Museum | S. 84: © Alex Kubik, 2014 | S. 90: © Daniela Klemencic | S. 96: Source DÖW, Photo number 10425; © Sussmann | S. 102: © BMLV/HBF Harald Minich | S. 149: © Andrej Grilic | S. 150: © Thomas Selditz | S. 151: © Liliya Nigamedzyanova

Polish translation: Konrad Miller | **English translation:** Heather Wokusch | **Proofreading German:** Aida Besirevic | **Proofreading polish:** Konrad Miller | **Proofreading english:** Sarah Fink

Printed by: Parliamentary Administration | Vienna, September 2021

The quotations printed in this publication are also used in the new Austrian national exhibition at the Auschwitz-Birkenau State Museum.

Sincere thanks for support go to the Austrian Presidential Chancellery, the National Fund of the Republic of Austria for Victims of National Socialism, and the Documentation Centre of Austrian Resistance (DÖW).

Special thanks go to the staff members of the Auschwitz-Birkenau State Museum for their excellent cooperation during this event. How we as a society shape the future also depends on our understanding of the past. The commemoration should be a contribution to keeping alive the memory of the victims of National Socialism, to remember them and to stand up for democracy and parliamentarianism today in their spirit. Never forget.

ARBEIT MACHT FREI

Kurt Hacker (1920–2001)

inhaftiert im „Stammlager“ Auschwitz I 1942–1945

więziony w „obozie macierzystym” Auschwitz I od 1942 do 1945 r.

inmate of the “main camp” Auschwitz I 1942–1945

„Es war mir und vier meiner Kameraden gelungen, durch rechtzeitige Flucht den Märschen zu entgehen. Sieben Tage lang blieben wir in einem Versteck, einige Kilometer außerhalb von Auschwitz, und kehrten zurück, als die Gefahr vorbei war. Jetzt standen wir im Lager, dessen Tore weit geöffnet waren.“

„Dzięki temu, że udało nam się z czterema kolegami na czas uciec, ominęły nas marsze śmierci. Przez siedem dni ukrywaliśmy się w kryjówce kilka kilometrów od Auschwitz i wróciliśmy, gdy niebezpieczeństwo minęło. I oto staliśmy w obozie, którego bramy były szeroko otwarte.”

“My four comrades and I managed to evade the marches by escaping at the right moment. We hid for seven days, in a hideout a few kilometres from Auschwitz, and returned when the danger had passed. Now we were standing in the camp with the gates wide open.”

REPUBLIC OF AUSTRIA
Parliament

Musik in Kooperation mit dem Exilarte Zentrum der mdw – Universität für Musik und darstellende Kunst Wien. Dank für die Auswahl der Musikwerke ergeht an
ao. Univ.-Prof. Dr. Dr. h. c. Gerold Gruber.

Muzyka we współpracy z Exilarte Centrum [Centrum Sztuki Emigracyjnej] Uniwersytetu Muzyki i Sztuk Scenicznych w Wiedniu. Podziękowania za wybór dzieł muzycznych dla prof. nadzw. dr h.c. Gerolda Grubera.

Music in cooperation with the Exilarte Center of the mdw - University of Music and and Performing Arts Vienna. Thanks for the selection of the musical works go to
ao. Prof. Dr. Dr. h. c. Gerold Gruber.

Weitere Informationen | Inne informacje | Further Information

www.parlament.gv.at

www.nationalfonds.org

www.auschwitz.org

www.exilarte.org